

## Nr 30.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till tryckfrihetsförordning m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.*

Till konstitutionsutskottets handläggning ha båda kamrarna den 4 maj 1948 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 230, däri Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 2 april 1948 till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt nedan intagna 1) förslag till tryckfrihetsförordning samt 2) förslag till ändrad lydelse av 108 och 109 §§ regeringsformen samt 70, 71 och 73 § riksdagsordningen.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta till konstitutionsutskottet hänvisade motioner:

inom första kammaren

nr 383 av herr *Wistrand m. fl.*,

nr 384 av herr *Herlitz*,

nr 385 av herr *Näsgård* och herr *Persson, Ivar*,

nr 386 av herr *Holmbäck*,

nr 387 av herr *Holmbäck*,

nr 388 av herr *Holmbäck*,

nr 389 av herr *Holmbäck*,

nr 390 av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.*, ävensom

inom andra kammaren

nr 547 av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 548 av herr *Nilson* i Spånstad,

nr 549 av herr *Ohlin* samt

nr 550 av herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Andersson* i Gisselås.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med utskottets redogörelse för Kungl. Maj:ts föreliggande förslag ävensom vid behandlingen av desamma i de delar som yrkandena i varje särskilt fall avse. I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

### Inledning.

Riksdagen hemställde år 1944 i skrivelse (nr 291) till Kungl. Maj:t om en allsidig utredning angående revision av tryckfrihetslagstiftningen. I sitt till grund för riksdagens beslut liggande utlåtande, nr 22, framhöll konstitutionsutskottet att vår tryckfrihetsrätt trots de senaste årens partiella reformer alltjämt vore behäftad med allvarliga brister. Utskottet anslöt sig därför till uppfattningen att en allmän översyn av tryckfrihetsförordningen vore av förhållandena påkallad och anförde att utredning snarast borde komma till stånd; proposition i ämnet borde kunna föreläggas riksdagen i god tid före slutet av nästa valperiod till andra kammaren.

Sedan sakkunniga tillkallats den 15 juli 1944 för utredning i ämnet, avgåvo dessa, *1944 års tryckfrihetskunniga*, den 30 oktober 1947 betänkande med förslag till tryckfrihetsförordning m. m. jämte tillhörande motiv och bilagor (SOU 1947: 60).

Infordrade yttranden över de sakkunnigas förslag ha avgivits av justiekanslersämbetet, Svea hovrätt, Göta hovrätt, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Gävleborgs och Norrbottens län, rådhusrätterna i Eskilstuna, Göteborg, Halmstad, Norrköping och Stockholm, generalpoststyrelsen, skolöverstyrelsen, rikets allmänna kartverk, riksarkivet, riksbibliotekarien, överbibliotekarierna vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, överbefälhavaren, straffrättskommittén, statspolisintendenten och statens kriminaltekniska anstalt. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden av polismästaren, kriminalpolisintendenten och förste stadsfiskalen i Stockholm, länsstyrelserna i Kalmar och Hallands län ha bifogat yttranden av landsfogdarna i dessa län och riksarkivet har bifogat yttranden av lands- och länsarkivarierna samt stadsarkivarien i Stockholm. Vid överbefälhavarens utlåtande äro fogade yttranden av försvarsgrenscheferna.

Vidare ha efter remiss yttranden inkommit från riksdagens ombudsmän, Sveriges advokatsamfund, Landsorganisationen i Sverige, Publicistklubben, Svenska journalistföreningen, Svenska tidningsutgivareföreningen, Sveriges författareförening, Svenska bokförläggareföreningen, Svenska bokhandlareföreningen, Svenska boktryckareföreningen, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Svenska landstingsförbundet. Föreningen Sveriges stadsdomare, som erhållit tillfälle att yttra sig över förslaget, har icke begagnat sig därav och Svenska arbetsgivareföreningen har förklarat sig avstå från att yttra sig.

### Förslagets allmänna innebörd och uppställning.

Enligt direktiven för de sakkunniga ha dessa haft till uppgift, förutom att utreda vissa närmare angivna frågor, att även företaga en formell översyn

av tryckfrihetsförordningen. De sakkunniga framhålla att en sådan översyn skulle bli av föga värde, om därvid den nuvarande tryckfrihetsförordningens uppställning skulle bibehållas och endast de särskilda stadgandena däri jämkades och kompletterades. Därför föreslå de sakkunniga att 1812 års tryckfrihetsförordning skall ersättas av en helt ny tryckfrihetsförordning.

Vidare framhålla de sakkunniga att anledning saknats att frångå grundsatsen att regleringen av de ämnen som höra till tryckfrihetsrätten skall äga grundlags natur. De sakkunniga ha ej heller funnit lämpligt att — utöver den utbrytning ur tryckfrihetsförordningen av sekretessbestämmelserna och vissa processuella regler, vilken tidigare ägt rum — föreslå att detaljbestämmelser i några mera väsentliga hänseenden uteslutas ur tryckfrihetsförordningen och hänvisas till annan lagstiftning.

De sakkunnigas förslag omfattar i formellt hänseende en ny tryckfrihetsförordning, uppdelad i fjorton kapitel och med paragrafindelning inom kapiteln. Därjämte ha upprättats förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, avsedd att ersätta 1946 års lag i detta ämne, samt förslag till lag angående beslag å vissa skrifter, vilken skulle träda i stället för lagen den 26 juni 1936 (nr 328) angående indragning av vissa skrifter.

Några förändringar föreslås icke i de tryckfrihetsrättsliga grundsatser som äro angivna i 86 § regeringsformen. Enligt de sakkunnigas förslag skulle de befogenheter som nu tillkomma den i 108 § regeringsformen avsedda tryckfrihetskommittén upphöra. De sakkunniga ifrågasätta därför, huruvida icke denna kommitté kunde avvecklas. Förslag till härför erforderliga lagändringar har dock icke bifogats.

I enlighet med direktiven ha de sakkunniga icke ingått på frågan om allmänna handlingars offentlighet i vidare mån än som föranledes av tryckfrihetsförordningens omarbetande. De sakkunniga ha sålunda behandlat de i tryckfrihetsförordningen meddelade reglerna härom och vad därmed äger samband men icke i sin utredning berört sekretesslagen.

I *remissyttrandena* tillstyrkes förslaget att ersätta den gällande tryckfrihetsförordningen med en helt ny lag. Ett stort antal av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna anföra, såsom allmänna uttalanden om de sakkunnigas förslag, att detta såväl i formellt som materiellt hänseende är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Ej heller framställas i huvudsak några erinringar beträffande omfattningen av de ämnen som enligt förslaget behandlas i tryckfrihetsförordningen.

*Departementschefen* biträder förslaget att gällande tryckfrihetsförordning bör ersättas av en ny lag samt anför härom (s. 83):

Vår tryckfrihets betydelse för samhällslivet kan svårligen skattas nog högt. Rätten att genom tryckta skrifter och särskilt genom pressen påverka opinionsbildningen och utöva kritik över rikets styrelse och förvaltning utgör i själva verket en livsbetingelse för den nutida demokratien. Det är därför följdriktigt att reglerna om tryckfriheten ingå bland de grundlagar på vilka vårt statsskick vilar.

De principer som uppbära den svenska tryckfrihetsrätten ha i vårt land upprätthållits sedan lång tid tillbaka. Tidigare än i något annat land fingo vi här i Sverige, och i det med Sverige förbundna Finland, en lagstadgad allmän tryckfrihet genom 1766 års tryckfrihetsförordning. Denna författning, som var av grundlags natur, innebar att den då rådande allmänna censuren avskaffades, utom för vissa religiösa skrifter, samt byggde på grundsatsen att ingripande mot tryckt skrift skulle få ske endast genom åtal vid domstol på grund av brott. Genom denna tryckfrihetsförordning infördes även den alltjämt för svenska förhållanden säregna grundsatsen att alla allmänna handlingar äro fritt tillgängliga för envar.

Den tryckfrihetsförordning vi nu äga är ett resultat av det författningsarbete som igångsattes efter 1809 års statsvälkning. En tryckfrihetsförordning blev då antagen år 1810. Efter omarbetning av denna i vissa delar vid 1812 års riksdag utfärdades den ännu gällande tryckfrihetsförordningen.

Såsom en väsentlig anmärkning mot 1812 års tryckfrihetsförordning har vid många tillfällen anförts att dess form och uppställning äro otillfredsställande. Frågorna behandlas icke så överskådligt som vore önskvärt, och formuleringen av olika stadganden är icke så väl avvägd, att dessa lämna tillräcklig ledning för tillämpningen. Ehuru åtskilliga förbättringar vidtagits genom partiella reformer, särskilt under de senaste årtiondena, kvarstå likväl dessa anmärkningar i väsentliga delar.

Uppenbart är även att den utveckling såväl samhället som pressen undergått skapat nya frågeställningar på tryckfrihetens område och att det endast med svårighet låter sig göra att helt komma till rätta därmed genom nya stadganden, infogade i den gällande tryckfrihetsförordningen. De partiella reformer som vidtagits av reglerna om rättegången i tryckfrihetsmål, om allmänna handlingars offentlighet och om ansvarigheten för tryckfrihetsbrott ha förberett en mera allmän reform. Att nu fortsätta med ytterligare partiella reformer torde icke vara en lämplig väg.

Det är sålunda ur flera synpunkter påkallat att revision av tryckfrihetslagstiftningen, såsom de sakkunniga föreslagit, sker genom antagande av en helt ny tryckfrihetsförordning, som ersätter den sedan år 1812 gällande. Häröfver synas även de hörda myndigheterna och sammanslutningarna vara ense. Jag vill därför förorda att förslag till ny tryckfrihetsförordning nu framläggas för riksdagen.

De allmänna uttalanden som i yttrandena gjorts om de sakkunnigas förslag giva vid handen att detta allmänt anses vara, såväl i formellt som materiellt hänseende, väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Jag har även funnit att de principer, på vilka tryckfriheten här i landet sedan gammalt bygger, äro bevarade i de sakkunnigas förslag och att detta synes ägnat att vidmakthålla och i vissa hänseenden öka garantierna för yttrandefriheten. Förslaget är därför enligt min mening mycket väl ägnat att läggas till grund för en reglering av den svenska tryckfrihetsrätten.

I anledning av ett påpekande av Publicistklubben framhåller departementschefen vidare att frågan om utvidgning av de tryckfrihetsrättsliga garantierna till att gälla även andra meddelelseformer, såsom film och radio, icke för närvarande bör upptagas till behandling; därtill krävs ingående utredningar, vilka icke nu föreligga. Även i övrigt biträder departementschefen de sakkunnigas ståndpunkt beträffande omfattningen av de ämnen som behandlas i tryckfrihetsförordningen. Beträffande de sakkunnigas förslag att

avveckla riksdagens tryckfrihetskommitté, vilket förslag tillstyrkts av bl. a. justitieombudsmannen, som är tryckfrihetskommitténs ordförande, anförd departementschefen att han icke funnit några skäl att bibehålla detta organ och därför låtit upprätta förslag till härför erforderliga ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen. De i sakkunnigförslaget upptagna lagar, vilka icke äro av grundlags natur, finner departementschefen böra behandlas i samband med framläggande av ett för granskning i lagrådet upprättat förslag till bestämmelser i hithörande ämnen, vilket lämpligen kan anstå till grundlagsförslagens slutliga behandling inom riksdagen.

### Tryckfrihetens innebörd och garantier för dess utövning.

*De sakkunniga* betona i främsta rummet behovet av en allmän tryckfrihet såsom grundval för ett fritt samhällsskick och dess betydelse för att möjliggöra kontroll över de allmänna organen. Ur dessa synpunkter anses tryckfrihetens syfte böra vara att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Därav följer att tryckfriheten bör betraktas ej blott såsom en yttrandefrihet i mera inskränkt mening, en rätt att uttrycka egna tankar och åsikter, utan även såsom en rätt att lämna upplysningar om sakförhållanden. Såsom en speciell form av publikationsfriheten framstår rätten att offentliggöra allmänna handlingar. Tryckfriheten bör emellertid icke vara obegränsad. En avvägning måste ske mellan intresset av en vidsträckt tryckfrihet och andra av samhället skyddade intressen. Sedan gammalt har en sådan avvägning kommit till uttryck genom straffbud mot vissa yttranden eller meddelanden. I subjektivt hänseende måste gälla att tryckfriheten tillkommer varje medborgare i samhället; den bör alltså vara en medborgerlig rättighet.

Enligt förslaget skall missbruk av tryckfriheten få beivras endast genom åtal vid domstol och andra administrativa ingripanden än sådana som hänföra sig till åtalet skola icke vara tillåtna. Denna grundsats kommer i första hand till uttryck genom ett stadgande i 1 kap. 2 § första stycket, enligt vilket någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav icke skall få förekomma. I denna del intar förslaget samma ståndpunkt som gällande rätt. Den angivna principen bör emellertid gälla icke endast förhandsingripanden genom censur utan även administrativa åtgärder för att hindra utgivning och spridning av redan tryckta skrifter. De sakkunniga framhålla att konfiskation i administrativ ordning innebär ett försvagande av det rättskydd som enligt svensk rättsordning tillkommer den enskilde medborgaren och att starka betänkligheter göra sig gällande att ens i de undantagsfall, varom bestämmelser finnas i den nu gällande tryckfrihetsförordningen, medgiva dylika ingrepp mot yttrandefriheten i tryckt skrift. Någon motsvarighet till gällande bestämmelser om konfiskation i administrativ ordning har icke upptagits i förslaget.

Förslaget innefattar i vissa hänseenden en utvidgning av principen att tryckfrihetsmissbruk får beivras endast domstolsvägen. De sakkunniga framhålla att det kan ifrågasättas, om denna princip i tryckfrihetsförordningen erhållit en sådan avfattning att den motsvarar alla de fall då ett inskridande från myndighet eller enskilda kan sätta tryckfriheten i fara. De sakkunniga föreslå därför att i 1 kap. 2 § andra stycket skall upptagas ett mera vidsträckt stadgande. Detta innehåller att det ej på grund av skrifts innehåll skall vara någon, myndighet eller enskild, tillåtet att genom åtgärd, som icke äger stöd i tryckfrihetsförordningen, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten. I fråga om myndighet torde enligt de sakkunniga detta stadgande kunna anses innefatta ett lagfästade av redan gällande grundsatser. Däremot innebär stadgandet, i vad det riktar sig mot åtgärder av enskild, en utvidgning i jämförelse med gällande rätt. Tryckfrihetsförordningen har hittills icke ansetts kunna giva handlingsregler för enskilda till skydd för tryckfrihetens utövning motsvarande de för myndighet gällande. De sakkunniga framhålla att även i fråga om enskilda ett behov av dylika regler kan föreligga samt anföra härom följande:

Enskilda organisationer och sammanslutningar intaga stundom en sådan ställning att de verksamt kunna hindra tryckning, utgivning eller spridning av skrift, vars innehåll anses misshagligt eller anstötligt. I viss utsträckning torde väl den uppfattningen att dylika åtgärder icke äro tillåtna ha vunnit hävd, ehuru tryckfrihetsförordningen icke uttryckligt stadgar något därom. Reaktionen mot skrifter som ansetts misshagliga eller anstötliga har i vissa fall tagit sig uttryck i organiserade åtgärder till deras undertryckande. Tydligt är att dylika åtgärder icke äro väl förenliga med en allmän tryckfrihet. Denna kan icke få vara ett privilegium för vissa meningsriktningar; endast lagens stadganden om missbruk av tryckfriheten skola utgöra tryckfrihetens gränser. En rubbning av de sålunda en gång fastställda gränserna kan väl av förhållandena vara motiverad men en sådan bör ske allenast under de garantier och i den ordning grundlagen föreskriver. Upprätthållandet av tryckfrihetens legala gränser skall åvila de organ vilka grundlagsenligt anförtrots denna uppgift och ske i den ordning som är stadgad i tryckfrihetsförordningen. Det bör således ej heller vara enskild tillåtet att hindra tryckfrihetens utövning. Även denna princip bör komma till uttryck i lagen.

De förbud mot åtgärder av myndighet eller enskild till hinder för tryckfrihetens utövning, som sålunda böra uppställas, kunna emellertid å andra sidan icke innefatta någon förpliktelse att medverka vid tryckning, utgivning eller spridning av skrift. Myndighets skyldigheter i sådant hänseende regleras av gällande författningar. I fråga om enskild gälla i allmänhet endast civilrättsliga regler, enligt vilka dylik förpliktelse föreligger blott på grund av eget åtagande. — — — Det må ock framhållas att det angivna förbudet icke innefattar någon begränsning av den rätt som tillkommer annan medborgare att inom ramen för den lagliga yttrandefriheten granska innehållet i viss tryckt skrift samt därom uttala sitt omdöme och eventuellt sitt ogillande. Denna konsekvens följer av yttrandefrihetens egen natur, som inrymmer samma rätt för envar.

Några erinringar ha icke i *remissyttrandena* framställts mot den för förslaget grundläggande principen att missbruk av tryckfriheten skall få

beivras endast genom åtal vid domstol eller mot det i konsekvens härmed föreslagna avskaffandet av de stadganden om konfiskation utan rättegång i vissa fall, vilka nu finnas upptagna i tryckfrihetsförordningen. Även de sakkunnigas förslag att vidga garantierna för tryckfrihetens utövning genom ett särskilt stadgande, riktat mot åtgärder som äro till hinder för tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten, har i princip godtagits i de flesta yttrandena. Vissa betänkligheter ha dock i några yttranden yppats mot att det föreslagna stadgandet utsträcker till att avse ej blott myndigheter utan även enskilda sammanslutningar och personer.

*Departementschefen* framhåller (s. 85—86) att den svenska tryckfrihetslagstiftningen sedan gammalt bygger på grundsatsen att prövningen av tryckfrihetsmissbruk skall ankomma på domstol och att några administrativa ingripanden icke få förekomma. Denna grundsats har kommit till uttryck i 86 § regeringsformen. Även den gällande tryckfrihetsförordningen ansluter sig till samma princip. I fråga om förbud mot förhandscensur upprätthålles principen ovillkorligt. Däremot förekomma vissa undantag som möjliggöra konfiskation av redan utgiven tryckt skrift utan domstolsprövning, nämligen den befogenhet som tillkommer Kungl. Maj:t i statsrådet att konfiskera tryckta skrifter, vilka vållat missförstånd med främmande makt, samt vissa utom riket på främmande språk tryckta skrifter. En form av administrativ konfiskation förekommer även beträffande skrifter med disciplinupplösande innehåll, vilka spridas vid trupp eller ombord å flottans fartyg; i sistnämnda fall ankommer den slutliga prövningen av åtgärden på riksdagens tryckfrihetskommitté. *Departementschefen* ansluter sig helt till de sakkunnigas ståndpunkt att avvisa varje form av administrativt ingripande mot tryckt skrift, även i de undantagsfall varom bestämmelser nu finnas upptagna i tryckfrihetsförordningen. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall sålunda konfiskation av tryckt skrift kunna beslutas endast av domstol på grund av brott; därvid kvarstå dock möjligheterna att i avbidan på domstolens ställningstagande lägga skriften under provisoriskt beslag.

Beträffande de sakkunnigas förslag att i ett särskilt stadgande (1 kap. 2 § andra stycket) meddela förbud såväl för myndigheter som enskilda att på grund av skrifs innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i tryckfrihetsförordningen, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten förordar *departementschefen* den begränsningen att förbudet endast skall avse myndighet eller annat allmänt organ men icke gälla i fråga om enskilda sammanslutningar eller personer. Härom anför *departementschefen* (s. 86—87):

Såvitt angår åtgärder av myndighet eller annat allmänt organ torde icke något vara att erinra mot det angivna stadgandet. I sådant hänseende synes stadgandet tvärtom innebära en värdefull förstärkning av tryckfrihetsskyddet. Genom stadgandet kommer till klart uttryck att förbudet mot åtgärder, vilka hindra tryckfrihetens utövning, icke endast avser ordningsmakten och rättsväsendet utan gäller på alla områden av den statliga eller kommunala förvaltningen.

Däremot inställer sig en stark tvekan om lämpligheten av att göra stadgandet tillämpligt även beträffande enskilda sammanslutningar och personer. Visserligen är det i och för sig riktigt att ej heller tvångsåtgärder från enskilda till undertryckande av en misshaglig skrift i allmänhet böra få förekomma. Stora svårigheter uppstå emellertid att i lag närmare angiva, i vilken omfattning sådana enskilda åtgärder skola anses rättsstridiga. I praktiken kan det därför bli vanskligt att upprätthålla en klar och otvetydig gräns mellan å ena sidan förbjudna tvångsåtgärder och å andra sidan en tillåten moralisk påverkan. Såsom justitiekanslersämbetet framhållit kunna t. ex. åtgärder av ideella föreningar och andra enskilda organisationer mot skandaltidningar, pornografiska skrifter och dylikt stundom anses mycket berättigade, även om de ej inskränka sig till allenast ogillande omdömen och uttalanden. Det må här erinras om de på enskilt initiativ tillkomna aktionerna för att stävja utbredningen av Nick-Carter-litteraturen och tidningen Fäderneslandet. Jag har därför ansett klokast att icke i tryckfrihetsförordningen upptaga bestämmelser rörande åtgärder av enskilda sammanslutningar eller personer; frågan om rättsstridigheten i sådana åtgärder bör bero av de rättsregler som eljest gälla. Härav följer att jag saknar anledning ingå på den i vissa yttranden berörda frågan om ett särskilt straffbud mot de åtgärder som avses i stadgandet; rättsstridiga åtgärder av befattningshavare, vilka äro bundna av ämbetsansvar, kunna enligt redan gällande regler utgöra tjänstefel.

Frågan huruvida det föreslagna stadgandet i 1 kap. 2 § andra stycket bör avse även enskilda har föranlett *motioner i ämnet*.

I de likalydande motionerna I: 387 av herr *Holmbäck* och II: 549 av herr *Ohlin* hemställas, att det genom propositionen framlagda lagförslaget i förevarande del erhåller samma innehåll som de sakkunnigas förslag.

I de likalydande motionerna I: 390 av herr *Johansson*, *Johan Bernhard*, *m. fl.* och II: 550 av herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Andersson* i Gisselås hemställas, »att riksdagen för sin del måtte besluta om sådan ändring i förslaget till tryckfrihetsförordning, att jämväl enskild vare förbjuden att genom rättsstridig åtgärd hindra skrifs tryckning, utgivning eller distribution, samt att riksdagen i anledning av denna motion måtte vidtaga de ändringar i övrigt i förordningen, som därav eventuellt kunna bliva påkallade».

### **Rätten att lämna meddelande för offentliggörande i tryckt skrift.**

*De sakkunniga* ha ansett det påkallat att stadga ett visst skydd för den som lämnat ett muntligt eller skriftligt meddelande till författare eller utgivare av tryckt skrift för offentliggörande i skriften, särskilt med tanke på den fria nyhetsförmedlingens betydelse för pressens verksamhet.

Ett dylikt skydd följer i vissa fall redan av den gällande tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Delaktighetsansvar är nämligen vid tryckfrihetsbrott uteslutet. Då tryckt skrift funnits vara brottslig, blir den som enligt lagens regler är den ansvarige ensam straffad för brottet. Meddelande som legat till grund för skriftens innehåll kan däremot icke föranleda straff för meddelaren, även om meddelandet är straffbart enligt annan lag. En förutsättning för denna straffrihet är dock, att meddelandet influtit i skrif-



ten. Har så ej skett, intar meddelaren icke i straffrättsligt hänseende någon särställning.

Då de sakkunniga bibehålla ett särskilt ansvarighetssystem för tryckfrihetsbrott, blir en konsekvens härav att, liksom i gällande rätt, delaktighetsansvar icke ifrågakommer. De sakkunniga ha dock ansett frågan om meddelarens ställning vara av så framträdande principiell betydelse att denna fråga bör upptagas till särskild behandling. Förslaget innebär att det i princip skall stå envar fritt att lämna uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst, då syftet därmed är offentliggörande i tryckt skrift (1 kap. 1 § andra stycket). En begränsning har dock gjorts i fråga om den personkrets, till vilken meddelandet får lämnas. Det föreslagna stadgandet omfattar meddelande till författare eller utgivare eller, om för skriften finnes särskild redaktion, till denna. Detta stadgande medför sålunda att meddelaren blir fri från ansvar för sitt meddelande, oavsett om detta inflyter i skriften eller ej. Det må emellertid framhållas att varje fortspridande av meddelandet, som icke är nödvändigt för att möjliggöra dess offentliggörande i skriften, är straffbart enligt vanliga regler.

I förslaget upptagas emellertid även vissa undantag från den nu angivna huvudregeln för att möjliggöra beivran av brott mot tystnadsplikt. Fråga om dylikt undantag, såvitt angår militära befattningshavare, har upptagits av överbefälhavaren i skrivelse den 6 maj 1943 till chefen för försvarsdepartementet. I skrivelsen anfördes att det med hänsyn till viktiga försvarsintressen måste anses otillfredsställande att det icke låter sig göra att lagföra en militär befattningshavare, som medverkat till att upplysningar rörande militära förhållanden, vilka böra undanhållas obehöriga, inflyta i tidningspressen. Möjligheten att straffa den som obehörigen lämnar uppgifter för publicering i tryckt skrift har i direktiven för de sakkunniga särskilt framhållits bland de spörsmål som borde utredas.

De sakkunniga anföra att de skäl som i allmänhet tala för att det bör stå envar fritt att lämna uppgifter och underrättelser för offentliggörande i tryckt skrift göra sig gällande även då fråga är om hemlig uppgift. Som allmän regel anse de sakkunniga därför böra gälla att skyddet mot obehörigt publicerande av dylika uppgifter tillgodoses allenast genom att offentliggörandet beivras såsom tryckfrihetsbrott i den ordning som föreskrives härom. En tillämpning av denna regel även i fråga om befattningshavare, som i sin tjänst är bunden av tystnadsplikt, skulle emellertid medföra att skyddet för de hemliga uppgifterna i hög grad försvagades.

Såsom närmare utvecklas i betänkandet (s. 125—126) kan ett undantagsstadgande, som möjliggör beivran av brott mot tystnadsplikt i vissa fall, ehuru uppgiften meddelats för offentliggörande i tryckt skrift, göras mer eller mindre omfattande. Beträffande förhållanden, som beröra rikets säkerhet, finnas bestämmelser om tystnadsplikt i 8 kap. strafflagen. Förpliktelsen att iakttaga tystnad om dylika förhållanden gäller för envar; mot denna förpliktelse svarar även ett i tryckfrihetsförordningen upptaget publiceringsförbud. Utöver de nu berörda fallen kan tystnadsplikt, utan

motsvarighet i tryckfrihetsförordningen, vara föreskriven antingen allenast för vissa befattningshavare eller för befattningshavare jämte andra personer. I vissa fall finnas bestämmelser härom i lag; i andra fall framgår tystnadsplikten av administrativa författningar eller av föreskrifter, som eljest meddelats i administrativ ordning.

Med hänsyn till att ett undantagsstadgande innebär en inskränkning i yttrandefriheten och även berör rätten till anonymitet anse de sakkunniga angeläget att detta får en fast avgränsning. Det föreslås därför skola gälla endast i fråga om befattningshavares tystnadsplikt; med befattningshavare jämställs dock den som utövar allmän tjänsteplikt, t. ex. värnplikt. Vidare begränsas undantaget till tystnadsplikt som är stadgad i lag; därmed avses således i första rummet lagbestämmelser till skydd för rikets säkerhet och därutöver de stadganden om tystnadsplikt, som eljest äro meddelade i lag, men icke administrativa författningar, vilka stadga tystnadsplikt, och ej heller andra administrativa föreskrifter därom (7 kap. 3 §).

Grundsatsen om frihet för envar att lämna meddelande för offentliggörande i tryckt skrift skall enligt förslaget gälla även då skriften tryckes utom riket; därmed avses att skapa ett skydd även för nyhetsförmedlingen till utlandet. För sådant fall föreslås dock ett något vidsträcktare undantag; varje brott mot tystnadsplikt, föreskriven i lag, skall i sådant fall kunna beivras med tillämpning av därom gällande lagregler (13 kap. 5 §).

Värdet av den principiella ståndpunkt som förslaget intagit har understrukits i flera *remissyttranden*. Vissa betänkligheter ha emellertid även anförts, därvid framhållits att meddelaren enligt förslaget skyddas i alltför hög grad, då hans meddelande enligt allmän lag är brottsligt såsom ärekränkingsbrott. Det särskilda stadgande angående ansvar för meddelaren i vissa fall som de sakkunniga föreslagit (7 kap. 3 §) har nämligen icke givits en så vidsträckt omfattning att meddelandets ärekränkande eller eljest förgripliga innehåll kan grunda ansvar för meddelaren. I några yttranden har anförts att sistnämnda stadgande även i andra hänseenden är otillräckligt. Å andra sidan ha betänkligheter anförts även mot det ansvar för meddelaren som de sakkunniga föreslå. Det har sålunda påyrkats att ansvar för meddelaren över huvud taget icke skulle förekomma eller att detta i varje fall skulle begränsas till att avse endast uppgifter rörande förhållanden, vilka angå rikets säkerhet.

*Departementschefen* framhåller att den fria nyhetsförmedlingen under moderna förhållanden blivit en väsentlig sida av tryckfrihetens utövning och att därför denna verksamhet i princip bör vara underkastad tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Härav följer emellertid att den som meddelat uppgifter och underrättelser för offentliggörande i tryckt skrift kan ställas till ansvar för sitt meddelande endast om bestämmelser rörande sådant ansvar finnas upptagna i tryckfrihetsförordningen.

Beträffande omfattningen av det ansvar som i sådant hänseende bör förekomma förordar departementschefen i två hänseenden en utvidgning utöver vad de sakkunniga föreslagit. I Kungl. Maj:ts förslag har sålunda upptagits

en bestämmelse i 7 kap. 3 § första stycket, vilken möjliggör beivran enligt allmän lag av ärekränkning mot enskild person, då meddelande som innefattar sådant brott icke blivit infört i skriften. Vidare har den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen angående ansvar för brott mot tystnadsplikt i vissa fall, vilken enligt Kungl. Maj:ts förslag upptagits såsom andra stycke i paragrafen, utvidgats till att omfatta ej blott tystnadsplikt som är angiven i lag utan även sådan som följer av författning.

Departementschefen utvecklar sin ståndpunkt till dessa frågor sålunda (s. 88—90):

Frågan, i vilken utsträckning meddelare bör kunna göras ansvarig, kan icke ses helt isolerad; den sammanhänger med den ståndpunkt som den svenska rätten eljest intagit till anonymitetsskyddet och till ansvaret för tryckfrihetsbrott. En avgörande synpunkt har härvid varit att möjliggöra att uppgifter framkomma rörande förhållanden av allmänt intresse och motverka de krafter som obehörigen kunna vilja förhindra att sådana uppgifter bringas till allmän kännedom. Utkrävande av ansvar för meddelande, vilket lämnats för offentliggörande i tryckt skrift, kan verka hämmande på dylika upplysningar, även då dessa äro sanningsenliga. Denna synpunkt talar för att ansvar utkräves endast för vad som blivit offentliggjort i skriften och blott av den därför ansvarige, men att meddelaren icke kan ställas till ansvar för sitt meddelande. Detta är också, såsom jag nyss framhållit, den gällande rättens ståndpunkt i de fall då meddelandet influtit i skriften. Å andra sidan måste emellertid beaktas att ett utkrävande av ansvar endast av den som är ansvarig för skriften på grund av vad som blivit däri offentliggjort icke lämnar ett tillräckligt skydd mot spridandet av brottsliga meddelanden. Båda de nu angivna synpunkterna kunna icke på en gång tillgodoses. Det är nödvändigt att här göra en avvägning mellan olika intressen.

Vid en sådan avvägning göra sig i viss mån olika synpunkter gällande i fråga om kränkande eller eljest förgripliga uttalanden å ena sidan och brott mot tystnadsplikt å andra sidan. I fråga om meddelanden, vilka äro brottsliga i förstnämnda hänseende, vill jag särskilt hänvisa till vad länsstyrelsen i Kronobergs län anfört om att förslaget öppnar en möjlighet att ostraffat kringsprida äreröriga beskyllningar mot oförvilliga medborgare och därför icke lämnar ett tillräckligt skydd för den enskilde. Det kan väl icke av dessa skäl anses tillrådligt att meddelaren alltid skulle kunna ställas till ansvar för sitt meddelande. En sådan ståndpunkt borde, mera konsekvent genomförd, leda till att vissa ärekränkingsbrott, vilka endast röra privatförhållanden, icke betraktades som tryckfrihetsbrott, då de förekomma i tryckt skrift, utan behandlades enligt allmän lag. De sakkunniga ha berört detta spörsmål i samband med frågan om juryprövning av skriftens brottslighet (s. 276—277) men icke funnit en dylik uppdelning av ärekränkingsbrotten kunna åvägabringas. Även om sålunda den allmänna regeln, att den för skriften ansvarige svarar för vad som införts i skriften och att meddelaren icke kan ställas till ansvar för sin medverkan i detta brott, synes böra gälla i fråga om de meddelanden som nu avses, anser jag dock skäl föreligga att bibehålla möjligheten till beivran av ärekränkingsbrott mot enskild person, då meddelandet icke influtit i skriften. Ur tryckfrihetssynpunkt torde några allvarligare betänkligheter icke kunna anföras häremot, då sådan beivran av ärekränkning mot enskild person icke kan anses inskränka yttrandefriheten i fråga om dess väsentliga uppgift att möjliggöra kontroll över myndigheter och andra allmänna organ. Å andra sidan må framhållas att även ämbetsman kan ärekränkas i sin egenskap av enskild person.

Vad härefter angår frågan, i vilken utsträckning brott mot tystnadsplikt bör kunna beivras, då sådant brott skett genom meddelande för offentliggörande i tryckt skrift, måste i främsta rummet hänsyn tagas till behovet av skydd för rikets säkerhet. Då sådant brott begås av de personer som avses i de sakkunnigas förslag, främst innehavare av allmän befattning, föreligga så starka skäl för en beivran att ett undantag från eljest gällande regler är oavvisligt. Åtal och straff bör således kunna följä, oavsett om meddelandet influtit i skriften. Mera tveksamt är om ett sådant undantag bör utsträckas till att avse även andra brott mot tystnadsplikt. De sakkunniga ha härvid framhållit det otillfredsställande i att t. ex. hemliga skriftermål, yrkeshemligheter eller uppgifter om behandling av könssjukdomar hos namngivna personer kunna offentliggöras i tryckt skrift, utan att någon möjlighet föreligger att inskrida ens mot den befattningshavare, som tillhandahållit uppgiften för publicering. Även andra liknande exempel skulle kunna anföras. Den av de sakkunniga föreslagna regeln att brott mot tystnadsplikt, som är angiven i lag, skall kunna beivras, men icke brott mot tystnadsplikt, som följer av administrativa bestämmelser, synes dock icke utgöra en tillfredsställande lösning. Det må vara riktigt att icke varje i administrativ ordning meddelad föreskrift om tystnadsplikt bör få medföra en inskränkning i tryckfriheten. Det kunde uppstå risker för den legitima kritikrätten, om detta skulle gälla i fråga om olika myndigheters föreskrifter om sekretess. Annorlunda är förhållandet beträffande sådana i det föregående exemplifierade tystnadsregler som innefattas i gällande författningar. Och i fråga om dessa synes det ej möjligt att göra skillnad mellan lagar och andra författningar.

Med de utvidgningar som framgå av vad jag nu anfört biträder jag de sakkunnigas förslag. Även det vidsträcktare undantagsstadgande, vilket avser de fall då meddelandet lämnats för offentliggörande i skrift som tryckes utom riket, anser jag kunna godtagas, om motsvarande utvidgningar göras.

Den ståndpunkt Kungl. Maj:t sålunda intagit till frågan om ansvar för den som lämnat meddelande för offentliggörande i tryckt skrift har föranlett *motioner i ämnet*.

I de likalydande motionerna I: 385 av herr *Näsåard* och herr *Persson, Ivar*, och II: 548 av herr *Nilson* i Spånstad hemställes, att 7 kap. 3 § ej skall innehålla sådana bestämmelser om ärekränkingsbrott som föreslagits i propositionen samt att reglerna om tystnadsplikt i paragrafens andra stycke skola överensstämma med vad de sakkunniga föreslagit.

I de likalydande motionerna I: 387 av herr *Holmbäck* och II: 549 av herr *Ohlin* hemställes, att det genom propositionen framlagda lagförslaget i förevarande del erhåller samma innehåll som de sakkunnigas förslag.

### Tryckfrihetsbrotten.

I den gällande tryckfrihetsförordningen angivas de lagliga gränserna för tryckfriheten genom straffbud mot vissa yttranden och meddelanden. Det har varit avsett att tryckfrihetsförordningen i detta hänseende skall vara

uttömmande. Denna grundsats har kommit till uttryck i 1 § 1 mom. tryckfrihetsförordningen, där det stadgas bl. a. att ej någon i annat fall än tryckfrihetsförordningen stadgar må kunna tilltalas eller straffas för tryckt skrifts innehåll.

Emellertid har tolkningen av denna grundsats föranlett vissa svårigheter. Tryckfrihetsförordningen har icke ansetts kunna reglera varje förfarande, vari tryckt skrifts innehåll, taget i bokstavlig mening, kommit till användning. Brottsligheten av vissa sådana gärningar bedömes omedelbart enligt allmän lag, t. ex. då fråga är om bedrägeri eller illojal reklam. *De sakkunnigas* förslag intar i detta hänseende principiellt samma ståndpunkt som gällande rätt. Vissa brottsliga gärningar, som ske genom eller med tillhjälp av tryckt skrift, skola sålunda, såsom närmare utvecklas i betänkandet (s. 115—121 och 250—251), alltjämt bedömas enligt allmän lag. Inom det område som hänföres till tryckfrihetsbrotten är däremot tryckfrihetsförordningens uppräknig uttömmande; någon ytterligare kriminalisering kan icke ske annat än genom ett däri upptaget straffbud.

Tryckfrihetsbrotten indelas enligt förslaget i otillåtet yttrande och otillåtet offentliggörande. Till den förra gruppen hänföras brott som innebära att yttrande eller meddelande i skriften har ett förgripligt innehåll; brott inom den senare gruppen bestå däri att sakförhållande av hemlig natur röjes.

De sakkunniga anföra att ur principiell synpunkt samma inskränkningar i yttrandefriheten böra gälla, vare sig fråga är om yttrande eller meddelande i tryckt skrift eller om en framställning i annan form, samt att därför bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen om otillåtet yttrande i tryckt skrift böra överensstämma med motsvarande stadganden i den allmänna strafflagen. Såsom framgår av betänkandet (s. 126—130) föreligger för närvarande vissa skillnader mellan tryckfrihetsförordningens brottskatalog och strafflagen. Dessa skillnader skulle således enligt förslaget bringas att upphöra.

Beträffande sambandet i lagtekniskt hänseende mellan tryckfrihetsförordningen och strafflagen framhålla de sakkunniga att det å ena sidan av konstitutionella skäl är påkallat att tryckfrihetsförordningen angiver vad som är tryckfrihetsbrott, men att å andra sidan den enhetlighet som ur principiell synpunkt är påkallad främjas av att bestämmelserna icke blott ha samma materiella innehåll utan även anknytas till varandra. Förslaget innehåller därför en uppräknig av de i strafflagen upptagna brott vilka skola anses som otillåtet yttrande, då de förövas genom tryckt skrift; dessa brott angivas därvid endast genom brottsbeteckning eller på annat kortfattat sätt.

Såsom otillåtet offentliggörande genom tryckt skrift upptages i första hand offentliggörande av allmän handling, som skall hållas hemlig. Härvid avses dock endast återgivande av handlingen helt eller delvis, men ej referat därav eller meddelande av därur hämtade uppgifter. Ett mera all-

mänt publiceringsförbud, vilket gäller alla uppgifter, vare sig de härröra från allmänna handlingar eller erhållits på annat sätt, föreslås skola gälla endast i fråga om förhållanden, vilkas röjande skulle enligt lag innefatta brott mot rikets säkerhet. Vilka dessa förhållanden äro angives icke närmare i förslaget; härom hänvisa de sakkunniga till strafflagens bestämmelser i ämnet. Utöver de nu berörda allmänna stadgandena föreslås vissa mera speciella publiceringsförbud.

Vad de sakkunniga föreslagit angående den principiella omfattningen av tryckfrihetsbrotten har i allmänhet icke föranlett några erinringar i *remissyttrandena*. Olika meningar ha däremot kommit till uttryck angående förhållandet mellan tryckfriheten och yttrandefriheten i allmänhet och särskilt det lagtekniska sambandet mellan tryckfrihetsbrotten och motsvarande i allmän lag angivna brott. I några yttranden tillstyrkes de sakkunnigas förslag och i ett stort antal yttranden har förslaget i denna del lämnats utan erinran. Å andra sidan framställas i vissa yttranden starka betänkligheter mot förslaget. Därvid anföres i huvudsak att den föreslagna metoden för angivande av vad som är tryckfrihetsbrott medför ett försvagande av grundlagsskyddet. Då tryckfrihetsbrotten icke beskrivas lika utförligt som i gällande tryckfrihetsförordning, skulle det nämligen vara möjligt att inskränka tryckfriheten utan grundlagsändring genom att straffbuden i allmän lag finge ett vidsträcktare innehåll.

*Departementschefen* har i princip godtagit de sakkunnigas förslag men i anledning av den kritik som riktats mot detta förordat en omarbetning av bestämmelsen angående otillåtet yttrande (7 kap. 4 §) på sådant sätt att denna upptager utförligare brottsbeskrivningar. Härom anför departementschefen närmare (s. 91—92):

Den principiella utgångspunkten att missbruk av tryckfriheten får beivras endast genom rättegång vid domstol medför att de straffbud som domstolen har att tillämpa i sådant mål även innefatta de lagliga gränserna för tryckfriheten. Dessa straffbud äro således av grundläggande betydelse för tryckfrihetens materiella innehåll. Otvivelaktigt är det en riktig princip att yttrandefriheten bör vara av samma utsträckning, vare sig fråga är om framställning i tryckt skrift eller på annat sätt. Denna tanke har legat till grund för gällande tryckfrihetsförordning, ehuru lagstiftningen sedermera kommit att uppvisa vissa skiljaktigheter.

I vissa äldre förslag har detta krav på enhetlighet tillgodosetts på det sättet att i tryckfrihetsförordningen upptagits en helt allmän hänvisning till allmän lag i fråga om de brott som skola anses som tryckfrihetsbrott. Att på detta sätt utbryta regleringen av tryckfrihetens gränser ur tryckfrihetsförordningen är uppenbarligen konstitutionellt betänkligt. Tryckfrihetsförordningen bör ange, vilka brott som äro tryckfrihetsbrott. Därvid är det emellertid tänkbart att antingen giva dessa straffbud en självständig karaktär eller att skapa ett lagtekniskt samband mellan dem och motsvarande stadganden i strafflagen. Hur denna fråga löses får betydelse vid lagändringar. En ändrad uppfattning, som medför upphävande eller begränsning av straffbud i allmän lag, bör omedelbart återverka även beträffande tryckfrihetsbrott; det finns i sådant fall icke någon anledning att vidhålla krimi-

naliseringen av dessa gärningar, då de ske genom tryckt skrift. Att i motsats till vad nu i huvudsak är fallet upptaga självständiga straffskalor i tryckfrihetsförordningen synes icke vara påkallat; i detta hänseende bör tryckfrihetsförordningen hänvisa till allmän lag. På grund av vad nu anförts bör alltså tryckfrihetsförordningen innehålla en uppräknig av de brott som äro tryckfrihetsbrott, vilken uppräknig icke kan utvidgas annat än genom grundlagsändring, men denna brottskatalog bör hänvisa till allmän lag och icke gälla i vidare mån än motsvarande gärningar även enligt allmän lag äro straffbara. Så till vida vill jag alltså ansluta mig till de sakkunnigas förslag. Däremot synes mig den kritik som i vissa yttranden framförts mot den av de sakkunniga använda metoden för angivande av brotten vara berättigad. Ett angivande av brotten endast genom brottsbeteckningar eller på annat kortfattat sätt främjar väl den enhetliga regleringen men innebär samtidigt ett betänkligt försvagande av de konstitutionella garantierna för tryckfrihetens materiella innehåll. Därför har jag låtit omarbete förslaget på sådant sätt att detta upptager utförligare beskrivningar av vad som skall anses som otillåtet yttrande. Dessa beskrivningar överensstämma med motsvarande stadganden i strafflagen eller i det förslag till ändring i strafflagen som framlägges för årets riksdag. Därigenom eftersträvas alltså en enhetlig reglering men försvåras samtidigt inskränkningar i tryckfriheten genom ett utvidgande av straffbuden i annan ordning än som gäller för grundlagsändring. Mot de sakkunnigas förslag att beträffande otillåtet offentliggörande mera allmänt hänvisa till regleringen i allmän lag synas däremot samma principiella betänkligheter icke göra sig gällande. Detta förslag innebär, jämfört med den gällande tryckfrihetsförordningen, starkare garantier, därigenom att Kungl. Maj:t icke längre skall äga befogenhet att utfärda publiceringsförbud, såsom nu i vissa fall kan förekomma. Publiceringsförbuden skola alltså vara angivna i lag; gränserna för sådan lag torde vara tillräckligt noga angivna i förslaget.

### Ansvarighetsregler.

Enligt allmänna straffrättsliga ansvarighetsregler kan, då flera personer medverkat till brott, ansvar inträda ej blott för den som åstadkommit det brottsliga resultatet såsom gärningsman, utan även för andra som anstiftat brottet eller annorledes medverkat däri. I tryckfrihetsrätten har emellertid sedan gammalt förekommit särskilda, från dessa allmänna bestämmelser avvikande ansvarighetsregler, enligt vilka straffet för tryckfrihetsbrott i princip drabbar endast *en* person såsom ansvarig för skriften. Denne har alltså att svara ej blott för sina egna åtgärder utan för att skriften blivit utgiven med brottsligt innehåll. I vissa situationer, då ansvaret icke kan utkrävas av den som i tryckfrihetsförordningen anges såsom i första hand ansvarig, övergår ansvaret på annan subsidiärt ansvarig.

Beträffande utvecklingen av dessa ansvarighetsregler och särskilt den utformning de erhållit genom 1941 års ändringar i tryckfrihetsförordningar hänvisas till de sakkunnigas betänkande (s. 139—144).

De sakkunniga föreslå att särskilda ansvarighetsregler för tryckfrihetsbrott, med den principiella innebörd som nyss angivits, skola bibehållas. Sådana regler ha tidigare motiverats med att ansvar för medverkan skulle kunna verka hämmande på yttrandefriheten. De personer som komma i fråga såsom medverkande, särskilt vid skriftens tryckning, utgivning och spridning, skulle nämligen ofta i tveksamma fall vägra sin medverkan och därigenom skulle yttrandefriheten lida inskränkning, som kunde sträcka sig avsevärt längre än förebyggandet av tryckfrihetsbrott betingar. De sakkunniga framhålla i anslutning härtil såsom sin ståndpunkt att det otvivelaktigt är till gagn för tryckfriheten att endast en person har att taga ställning till frågan, om han såsom ansvarig för skriften vill medverka till dess tryckning och utgivning. Även för att underlätta ett snabbt ingripande mot tryckfrihetsbrott utan vidlyftigare efterforskningar i det enskilda fallet anse de sakkunniga det vara av betydelse att ansvaret kan göras gällande mot en i lagen angiven person. Sistnämnda synpunkt gör sig särskilt gällande, då fråga är om tryckfrihetsbrott i den periodiska pressen. Ett efterforskande av författaren, då denne är anonym, skulle — framhålla de sakkunniga vidare — vare sig skriften är periodisk eller icke, innebära ett uppgivande av det anonymitetsskydd som sedan lång tid tillbaka upprätthålles i den svenska tryckfrihetsrätten.

Beträffande principerna för det subsidiära ansvaret anföra de sakkunniga att detta bör vara så anordnat att allenast den som haft möjlighet och anledning att förhindra den brottsliga skriftens utgivning drabbas därav. De sakkunniga yttra härom vidare:

Detta ansvar bör vara begränsat till vissa närmare angivna personer, som enligt allmänna regler äro att anse som medverkande, och den subsidiärt ansvarige bör på förhand kunna beräkna om ansvaret kommer att drabba honom. För honom inställer sig då spørsmålet, om han är villig och beredd att åtaga sig ett sådant ansvar. Lämnar han sin medverkan till skriftens tryckning och utgivning, oaktat han kunnat inse att han skulle bli ansvarig för denna, är det ock berättigat att han får bära ansvaret. Förutsättning för överförande av ansvaret till senare led i ansvarighetskedjan bör således vara allenast omständighet, som föreligger då skriften utgives eller den subsidiärt ansvarige eljest tar befattning med skriften. Vad som inträffat senare, såsom den för skriften ansvariges död eller avvikande ur landet, bör däremot icke medföra en övergång av ansvaret.

Med hänsyn till de principer som de sakkunniga sålunda funnit böra ligga till grund för det subsidiära ansvaret föreslå de sakkunniga vissa ändringar i de bestämmelser härom som tillkommo genom 1941 års lagstiftning. Förslaget innehåller, liksom den gällande tryckfrihetsförordningen, olika ansvarighetsregler för periodisk skrift och för annan tryckt skrift.

Av betydelse för ansvarighetsreglernas principiella innebörd är, i vad mån vid bedömande av tryckt skrifts brottslighet avseende skall fästas vid subjektiva omständigheter. För att en handling eller underlåtenhet enligt allmän strafflag skall anses brottslig krävs att gärningsmannen ådagalagt en viss viljeriktning — uppsåt eller oaktsamhet. De särskilda straffbuden



i strafflagen anses i regel kräva uppsåt i förhållande till där beskrivna gärningar. Endast då det uttalats i brottsbeskrivningen eller framgår av sammanhanget anses en oaktsam gärning kunna straffas.

Ansvariet för tryckfrihetsbrott är emellertid, såsom förut framhållits, icke begränsat till den egna gärningen utan avser att skriften blivit utgiven med brottsligt innehåll. För den som är skriftens upphovsman kan väl detta innehåll icke vara främmande, men övriga i egenskap av utgivare, ägare, förläggare, boktryckare eller utspridare ansvariga personer kunna tydligen lämna sin medverkan utan att själva ha tagit del av innehållet i skriften. De sakkunniga framhålla att dylik omständighet icke kan få lända dem till befrielse från straff, då de äro ansvariga för brottet. Därför föreslås ett stadgande om att, vid bedömande av ansvariet, vad skriften innehåller skall anses infört däri med den ansvariges vetskap och vilja.

I sådant hänsende kan alltså icke åberopas att den ansvarige ej handlat uppsåtligt. Andra omständigheter, som ur straffrättslig synpunkt kunna inverka vid bedömandet av viss gärning, skola däremot, såsom närmare utvecklas i betänkandet (s. 156), om de i det särskilda fallet kunna läggas den tilltalade till last, beaktas även i fråga om tryckfrihetsbrott. En förutsättning härför är således att den för skriften ansvarige i förhållande till sådana omständigheter haft uppsåt eller, då redan oaktsamhet är av straffrättslig betydelse, visat oaktsamhet.

I *remissyttrandena* har de sakkunnigas principiella ställningstagande till frågan om bibehållande av ett särskilt ansvarighetssystem för tryckfrihetsbrotten i allmänhet lämnats utan anmärkning. Även de principer som de sakkunniga ansett böra vara grundläggande för det subsidiära ansvariet ha i de flesta yttrandena godtagits.

*Departementschefen* ansluter sig till de sakkunnigas förslag i fråga om ansvarighetsreglerna.

### Rättegången i tryckfrihetsmål.

I direktiven för de sakkunniga framhöllos i första hand bland de ämnen som borde uppmärksammas reglerna om tryckfrihetsprocessen och juryinstitutionen, sådana dessa regler utformats vid 1937 års reform. Departementschefen anförde bl. a. att vägande anmärkningar obestriddligen kunde riktas mot det bestående jurysystemet och att därför lämpliga åtgärder borde övervägas för att vinna en bättre ordning. Huruvida man därvidlag borde införa ett system med lekmän som meddomare eller närmast eftersträva en partiell reform på juryinstitutionens grund, ville departementschefen lämna öppet. Om det skulle anses lämpligast att bibehålla juryn, borde reglerna för dess sammansättning jämkas i sådan riktning att juryn i sin helhet komme att utgöras av personer, vilka icke alltför sällan deltog i rättsskipningen och stode fullt självständiga gentemot parterna i de enskilda målen.

*De sakkunniga* anföra att det under utredningen visat sig medföra de största svårigheterna att finna lämpliga regler för lekmannainflytandet i tryckfrihetsmålen. Såsom i direktiven föreskrives ha de sakkunniga mot varandra vägt möjligheterna att införa ett system med lekmän såsom meddomare eller att vidtaga en partiell reform på juryinstitutionens grund. Möjligheten att för tryckfrihetsmålen införa en särskild centraldomstol med lekmän såsom bisittare har även undersökts; denna väg har dock ej visat sig framkomlig. De sakkunniga ha i valet mellan dessa olika möjligheter funnit öfvervägande skäl tala för juryns bibehållande.

I den närmare motiveringen för denna ståndpunkt (s. 183—186) hänvisa de sakkunniga i första hand till de skäl som åberopats vid tryckfrihetsjuryns inrättande år 1815 och vid de öfverväganden som därefter förekommo om införande av jury även i den allmänna brottmålsprocessen, varvid tanken på en sådan allmän juryinstitution avvisades men behovet och lämpligheten av tryckfrihetsjury starkt underströks. Bland de skäl som sålunda tidigare åberopats framhålla de sakkunniga särskilt att jury genom sin folkliga anknytning skulle utgöra ett särskilt skydd för tryckfriheten och att jury för brottslighetens bestämmande skulle äga ett friare utrymme än domaren. De sakkunniga yttra härom att, även om jury lika litet som domstolen äger i sin dömande verksamhet åsidosätta lagens bestämmelser, det dock är uppenbart att jury kan friare bedöma det föreliggande processmaterialet och därom draga andra slutsatser än juristdomaren samt att det i tryckfrihetsmål är av värde att bedömandet av den skrift som föranlett åtal kan grundas på hur denna i allmänhet uppfattas av omdömesgilla, vidsynta och självständiga samhällsmedlemmar.

Vidare utveckla de sakkunniga sina synpunkter på frågan om juryns bibehållande sålunda:

Vid tidpunkten för juryns införande var ur folklig synpunkt huvudsyftet med jury att denna skulle utgöra ett värn mot övergrepp från regeringsmakten och ämbetsmännen. Uppenbart har denna utgångspunkt genom den senare politiska utvecklingen förskjutits. Grundvalen för regeringsbildningen är numera i allmänhet majoritetsförhållandena inom riksdagen. I förhållande till den eller de majoritetsgrupper, som i regel utgöra regeringens parlamentariska stöd, intaga andra partigrupper ställning av opposition och det faller till stor del på dennas lott att ej minst genom pressen utöva den politiska kontrollen över samhällsorganen och deras verksamhet. Att avgöra var gränsen skall dragas mellan befogad presskritik och straffvärt yttrande är ej sällan en svår och grannlaga uppgift. En jury, som företräder en upplyst, allmänt medborgerlig uppfattning, synes i allmänhet vara mera skickad för denna uppgift än en domstol. För domstolarnas egen auktoritet kan det ock vara till fördel, att de icke göras till skiljedomare i politiska frågor. Å andra sidan kan ej förbises att juryns ledamöter, särskilt i politiskt upprörda tider, i högre grad än yrkesdomaren, som i sin domargärning ständigt måste ha för ögonen att bedöma varje sak efter dess egen beskaffenhet, lättare låta sig påverkas av ställningstaganden och stämningar, som icke höra samman med ett objektivt bedömande av det föreliggande fallet. En sådan ojämnhet i rättstillämpningen är särskilt betänklig, om därigenom en skrift, som vid ett objektivt bedömande bort frikännas, skulle drabbas av ansvars-

påföljd. I en sådan utveckling, som dock hittills torde varit främmande för den svenska juryn, kan ligga en fara för tryckfriheten. Vad nu yttrats sammanhänger emellertid mindre med frågan om juryns bibehållande än med spörsmålet angående omfattningen av juryns befogenheter och dess sammansättning. Vid överbägande av de skäl, som kunna anföras mot och för juryinstitutionen i tryckfrihetsmål, ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen att denna institution alltjämt bör bibehållas. Den har nu i mer än ett sekel varit införlivad med vår tryckfrihetsprocess. Väl kunna meningarna vara delade om det sätt på vilket juryinstitutionen fyllt sin uppgift; vad angår tryckfriheten i dess viktigaste beståndsdel, den politiska yttrandefriheten, torde dock några anmärkningar icke kunna riktas mot juryn. Härmed är icke sagt att ej juryinstitutionen är behäftad med vissa brister. Dessa brister skola behandlas i det följande tillika med de förslag som de sakkunniga framlägga för deras avhjälpan.

I *remissyttrandena* har de sakkunnigas förslag att tryckfrihetsmålen skola upptagas av allmän domstol, nämligen vissa rådhusrätter, samt att lekmannainflytandet i sådana mål skall tillgodoses genom juryinstitutionens bibehållande tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det överbägande flertalet hörda myndigheter och sammanslutningar. Några myndigheter förorda dock att juryinstitutionen avskaffas och att tryckfrihetsmålen anförtros åt de allmänna domstolarna i vanlig sammansättning. Länsstyrelsen i Kronobergs län uttalar sig för att tryckfrihetsmålen skola upptagas av allmän domstol i sådan sammansättning att lekmännen ingå däri såsom meddomare med individuell rösträtt. En särställning intar det vid Svea hovrätts utlåtande fogade yttrande som avgivits av hovrätts president. Denne förordar att för tryckfrihetsmålen skall inrättas en för hela riket gemensam specialdomstol, vilken skulle vara sammansatt av två yrkesdomare och fem lekmän. Samtliga ledamöter skulle utses av Kungl. Maj:t inom förslag på tre personer för varje ledamot, avgivet av vissa korporationer eller sammanslutningar. Av lekmännen skulle en representera den allmänna kulturöversikten och utses efter förslag av Svenska akademien samt de fyra övriga företräda yrkesintressen och utses efter förslag av yrkesorganisationer, nämligen två för den periodiska pressen, en för författarvärlden och en för förläggare och boktryckare.

*Departementschefen* ingår först på frågan, huruvida tryckfrihetsmålen skola upptagas av allmänna domstolar eller om en eller flera specialdomstolar böra inrättas för dessa mål, och finner därvid överbägande skäl tala för att prövningen av dessa mål bör vara inordnad i den allmänna rättskipningens ram (s. 94—96). Vad härefter angår frågan om juryinstitutionens bibehållande ansluter sig departementschefen till de sakkunnigas förslag. Denna ståndpunkt utvecklas närmare sålunda (s. 96—97):

Frågan om juryinstitutionens bibehållande sammanhänger med juryns sammansättning och befogenheter, vilka frågor jag skall behandla i det följande. Ställningstagandet innebär alltså ett val mellan den i flera hänseenden förbättrade juryinstitution som de sakkunniga föreslå och ett anordnande av lekmannainflytandet i form av nämnd. Skillnaden är framför allt den att juryn intar en mera fristående ställning än nämnden. Juryn

i tryckfrihetsmål har att ensam taga ställning till frågan om skriftens brottslighet och lämna domstolen ett jakande eller nekande svar på de frågor härom som riktats till juryn. Nämnden däremot bildar tillsammans med den lagfarne domaren ett domarkollegium, som vid målets avgörande sammanträder under domarens ledning. Därvid har nämnden endast kollektiv rösträtt; den kan göra sin mening gällande framför domarens uppfattning, allenast om den är enig eller, i vissa fall, fattat sin ståndpunkt med en mycket starkt kvalificerad majoritet.

Den fristående ställning juryn sålunda intager har uppenbarligen stor betydelse såsom en folklig garanti för tryckfriheten, i främsta rummet den politiska yttrandefriheten. Juryinstitutionen har säkerligen under den tid den varit införlivad med vår tryckfrihetsprocess haft väsentlig del i vidmakthållandet av yttrandefrihet och därigenom i sin mån bidragit till en samhällsutveckling på demokratisk grund. Å andra sidan har nämnden också sina speciella fördelar. Genom sin permanens och större förtrogenhet med domarvärv ger nämnden vissa garantier för en säkrare rättstillämpning. Tillräckliga skäl för ett brytande av traditionen på detta område synas mig dock icke vara anförda. Tvärtom finner jag övervägande skäl tala mot en lagändring som begränsar garantierna för yttrandefriheten och som därför kan tänkas skada den fria kritikrätten och den offentliga kontrollen över vården av allmänna angelägenheter.

Vad nu anförts gäller till stor del även det förslag som framförts av länsstyrelsen i Kronobergs län, enligt vilket tryckfrihetsmålen skulle upptagas av allmänna domstolar sammansatta av domare och lekmän med individuell rösträtt. Detta förslag har visserligen det företrädet att lekmännen finge ett större inflytande än nämnden. Även enligt detta förslag skulle dock juryns ställning såsom en fristående institution försvinna. Härtill kommer att endast ett fåtal lekmän kan ingå i en på detta sätt sammansatt domstol. Denna skulle därför ej kunna få en så allsidig folklig representation som juryn. Även om detta sistnämnda förslag har vissa beaktansvärda fördelar, är det således också behäftat med påtagliga svagheter. Jag kan därför ej finna tillräckligt att övergiva jurysystemet för en sådan helt oprövd organisation av domstolarna i dessa viktiga mål.

I *motion* I: 383 av herr *Wistrand m. fl.* hemställes att riksdagen för sin del ville, med ändring av Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till tryckfrihetsförordning, besluta att i 12 och 14 kap. i förslaget ävensom övergångsbestämmelserna därtill skola erhålla den lydelse som angives i en vid propositionen fogad bilaga. I denna lämnas förslag till bestämmelser, i huvudsak innehållande att tryckfrihetsmål skall upptagas och avgöras av en tryckfrihetsdomstol bestående av ordförande och sex bisittare, bland vilka ordföranden och en bisittare skola vara lagfarna, en bisittare skall äga framstående kännedom om de kulturella förhållandena inom landet och övriga bisittare skola äga yrkeskunskap och erfarenhet, två såsom utgivare eller medarbetare i periodisk skrift, en såsom författare och en såsom förläggare.

I fråga om juryns befogenheter framhålla *de sakkunniga* att det utmärkande för jurysystemet i dess ursprungliga form är att domarfunktionen är uppdelad så att juryn ensam avgör skuldfrågan, medan domstolen på grundval av juryns utlåtande prövar övriga i målet förekomman-

de frågor. Vid nyare reformer av juryinstitutet i andra länder har denna gränsdragning mellan domstol och jury icke längre strängt upprätthållits. Väl har ett friande utlåtande i regel tillagts samma slutgiltiga betydelse som tidigare. Vad åter angår juryns fällande utlåtande torde numera en allmän uppfattning vara att ett sådant utlåtande icke bör beröva den tilltalade det rättsskydd som ligger i en domstolsprövning. Enligt de sakkunnigas mening tala starka skäl för en reform i samma riktning av juryinstitutionen i vår tryckfrihetslagstiftning. Att ett frikännande juryutlåtande alltid bör lända till efterföljd anse de sakkunniga vara av grundläggande betydelse för att juryinstitutionen skall fylla sin uppgift. Såsom skäl för att domstolen där- emot bör äga avvika från ett fällande juryutlåtande framhålla de sakkunniga:

Såsom redan berörts i det föregående kan det icke förbises att fall kunna förekomma, då juryns utlåtande påverkas av ställningstaganden och stämningar, som icke höra samman med ett objektivt bedömande av det föreliggande fallet. Härtill kommer att de spörsmål, som äga sammanhang med rättstillämpningen i tryckfrihetsmål, ej sällan lämna rum för olika meningar och även i övrigt äro av invecklad natur. Vid en mera vidsträckt rätt till sanningsbevisning i ärekränkningsmål komma också helt visst stora krav att ställas på bevisprövningen i dessa mål. Det kan ej heller anses stå i god överensstämmelse med den tilltalades krav på rättsskydd att ett fällande juryutlåtande är orubbligt även i fall, då en domstolsprövning bort leda till hans friande. Genom att skuldfrågan i dessa fall överlämnas till domstolsprövning öppnas möjlighet att draga denna fråga under prövning i högsta instans. Väl kunna i viss mån samma synpunkter göras gällande i fråga om möjligheten till avvikelse även från friande juryutlåtande; den väsentliga skillnaden föreligger emellertid att samhällets plikt att vaka över att den oskyldige ej fälles till straff alltid är starkare än dess uppgift att tillse att de till brott skyldiga lagföras och dömas. Uppenbart bör ej heller förbises att prövningen i tryckfrihetsmål bör så anordnas att tillbörlig hänsyn även tages till det anspråk på rättsskydd som tillkommer den kränkta parten. Denna synpunkt bör emellertid beaktas i samband med regleringen av grunderna för juryns sammansättning och dess verksamhetsformer, vilka spörsmål skola upptagas till behandling i det följande.

De sakkunniga ha även berört frågan, huruvida juryn, sedan skuldfrågan avgjorts, bör deltaga även i straffmätning. En sådan reform av den svenska tryckfrihetsjuryns befogenheter har föreslagits av processlagberedningen (SOU 1944: 10 s. 12—13, 143, 156). De sakkunniga finna skälen för en sådan utvidgning av juryns kompetens beaktansvärda men framhålla å andra sidan att juryn genom en sådan anordning i alltför hög grad skulle förlora sin ställning av en i förhållande till domstolen fristående institution och därigenom väsentligen mista sin hittillsvarande karaktär. Något förslag om en sådan utvidgning av juryns befogenheter framställes icke av de sakkunniga.

I *remissyttrandena* har de sakkunnigas förslag i fråga om juryns befogenheter i allmänhet godtagits; kritik av förslaget framställes dock i några yttranden. De sakkunnigas uppfattning att juryn icke bör deltaga i straffmätning har i allmänhet icke mött invändningar i yttrandena.

Även *departementschefen* förordar de sakkunnigas förslag i de delar som nu avses.

I fråga om antalet domstolar i tryckfrihetsmål erinra *de sakkunniga* att sådana mål sedan gammalt upptagits endast av underdomstol i stad men icke av häradsrätt, huvudsakligen av den anledningen att boktryckerier tidigare funnos endast i eller i omedelbar närhet av stad. Vid 1937 års reform bibehölls regeln att endast rådhusrätt ägde upptaga tryckfrihetsmål men inskränktes antalet behöriga sådana domstolar till rådhusrätterna i residensstäderna och vissa större rådhusrätter därutöver; hela antalet, som tidigare utgjort ett 80-tal, är numera 40.

Med hänsyn till tryckfrihetsmålens säregna beskaffenhet och deras ringa antal anse *de sakkunniga* antalet rådhusrätter, som äga upptaga tryckfrihetsmål, nu böra ytterligare inskränkas till en rådhusrätt i varje län, som regel rådhusrätten i residensstaden och i undantagsfall, då rådhusrätt icke finnes i staden, rådhusrätten i annan stad inom länet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Vid detta ståndpunktstagande ha *de sakkunniga* väl beaktat att en begränsning av antalet behöriga domstolar kunde medföra olägenheter för enskilda parter. Härom framhålla emellertid *de sakkunniga* att ett sammanförande av tryckfrihetsmålen till rådhusrätten i residensstaden, i jämförelse med nu gällande ordning, skulle medföra ändring endast i sådana fall, då den åtalade skriften är tryckt i annan stad, vars rådhusrätt äger upptaga dylika mål; vad som tryckts i länet i övrigt faller redan nu under rådhusrättens i residensstaden behörighet. Visserligen skulle även ganska folkrika städer, såsom Borås, Eskilstuna, Hälsingborg och Norrköping, förlora egen jurisdiktion i tryckfrihetsmål; antalet sådana mål i dessa städer har emellertid varit obetydligt.

Om *de sakkunnigas* förslag yttrar *departementschefen*:

I huvudsak vill jag biträda förslaget i denna del; dock anser jag det icke vara nödvändigt att genomföra begränsningen så konsekvent som föreslagits. Även i några större städer, som icke äro residensstäder, torde rättsskipningen i tryckfrihetsmål böra bibehållas. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att förordna om behörighet att upptaga dylika mål. Därigenom tillgodoses ett i vissa yttranden framställt önskemål. I dessa fall bör jurymannakåren vara gemensam för de behöriga domstolarna inom länet.

De regler för juryns bildande som upptogos i tryckfrihetsförordningen år 1815 inneburo att juryn skulle utses för varje särskilt mål av parterna och domstolen. Parterna skulle välja vardera 4 och domstolen 5 jurymän. Sedan dessa förklarats ojäviga, ägde vardera parten utsluta en av motpartens och en av domstolens jurymän. Juryen kom således att bestå av 9 personer, av vilka vardera parten utsett 3 och domstolen 3. Denna ordning för uttagande av juryn bestod till år 1937. Åtskilliga förslag till ändrade bestämmelser förekommo under denna tid; härom hänvisas till betänkandet (s. 189—193).

Den år 1937 genomförda reformen innebar att de av domstolen tillsatta jurymännen icke skulle utses för varje särskilt mål. De skulle i stället uttagas genom lottnings ur en på förhand av rådhusrätten för en tid av tre kalenderår upprättad jurymannalista. Dessutom ökades antalet domstolsutsedda och minskades antalet partsvalda jurymän. Enligt nu gällande ordning utlottar sålunda domstolen ur jurymannalistan 7 jurymän och parterna nämna vardera 3; parten är därvid icke bunden av jurymannalistan utan kan välja även andra lämpliga personer än de på listan uppförda. Parterna utesluta därefter en av motpartens och en av domstolens jurymän. Visst antal suppleanter uttagas på motsvarande sätt. Juryn i målet består sålunda av 9 ledamöter, varav domstolen tillsatt 5 genom lottnings ur jurymannalistan och vardera parten valt 2.

*De sakkunniga* anföra att mot gällande ordning främst kan riktas den anmärkningen att den icke tillgodoser det folkliga inflytandet vid juryns bildande och att juryn därför icke kommer att uppbäras av samma allmänna förtroende, som om jurymännen utses genom medborgerliga val.

Vidare framhålla de sakkunniga att även ur andra synpunkter vägande erinringar gjorts mot att jurymän utses av parterna samt att partsvalet skarpt kritiserats i 1912 års betänkande med förslag till tryckfrihetsordning och i 1934 års betänkande angående tryckfrihetsprocessens ombildning (SOU 1934: 54). De sakkunniga ansluta sig till den ståndpunkt som intagits i dessa betänkanden och förorda sålunda partsvalets avskaffande. Synpunkterna på denna fråga utveckla de sakkunniga sålunda:

Till stöd för partsvalet har ofta framhållits att de partsvalda jurymännens uppgift vore att tillse att parternas synpunkter å ömse sidor bleve beaktade vid överläggningen inom juryn. Detta skäl torde dock icke böra vara avgörande. Juryn har att träffa sitt avgörande på det material som framkommit vid domstolens förhandling i målet och det skulle uppenbart vara till skada för rättssäkerheten, om juryn skulle låta sig bestämmas av upplysningar, som inhämtats från enskilda jurymän och icke varit underkastade båda parternas granskning. En annan synpunkt, som otvivelaktigt är mera vägande, är att genom partsvalet juryn kan tillföras särskild sakkunskap, som för bedömande av det föreliggande fallet är av betydelse. Även om ur sistnämnda synpunkt vissa skäl kunna anföras till stöd för partsvalet, måste det dock med hänsyn till rättsskipningens objektivitet anses som ett allvarligt missförhållande att dömande uppgifter på detta sätt överlämnas åt företrädare för partsintressen.

Den svenska rättsordningen har — anföra de sakkunniga vidare — sedan lång tid tillbaka anslutit sig till den grundsatsen att lekmän som medverka i våra domstolar utses genom medborgerliga val. Mot dylika val har riktats den anmärkningen, att de kunna medföra en icke önskvärd politisering. De sakkunniga anse dock att, ehuru dessa farhågor icke äro helt ogrundade, betydelsen därav överdrivits samt att, även i sådana fall då vid valet politiska synpunkter icke kunna anses ha varit uteslutna, de valda i sin domaruppgift, enligt vad erfarenheten visat, snart bortse från sin politiska inställning. Ett korrektiv mot juryns maktmissbruk ligger även, en-

ligt förslaget, i domstolens befogenhet att ompröva juryns fällande utlåtanden.

Vad angår den valförsamling, åt vilken valet bör anförtros, anse de sakkunniga övertvågande skäl tala för att någon redan bestående korporation erhåller detta uppdrag; omedelbara val kunna icke komma i fråga. Förslaget innebär att valet skall anförtros åt landsting samt, i städer som icke deltaga i landsting, åt stadsfullmäktige. Till stöd för denna lösning framhålles att valet bör vara mera enhetligt samt att endast ett mindre antal jurymän erfordras för de arbetsuppgifter som åligga dessa. Valet skall, i likhet med vad som gäller om nämndemän, ske genom majoritetsval; den proportionella valmetoden kunde nämligen medföra att jurymännen på ett icke önskvärdt sätt betraktade såsom sin uppgift att inom juryn företråda vissa väljargrupper.

I direktiven för de sakkunniga hade framhållits att reglerna för juryns sammansättning borde jämkas i sådan riktning att juryn i sin helhet komme att utgöras av personer, vilka icke alltför sällan deltoge i rättsskipningen. De sakkunniga anföra härom att detta krav med nu gällande regler tillgodoses i mycket ringa omfattning samt att en orsak härtill, förutom sättet för juryns tillsättande i varje särskilt mål, är den ringa förekomsten av tryckfrihetsmål. Därför möta stora svårigheter att inom juryprocessens ram tillgodose kravet på domarerfarenhet hos juryns ledamöter. Detta gäller även med den begränsning av antalet domstolar som de sakkunniga förordat. Ej heller torde detta resultat annat än i undantagsfall kunna nås genom en begränsning av den krets, jurymannakåren, ur vilken juryns ledamöter uttagas. De sakkunniga anse emellertid frågan om jurymannakårens storlek påkalla uppmärksamhet ur en annan synpunkt, nämligen för att möjliggöra en lämplig sammansättning av juryn. En begränsning av antalet för jurymannauppdraget utsedda personer till vad som påkallas av processuella skäl skulle öka möjligheten att till uppdraget utse dem som äro fullt skickade för sin uppgift. De sakkunniga uttala att det kan väntas att denna möjlighet kommer att tillvaratagas av de representativa organ, landstingen och stadsfullmäktige i de större städerna, åt vilka valet av jurymän skulle anförtros.

För att emellertid det av departementschefen uttalade önskemålet om domarerfarenhet hos juryns ledamöter skall kunna åtminstone i viss utsträckning tillgodoses måste anknytning sökas till den allmänna rättsskipningen. Detta kan ske på det sättet att jurymannakåren till någon del utses bland personer som förvärvat sådan erfarenhet såsom nämndemän vid allmän underrätt. Hur stor del av jurymannakåren som bör tagas ur nämndemännens krets, kan vara föremål för delade meningar. De sakkunniga ha stannat för att föreslå en tredjedel.

Sammanfattningsvis innebära de föreslagna reglerna om juryns bildande, att för varje rådhusrätt, som är behörig att upptaga tryckfrihetsmål, skall finnas en jurymannakår om 24 personer, fördelade i två grupper med 16 jurymän i den första och 8 jurymän i den andra gruppen. Jurymännen i



den andra gruppen skola vara eller ha varit nämndemän vid allmän under rätt. Hela jurymannakåren utses länsvis genom val av landsting och stadsfullmäktige i städer, som ej deltaga i landsting. Partsvalet har ej bibehållits; däremot äger vardera parten alltjämt rätt att utesluta visst antal jurymän, nämligen tre inom den första gruppen och en inom den andra. I övrigt nedbringas antalet genom lottning så att i den första gruppen kvarstå 6 och i den andra gruppen 3 jurymän. Dessa bilda den i målet tjänstgörande juryn.

Förslaget har vunnit anslutning i de flesta *remissyttranden*. I några yttranden har dock ett bibehållande av partsrepresentationen i juryn förordats eller andra erinringar gjorts.

*Departementschefen* biträder de sakkunnigas förslag samt anför härom närmare (s. 99):

Uppenbarligen är det förenat med stora svårigheter att på detta område finna lämpliga regler. Syftet med juryinstitutionen är att en allmänt medborgerlig uppfattning skall kunna göra sig gällande vid tryckfrihetsmålen avgörande. Ur denna synpunkt är det otvivelaktigt riktigt att juryn utgår ur medborgerliga val. Även om vissa praktiska synpunkter kunna anföras för att partsvalet bibehållas, tala övervägande skäl för dess avskaffande. De farhågor som i vissa yttranden framförts för att valen skulle medföra att juryns avgöranden präglades av politiska synpunkter anser jag icke utgöra ett tillräckligt skäl mot den föreslagna ordningen för juryns bildande. Yttrandefrihetens vidmakthållande är icke en partipolitisk fråga. Det är ett gemensamt intresse för alla partier, som erkänna de demokratiska grundsatser på vilka vårt samhälle är byggt. Någon avsevärd risk att partipolitisk trångsynthet skulle komma att göra sig gällande i rättsskipningen föreligger knappast. En viktig garanti för rättssäkerheten ligger i så fall däri att juryn enligt förslaget icke kan åstadkomma en fällande dom annat än om domstolen biträder dess mening. Självklart är även att en majoritet inom landsting eller stadsfullmäktige icke har rätt att missbruka sin ställning och ge jurymannakåren en helt ensidig sammansättning. I förslaget har uttryckligen angivits att skilda samhällsgrupper och olika delar av länet skola vara företrädde bland jurymännen. Jag anser det ej vara riktigt att, såsom i något yttrande ifrågasatts, föreskriva proportionell valmetod.

Det begränsade antal jurymän som skall väljas möjliggör att kvalificerade och för uppdraget lämpliga personer utses. Även förslaget att jurymännen till en del skola vara eller ha varit nämndemän vid allmän under rätt torde vara ägnat att verka i samma riktning. Därför torde det ej vara nödvändigt att, såsom Stockholms rådhusrätt i sitt yttrande föreslagit, vidtaga särskilda anordningar för att tillförsäkra juryn en lämplig ordförande. Ej heller anser jag mig höra biträda det av Publicistklubben framställda förslaget att genom särskilda regler skulle tillses att erfarenhet på den periodiska pressens område alltid finnes företrädde inom juryn. Något hinder att tidningsmän väljas till jurymän föreligger icke. Tvärtom kan det med hänsyn till den insikt i och det intresse för samhällseliga frågor som tidningsmän i allmänhet besitta vara önskvärt att även tidningsmän ingå i juryn. Det bör stå valkorporationerna fritt att inhämta förslag från yrkesammanslutningar på det publicistiska och litterära området utan att några föreskrifter härom meddelas.

De föreslagna reglerna för juryns sammansättning torde innebära väsentliga förbättringar, och det finnes anledning antaga att juryn i sin nya ge-

stalt skall förmå att väl fylla sin uppgift. Jag vill därför förorda att dessa regler antagas.

I *motionen* II: 547 av herr *Holmberg m. fl.* yrkas att jurymännen skolas utses genom proportionella val för en tid av fyra år.

Av principiell betydelse äro även de regler som meddelas om förhållandet mellan domstolen och juryn i rättegången. I direktiven för de sakkunniga uttalades att den kritik som framförts mot de år 1937 antagna reglerna för tryckfrihetsprocessen bl. a. riktat sig mot den ringa kontakten mellan juryn och domstolen. Samverkan mellan domare och lekmän i den allmänna rättsskipningen sker under sådana former att domaren före målens avgörande kan tillföra lekmännen den erforderliga lagkunskapen; detta är en domaren i lag ålagd skyldighet. Även inom juryprocessen är det av betydelse för att juryn skall kunna fylla sin uppgift att juryn beredes tillfälle att i förekommande rättsliga spörsmål erhålla upplysningar om gällande rättsreglers innebörd och tillämpning. *De sakkunniga* ha framlagt förslag i sådant syfte. Bestämmelser härom äro dock icke upptagna i förslaget till tryckfrihetsförordning utan ingå i den föreslagna särskilda lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål. Förslaget innebär i huvudsak att rättens ordförande på kallelse av juryn skall komma tillstädes under juryns enskilda överläggning för att meddela upplysningar om vad lag stadgar. Varje juryman har ansetts böra äga befogenhet att påkalla sådana upplysningar av rättens ordförande. Sedan denne lämnat de begärda upplysningarna, får han icke vidare närvara vid juryns överläggning.

Härom uttalar *departementschefen*:

Otvivelaktigt är det av stor betydelse att juryn får tillgång till upplysningar i rättsliga spörsmål. De sakkunnigas förslag, enligt vilket det skall ankomma på juryn att taga initiativ till en av omständigheterna påkallad information genom rättens ordförande, torde erbjuda en lämplig utväg. I några yttranden ha uttalats farhågor för att rättens ordförande skulle kunna, även utan att detta åsyftades, utöva en obehörig påverkan på juryn. Dessa betänkligheter synas mig vara överdrivna. Rättens ordförande skall yttra sig endast om de rättsliga spörsmål, varom han tillfrågas; hans uppgift är alltså att informera juryn om en rent objektiv lagtolkning. Han får icke ingå på en diskussion av själva målet, även om jurymännen skulle vilja upptaga sådana spörsmål. Han är skyldig att avlägsna sig, så snart han lämnat sitt svar, och han bör icke få vara tillstädes under juryns vidare överläggning och beslut. Något hinder bör icke föreligga för juryman att under själva förhandlingen framställa frågor om rättsliga problem, som då behandlas, och på detta sätt få dessa närmare belysta av parterna. Detta spörsmål, liksom ock de närmare reglerna rörande skyldighet för rättens ordförande att lämna juryn upplysningar i rättsliga frågor, torde emellertid, såsom de sakkunniga föreslagit, böra behandlas i den särskilda lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål. Jag torde därför få återkomma till dessa frågor i samband med framläggandet av förslag till sådan lag.

## Särskilda bestämmelser för krigstid.

I direktiven för de sakkunniga erinrades om att 1944 års riksdag såsom vilande antagit ett förslag om upphävande av den då gällande 6 § tryckfrihetsförordningen, vilken innehöll bestämmelser om förhandsgranskning, införselbud och utgivningsförbud beträffande tryckt skrift. Departementschefen anförde därefter i direktiven att det borde övervägas, huruvida och i vilken form de berörda bestämmelserna borde ersättas av andra, vilka, med minsta möjliga intrång i tryckfriheten, för krigstid öppnade erforderliga möjligheter till kontroll över tryckta skrifter. Vidare framhöll departementschefen att det med tanke ej minst på behovet av utomordentliga bestämmelser inom tryckfrihetens område hade ifrågasatts, att vårt land för krigsfall borde äga tillgång till en procedur, enligt vilken man under noggrant angivna förutsättningar och i betryggande former snabbt kunde genomföra en till krigstiden begränsad ändring av grundlagarnas stadganden. Ehuru detta uppslag ägde en syftning utöver tryckfrihetsförordningens ram och tvivelsutan mötte vissa betänkligheter, förtjänade det, enligt departementschefens mening, att närmare övervägas i samband med en översyn av tryckfrihetsförordningen. Departementschefen framhöll att, om en sådan procedur kunde tillgripas, en särskild beredskapslagstiftning för tryckfriheten under krig tydligen skulle te sig mindre påkallad än eljest.

*De sakkunniga* ha emellertid vid övervägande av frågan om tryckfrihetens ställning under krigstid icke funnit sig böra framlägga något förslag till avvikande bestämmelser i syfte att möjliggöra förhandsgranskning eller andra administrativa ingripanden eller till särskilda former för antagande av sådana bestämmelser. Skälen till denna ståndpunkt, vilka närmare utvecklas i betänkandet (s. 41—42), äro i huvudsak att de sakkunniga icke funnit sig övertygade om ändamålsenligheten av förhandsgranskning, utgivningsförbud och andra administrativa åtgärder mot tryckta skrifter under krigstid och därför icke ansett möjligt att utforma bestämmelser, avsedda att träda i tillämpning under omständigheter, som icke kunna på förhand överblickas. Vad angår frågan om grundlagsändring i snabbare former erinra de sakkunniga om att frågan härom varit före i riksdagen i anledning av en motion i första kammaren vid 1940 års riksdag (nr 1) men då icke lett till någon åtgärd. De sakkunniga anför att de tryckfrihetsrättsliga bestämmelserna i fråga om grundlagsskyddet böra intaga samma ställning som andra i grundlagarna upptagna stadganden till skydd för medborgerliga rättigheter samt att de sakkunniga icke ansett sig böra i förevarande sammanhang närmare utreda den omstridda frågan om mera generella regler för grundlagsändring genom ett snabbare förfarande.

*I remissyttrandena* ha olika meningar kommit till uttryck angående frågan om särskilda bestämmelser för krigstid. Vissa av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna anse att beredskapsbestämmelser på detta om-

råde böra finnas eller att i varje fall frågan bör närmare utredas. I några yttranden förordas den utvägen att för krigstid avsedda bestämmelser skola kunna antagas i snabbare ordning än som gäller för grundlagsändring. Där emot har i flera yttranden de sakkunnigas ståndpunkt, vilken innebär ett avvisande såväl av beredskapsbestämmelser för krigstid som av särskilda former för snabbare ändring av tryckfrihetsförordningen, erhållit stöd.

*Departementschefen* framhåller till en början att, därest särskilda avvikelser från de tryckfrihetsrättsliga grundsatserna böra förekomma under krigstid, det är av stor vikt att dessa särbestämmelser på förhand finnas införda i tryckfrihetsförordningen och sålunda äro kringgårdade med de garantier som gälla för grundlag. Alternativet att sådana särbestämmelser skola få införas i annan ordning än som gäller för grundlag kan icke förordas. I detta hänseende ansluter sig *departementschefen* till ett av överståthållarämbetet avgivet yttrande (s. 79), vari framhålles bl. a. att grundlagarnas kanhända främsta betydelse ligger däri att de utgöra en ökad garanti mot rubbning av landets konstitution samt dess grundläggande rätts- och förvaltningsprinciper under stämmningslägen, som framkallats av utomordentliga inre eller yttre förhållanden, samt uttalas en allvarlig varning mot att en ändring av grundlagarna just under dylika extraordinära förhållanden underlättas.

Efter att ha ingående behandlat frågan, i vilka hänseenden behov föreligger av bestämmelser, som under krigsförhållanden möjliggöra särskilda åtgärder för att hindra eller beivra tryckfrihetsbrott, samt vilka åtgärder som härvid böra komma i fråga, därvid särskilt tanken på censur eller andra administrativa åtgärder avvisas (s. 101—106), förordar *departementschefen* att i tryckfrihetsförordningen upptagas bestämmelser om möjlighet för domstol att på grund av vissa uppsåtliga brott, nämligen spioneri samt högförräderi, uppror och krigsförräderi, förordna om utgivningsförbud för periodisk skrift under viss tid, högst sex månader. Denna befogenhet bör gälla endast då riket befinner sig i krig. Vidare böra bestämmelser meddelas om provisoriskt utgivningsförbud i avbidan på domstolens prövning samt om straff och konfiskation i sådana fall, då meddelat utgivningsförbud överträdes. *Departementschefen* anför härom:

Även en sådan påföljd kan innebära en väsentlig inskränkning i tryckfriheten. Man måste emellertid utgå ifrån att i vissa fall under krig, t. ex. då strider pågå i landet och en del därav är ockuperad av främmande krigsmakt, ingripande icke kommer att underlåtas mot en periodisk skrift, vilken medvetet saboterar krigsansträngningen genom att söka uppväcka missmod bland allmänheten eller att systematiskt offentliggöra hemliga uppgifter till nytta för fienden. Det är då avgjort att föredraga att sådana ingripanden ske enligt gällande grundlag framför att de innebära ett åsidosättande av denna. Om man sålunda utgår från att en laglig reglering av denna statens nödvärnsrätt bör göras, är det också angeläget att de erforderliga bestämmelserna införas redan nu. Härigenom möjliggöres ett lugnt övervägande av de erforderliga rättsreglernas innehåll och undviks att mindre väl överlagda bestämmelser tillskapas under en mer eller mindre panikartad stämning. I tryckfrihetsförordningen bör alltså redan nu anvisas någon

utväg, och för detta ändamål torde, såsom förut framhållits, utgivningsförbud vara bäst ägnat. En garanti mot missbruk av denna påföljd ligger däri att det slutliga avgörandet ankommer på domstol efter prövning av skriften brottslighet. Ett snabbt ingripande med ett provisoriskt utgivningsförbud måste emellertid kunna göras av chefen för justitiedepartementet; sådant provisoriskt förbud bör dock, för att bli bestående, inom helt kort tid följas av åtal vid domstol.

Den sålunda behandlade frågan om särskilda bestämmelser för krigstid har föranlett *motioner*.

I de likalydande motionerna I: 387 av herr *Holmbäck* och II: 549 av herr *Ohlin* hemställes att — såvida icke under utskottets arbete skulle kunna framkomma en linje, som ger anledning till mindre betänkligheter än regeringens förslag — det genom propositionen framlagda lagförslaget måtte erhålla samma innehåll som de sakkunnigas förslag samt att i varje fall ett utgivningsförbud icke bör kunna sträcka sina verkningar även till skrift, som anses vara en fortsättning av den indragna skriften, ävensom att den i 7 kap. 4 § gjorda uppräknigen av brott erhåller en mera restriktiv avfattning.

Vidare har i motion I: 384 av herr *Herlitz* yrkats att riksdagen ville för sin del såsom vilande antaga sådant förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen att Konung och riksdag under noggrant angivna förutsättningar och i betryggande former kunna snabbt genomföra grundlagsändringar, gällande allenast för krigstid, eller utan hinder av grundlagarna fatta beslut, likaledes gällande allenast för krigstid.

### Utskottet.

Det framlagda förslaget till ny tryckfrihetsförordning åsyftar ej någon mera genomgripande omgestaltning av tryckfriheten. Det bygger tvärtom på hävdvunna grundsatser. Den gällande tryckfrihetsförordningen är behäftad med allvarliga brister, ej minst i formellt hänseende. Det är därför ett gammalt önskemål att få till stånd en revision av denna; flera utredningar och förslag i sådant syfte ha tidigare förekommit men ej lett till resultat. Trots de partiella reformer som företagits under de senaste årtiondena, genom vilka mera begränsade spörsmål erhållit en tidsenligare lösning, har en allmän översyn av lagstiftningen framstått som önskvärd. Det måste därför, enligt utskottets mening, hälsas med tillfredsställelse att förslag till en ny tryckfrihetsförordning utarbetats och framlagts för riksdagen.

Vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag har ett stort antal av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna såsom ett allmänt omdöme om förslaget uttalat att detta, såväl i formellt som i materiellt hänseende, är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Utskottet har vid sin genomgång av propositionen, vilken nära ansluter sig till de sakkunnigas förslag, funnit dessa uttalanden berättigade och vill för sin del tillstyrka att förslaget i huvudsak genomföres.

Att tryckfrihetslagstiftningen, liksom hittills, bör äga grundlags natur har utskottet ej funnit någon anledning ifrågasätta. Även beträffande omfattningen av de ämnen som regleras i tryckfrihetsförordningen vill utskottet ansluta sig till propositionen. Endast i ett hänseende, nämligen i fråga om skyldighet för boktryckare att avlämna exemplar av tryckta skrifter till bibliotek, har utskottet funnit lämpligt att, med ändring av förslaget, förordna att detaljbestämmelser utbrytas ur grundlagen och hänvisas till annan lagstiftning; denna fråga behandlas närmare i det följande.

Enligt propositionen skola de uppgifter som på grund av bestämmelser i nu gällande tryckfrihetsförordning tillkomma den i 108 § regeringsformen avsedda tryckfrihetskommittén upphöra. Detsamma förutsättes skola ske i fråga om de åligganden som ankomma på tryckfrihetskommittén enligt den i nära anslutning till tryckfrihetsförordningen utfärdade lagen den 26 juni 1936 (nr 328) angående indragning av vissa skrifter. Kungl. Maj:t har därför föreslagit att tryckfrihetskommittén icke längre skall bibehållas. Utskottet har intet att erinra mot detta förslag.

Utskottet skall nu övergå till att behandla *förslagets grundprinciper och vissa därmed sammanhängande frågor*.

Den svenska tryckfrihetslagstiftningen bygger sedan gammalt på den redan i 86 § regeringsformen uttryckta principen att prövningen av tryckfrihetsmissbruk skall ankomma på domstol och att några administrativa ingripanden, som icke hänföra sig till åtalet, icke få förekomma. I fråga om förbud mot förhandscensur upprätthålles principen ovillkorligt. Däremot förekomma vissa undantag som möjliggöra konfiskation av redan utgiven tryckt skrift utan domstolsprövning, såsom närmare angivits i det föregående (s. 7). Förslaget innebär att dessa möjligheter till konfiskation i administrativ ordning skola upphöra och att således den angivna grundsatsen även i detta hänseende skall gälla utan undantag. Även utskottet vill biträda denna ståndpunkt.

De sakkunniga framhålla att det kan ifrågasättas om principen, att tryckfrihetsmissbruk får beivras endast domstolsvägen, i tryckfrihetsförordningen erhållit en sådan avfattning att den motsvarar alla de fall, då ett inskrifvande från myndighet eller enskilda kan sätta tryckfriheten i fara. Därför föreslå de sakkunniga ett särskilt stadgande (1 kap. 2 § andra stycket), enligt vilket det på grund av skrifts innehåll ej skall vara någon, myndighet eller enskild, tillåtet att, genom åtgärd som icke äger stöd i tryckfrihetsförordningen, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten. I propositionen har emellertid detta stadgande begränsats till att avse endast åtgärder av myndighet eller annat allmänt organ. Det skall således icke gälla i fråga om enskilda sammanslutningar eller personer. Departementschefen framhåller härom (s. 87) att det visserligen i och för sig är riktigt att ej heller tvångsåtgärder från enskilda till undertryckande av en misshaglig skrift i allmänhet böra få förekomma, men att stora svårigheter uppstå att i lag närmare angiva, i vilken omfattning sådana en-

skilda åtgärder skola anses rättsstridiga. I praktiken kan det därför, enligt departementschefens mening, bli vanskligt att upprätthålla en klar och otvetydig gräns mellan å ena sidan förbjudna tvångsåtgärder och å andra sidan en tillåten moralisk påverkan. Vidare framhåller departementschefen att t. ex. åtgärder av ideella föreningar eller andra enskilda organisationer mot skandaltidningar, pornografiska skrifter och dylikt stundom kunna anses mycket berättigade, även om de ej inskränka sig till allenast ogillande omdömen och uttalanden. Härvid erinrar departementschefen om de på enskilt initiativ tillkomna aktionerna för att stävja utbredningen av Nick-Carterlitteraturen och tidningen Fäderneslandet.

Enligt utskottets uppfattning innehåller stadgandet, sådant det avfattats av de sakkunniga, en grundsats av stor vikt, särskilt då det gäller åtgärder mot tryckta skrifter på grund av deras politiska innehåll. Åtgärder, som gå ut på att vid sidan om tryckfrihetsförordningens regler undertrycka missagliga skrifter genom att hindra tryckning, utgivning eller spridning av dessa, böra icke vara tillåtna. Att härvid göra någon skillnad mellan statliga eller kommunala organ å ena sidan och enskilda sammanslutningar eller personer å andra sidan kan icke anses tillfredsställande. Även de sistnämnda intaga stundom en sådan ställning att de kunna verksamt hindra tryckfrihetens utövning. En helt naturlig begränsning av stadgandets räckvidd ligger, såsom de sakkunniga framhållit, däri att detta icke medför någon förpliktelse att medverka vid tryckning, utgivning eller spridning av skriften och att det ej heller inskränker den yttrandefrihet som tillkommer envar. Den omständigheten, att vid tillämpningen av denna begränsning tveksamma fall kunna uppkomma, kan icke anses vara ett tillräckligt skäl att, såvitt angår enskilda, avstå från att i tryckfrihetsförordningen giva uttryck åt den viktiga och för tryckfriheten grundläggande princip som innefattas i de sakkunnigas förslag. Ej heller vad departementschefen anfört angående åtgärder mot skandallitteratur och pornografiska skrifter finner utskottet vara ett avgörande skäl mot antagande av stadgandet i den form de sakkunniga föreslagit. Även ingripanden mot dylika skrifter böra ske i den ordning tryckfrihetsförordningen eller annan tillämplig lag anvisar. Förslaget innefattar vissa ökade möjligheter härtill (6 kap. 2 § och 10 kap. 10 §); vad särskilt angår de förfaranden som på sin tid lades tidningen Fäderneslandet till last må erinras om att lagstiftning mot utpressning och försök därtill tillkommit år 1934. I den mån de lagliga möjligheterna till ingripanden mot skandaltidningar och pornografiska skrifter icke äro tillräckliga bör lagändring komma till stånd. Det bör däremot icke stå enskild öppet att vid sidan om lagarna ingripa med tvångsåtgärder mot dylika skrifter. Att han är oförhindrad att uttala sitt omdöme om skrifterna och eventuellt sitt ogillande av dessa samt därigenom verka för att de ej spridas framhålls särskilt i de sakkunnigas motivering.

Utskottet vill på grund av det anförda förorda att stadgandet, med bifall till vad som yrkats i motionerna I:387 av herr *Holmbäck* och II:549 av herr *Ohlin* samt i huvudsak även i motionerna I:390 av herr *Johansson*,

*Johan Bernhard, m. fl.* och II: 550 av herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Andersson* i Gisselås, erhåller det innehåll de sakkunniga föreslagit. Däremot anser utskottet icke lämpligt att vidtaga den omformulering som förordats i sistnämnda båda motioner; utskottet finner det även utan sådan ändring av lagtexten klart framgå att stadgandet icke riktar sig mot opinionsbildande åtgärder. Ej heller finner utskottet skäl föreslå att stadgandet, såsom i samma motioner ifrågasatts, skall förbindas med straff eller annan sanktion, som icke följer av allmänna straff- eller skadeståndsrättsliga regler.

Såsom framhållits i det föregående innehåller propositionen i fråga om rätten att lämna meddelande för offentliggörande i tryckt skrift ett principstadgande (1 kap. 1 § andra stycket), vilket innebär att sådant meddelande är underkastat tryckfrihetsförordningens bestämmelser, då det lämnats till vissa i stadgandet närmare angivna personer. Härav följer att meddelaren kan ställas till ansvar för sitt meddelande endast om bestämmelser därom finnas i tryckfrihetsförordningen. Sådana bestämmelser äro upptagna i 7 kap. 3 §. Sistnämnda stadgande har i propositionen givits ett vidsträcktare innehåll än de sakkunniga föreslagit.

Enligt de sakkunnigas förslag skall meddelaren, oavsett om hans meddelande influer i skriften, kunna göras ansvarig enligt lag, om meddelandet avser förhållande, varom han erhållit kännedom på grund av allmän befattning; med innehavare av sådan befattning jämföras den som utövar allmän tjänsteplikt, t. ex. värnplikt. Vidare förutsättes att meddelandet innefattar brott mot tystnadsplikt, vilken hänför sig till rikets säkerhet eller eljest är stadgad i lag.

I propositionen har stadgandet i 7 kap. 3 § utvidgats i två hänseenden. Genom ett tillfogat första stycke har föreskrivits att, om meddelande, som avlämnats för offentliggörande i tryckt skrift, icke blivit infört i skriften och meddelandet innefattar ärekränkning mot enskild person, ansvar för ärekränkningen skall kunna utkrävas enligt lag. Vidare har den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen, vilken upptagits såsom andra stycke i paragrafen, utvidgats på sådant sätt att den avser ej blott tystnadsplikt som är angiven i lag utan även sådan som följer av författning.

Vad först angår den allmänna grundsatsen om frihet att lämna meddelande för offentliggörande i tryckt skrift biträder utskottet det i propositionen framlagda förslaget.

Den i 7 kap. 3 § första stycket upptagna bestämmelsen angående ärekränkingsbrott mot enskild person finner utskottet vara motiverad. Friheten att lämna meddelanden för offentliggörande i tryckt skrift bör nämligen i främsta rummet ses ur den synpunkten att därigenom främjas meddelanden, vilka angå vården av allmänna angelägenheter. Ärekränkande meddelanden om enskild person böra däremot icke åtnjuta samma privilegier; har sådant meddelande influer i skriften böra dock, såsom hittills, tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler bli avgörande för frågan, vem som skall kunna ställas till ansvar. I denna del kan utskottet alltså icke tillstyrka motionerna



I: 385 av herr *Näsgård* och herr *Persson, Ivar*, och II: 548 av herr *Nilson* i Spånstad samt I: 387 av herr *Holmbäck* och II: 549 av herr *Ohlin* utan vill för sin del ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande stadgandet i andra stycket kunna väl, särskilt med tanke på nu gällande bestämmelser angående tystnadsplikt, vissa skäl tala för den av departementschefen förordade utvidgningen. Utskottet anser emellertid att det för tryckfriheten är av så väsentlig betydelse, vilka bestämmelser om tystnadsplikt som i detta sammanhang skola bli tillämpliga, att dessa bestämmelser böra vara meddelade i lag, varmed utskottet i sitt förslag avser stadgande, som tillkommit genom samfällt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen (14 kap. 6 §). Härvid förutsätter utskottet att, i den mån bestämmelser om tystnadsplikt, vilka nu äro meddelade i administrativ författning, anses vara av den vikt att de böra äga tillämpning även då meddelandet lämnats för offentliggörande i tryckt skrift, Kungl. Maj:t framlägger förslag till deras upptagande i lag. Utskottet finner alltså att den i 7 kap. 3 § andra stycket upptagna bestämmelsen, såsom i nyssnämnda motioner I: 385 och II: 548 samt I: 387 och II: 549 yrkats, böra givas det innehåll som de sakkunniga förordat.

I fråga om tryckfrihetsbrotten och ansvarighetsreglerna har utskottet i princip icke något att erinra mot det i propositionen framställda förslaget; vissa detaljfrågor behandlas närmare i det följande.

De i propositionen upptagna bestämmelserna om rättegången i tryckfrihetsmål — vilka bestämmelser helt överensstämma med vad de sakkunniga förordat, bortsett från en jämkning i fråga om antalet domstolar i tryckfrihetsmål — innebära i huvudsak följande. Juryinstitutionen i tryckfrihetsmål bibehålles, men juryns sammansättning och befogenheter reformeras. Skriftens brottslighet skall sålunda, liksom hittills, prövas av jury, såframt ej parterna å ömse sidor avstå från juryprövning. För att skriften av juryn skall anses brottslig fordras att minst 6 av juryns 9 medlemmar äro ense därom. Juryns utlåtande skall anses bindande endast om det går ut på att skriften icke är brottslig. Är utlåtandet fällande skall även domstolen pröva skriftens brottslighet; härav följer att en fällande utgång i tryckfrihetsmål kan överklagas till högre instans enligt allmänna regler, även såvitt angår skriftens brottslighet. Tryckfrihetsmålen upptagas av rådhusrätt, i regel rådhusrätten i länets residensstad. För varje län skall finnas en jurymannakår om 24 personer, fördelade i två grupper med 16 jurymän i första och 8 jurymän i andra gruppen. Jurymännen i andra gruppen skola vara eller hava varit nämndemän vid allmän underrätt. Hela jurymannakåren utses länsvis genom val av landsting och stadsfullmäktige i städer som ej delta i landsting. Parternas rätt att själva utse jurymän har icke bibehållits; däremot äger vardera parten alltjämt rätt att utesluta visst antal jurymän, nämligen 3 inom den första gruppen och en inom den andra. I

övrigt nedbringas antalet jurymän genom lottning så att 6 jurymän kvarstå i den första gruppen och 3 i den andra. Dessa bilda den i målet tjänstgörande juryn.

I anledning av motionen I: 383 av herr *Wistrand m. fl.* har utskottet i första hand haft att taga ställning till frågan, huruvida en specialdomstol bör inrättas för tryckfrihetsmålen. Denna fråga har utförligt behandlats av departementschefen (s. 94—96), som därvid med hänsyn till såväl organisatoriska synpunkter som kravet på rättssäkerhet funnit övervägande skäl tala för att prövningen av tryckfrihetsmålen bör vara inordnad i den allmänna rättsskipningens ram. Utskottet ansluter sig till den uppfattning som sålunda kommit till uttryck i propositionen och kan alltså icke förorda det i motionen framställda förslaget om inrättande av en för hela riket gemensam specialdomstol för tryckfrihetsmålen.

Utskottet finner även övervägande skäl tala för bibehållande av juryinstitutionen och har icke något att erinra mot förslaget, såvitt angår juryns befogenheter.

I fråga om juryns bildande innebär Kungl. Maj:ts förslag, i jämförelse med gällande rätt, den väsentliga ändringen att domstolens och parternas inflytande avskaffas och att juryn i stället skall utgå ur medborgerliga val. Med hänsyn till juryinstitutionens syfte att skapa en folklig garanti för tryckfriheten, i främsta rummet den politiska yttrandefriheten, finner utskottet detta förslag bygga på en riktig grundsats. Enligt utskottets mening kan emellertid den strävan som härigenom kommit till uttryck, nämligen att en allmänt medborgerlig uppfattning skall kunna göra sig gällande vid tryckfrihetsmålen avgörande, motverkas av att parterna vid juryns tillsättande äga utesluta jurymän och att den i målet tjänstgörande juryn skall uttagas genom lottning. Parternas uteslutningsrätt var starkt motiverad då domstolen och parterna utsågo jurymännen. Om däremot jurymännen skola utses genom val av kommunala korporationer, är behovet att ur juryn utesluta sådana jurymän som icke böra delta i målets avgörande tillräckligt tillgodosett genom allmänna bestämmelser om domarjäv. Utskottet anser att lottningen bör helt undvikas och att det därför bör ankomma på den väljande korporationen att utse de personer som i första hand skola vara ledamöter i jury samt erforderligt antal suppleanter för dem. Med hänsyn till de synpunkter valmyndigheten härvid kan ha att anlägga på juryns sammansättning böra suppleanterna utses särskilt för varje ledamot.

Om juryn erhåller en sådan fast sammansättning som utskottet nu förutsett, kan anledning föreligga att överväga, huruvida det är erforderligt att bibehålla gällande regel om kvalificerad majoritet för ett fällande juryutlåtande. Denna bestämmelse om kvalificerad majoritet har uppenbarligen tillkommit för att skydda den tilltalade. Av en fast sammansatt jury kunna emellertid väntas tillförlitligare avgöranden. Därtill kommer att det väsentliga rättsskyddet för den tilltalade ligger däri att även domstolen skall pröva skriftens brottslighet, då juryn funnit skriften brottslig. Utskottet anser

därför att för fällande juryutlåtande bör krävas endast enkel majoritet inom juryn.

Beträffande det i motion II: 547 av herr *Holmberg m. fl.* framställda förslaget att jurymännen skola utses genom proportionella val vill utskottet framhålla att en sådan regel väl skulle ha det värdet att därigenom ensidiga val förhindrades. Såsom de sakkunniga anfört skulle emellertid den proportionella valmetoden kunna medföra att jurymännen på ett icke önskvärt sätt betraktade som sin uppgift att inom juryn företräda vissa väljargrupper. Det må även hänvisas till att nämndemän utses genom majoritetsval. Utskottet anser att valet av jurymän, såsom i propositionen föreslagits, bör ske genom majoritetsval men att det bör i lagtexten komma till uttryck att bland jurymännen olika meningsriktningar böra vara företrädda.

I övrigt har utskottet icke något att erinra mot vad propositionen innehåller angående rättegången i tryckfrihetsmål.

I propositionen föreslås sådana särskilda bestämmelser för krigstid att domstol på grund av vissa uppsåtliga tryckfrihetsbrott, nämligen högförräderi, uppror och krigsförräderi samt spioneri, skall kunna förordna om utgivningsförbud för periodisk skrift under viss tid, högst sex månader. Denna befogenhet skall dock gälla endast då riket befinner sig i krig. Till förslaget ansluta sig bestämmelser om provisoriskt utgivningsförbud i avbidan på domstolens prövning samt om straff och konfiskation i sådana fall, då meddelat utgivningsförbud överträdes; i sistnämnda hänseende går förslaget ut på att utgivning och spridning ej blott av den i förbudet avsedda skriften utan även av skrift som uppenbart utgör fortsättning av denna kunna medföra ansvar.

Behovet av att redan på förhand i tryckfrihetsförordningen införa sådana bestämmelser som anses erforderliga under krigsförhållanden sammanhänger med att tryckfrihetsförordningen är av grundlags natur. Mot tryckfrihetsförordningen stridande stadganden kunna icke antagas annat än i de former som gälla för stiftande eller ändring av grundlag. Med hänsyn härtill vill utskottet, innan utskottet närmare ingår på det i propositionen framställda förslaget, beröra motionen I: 384 av herr *Herlitz*, vari förordas att Kungl. Maj:t och riksdagen under noggrant angivna förutsättningar och i betryggande former skola kunna snabbt genomföra grundlagsändringar, gällande allenast för krigstid, eller utan hinder av grundlagarna fatta beslut, likaledes gällande allenast för krigstid.

Den i motionen anvisade utvägen skulle, såvitt angår frågan om tryckfrihetsrättsliga särbestämmelser för krigstid, leda till att antagandet därav kunde uppskjutas till dess behov uppkommer. Vid en sådan tidpunkt kan det möjligen vara lättare att överblicka vilka särbestämmelser som äro nödvändiga. Emellertid kunna uppenbarligen regler som tillkomma under ett kritiskt läge lätt få ett alltför obestämt och vidsträckt innehåll. Även om antagandet av sådana bestämmelser förbindes med särskilda garantier, kan ej bortses från den allvarliga fara för tryckfriheten som ligger i att grundlags-

ändring i snabbare former möjliggöres under kritiska förhållanden. I åtskilliga av de yttranden som avgivits över de sakkunnigas betänkande har, med utgångspunkt från erfarenheterna under det andra världskriget, uttalats att regler för tryckfriheten under krigstid böra övervägas och utformas under lugnare förhållanden; utskottet vill även hänvisa till det i propositionen (s. 79) återgivna yttrandet av överståthållarämbetet angående grundlagarnas betydelse. Utskottet anser på grund av vad nu framhållits att behovet av särbestämmelser för tryckfriheten under krigstid icke utgör tillräcklig anledning för bifall till motionen och finner ej heller eljest skäl tillstyrka vad däri hemställts.

Vad härefter angår de i propositionen upptagna bestämmelserna angående utgivningsförbud för periodisk skrift i vissa fall finner utskottet de föreslagna möjligheterna till ingripanden mot tryckfrihetsbrott vara motiverade; utskottet vill hänvisa till den ingående utredning som departementschefen framlagt i propositionen (s. 101—106). I fråga om de förutsättningar under vilka dessa åtgärder skola få tillgripas har utskottet dock kommit till annan uppfattning än Kungl. Maj:t. Det kan ej bortses från att de brott, mot vilka utgivningsförbud skall kunna tillgripas, kunna vara av särskilt samhällsfarlig beskaffenhet ej blott då riket befinner sig i krig utan även då krigsfara uppkommit. Utgivningsförbud bör därför kunna tillgripas i föreslagen omfattning redan då riket befinner sig i krigsfara. Emellertid böra bestämmelserna om utgivningsförbud enligt utskottets uppfattning vara så avfattade att de bli tillämpliga endast efter förordnande av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke; dock bör Kungl. Maj:t, om riket råkar i krig, äga meddela provisoriskt förordnande. I likhet med vad som gällde enligt 6 § tryckfrihetsförordningen under åren 1941—1945, bör för riksdagens samtycke krävas tre fjärdedels majoritet i vardera kammaren. Dessutom bör förordnande om tillämpning av bestämmelserna rörande utgivningsförbud göras tidsbegränsat; förordnandet bör gälla högst ett år.

Med den ståndpunkt utskottet sålunda intagit har utskottet ej anledning i detta sammanhang beröra motionerna I: 387 av herr *Holmbäck* och II: 549 av herr *Ohlin* i vidare mån än däri yrkas att utgivningsförbud icke skall sträcka sina verkningar även till skrift, som anses vara en fortsättning av den indragna skriften, och att uppräknningen av de brott som kunna föranleda utgivningsförbud skall erhålla en mera restriktiv avfattning. Den förra frågan innefattar ett synnerligen vanskligt spörsmål. Uppenbart är att utgivningsförbud lätt kan bli verkningsslöst om det är möjligt att kringgå detta genom att under annan titel fortsätta utgivningen av skrift som praktiskt sett är samma skrift som den förbjudna. Å andra sidan ligger det en fara för tryckfriheten i att tillämpligheten av ett meddelat förbud genom de påtalade stadgandena blir obestämd. Utskottet vill i denna del biträda Kungl. Maj:ts förslag men därvid understryka att stränga krav böra upprätthållas i fråga om bevisningen, då skrift påstås vara fortsättning av en förbjuden skrift. Enbart den omständigheten att den förbjudna skriftens utgivare låter tillstålla prenumeranter annan skrift såsom ersättning för de nummer

eller häften som uteblivit kan ej vara avgörande. Hänsyn måste tagas även till skrifternas innehåll och syfte. Vad beträffar uppräkningsen av de brott som kunna föranleda utgivningsförbud kan tvekan inställa sig, huruvida vissa av de i 7 kap. 4 § såsom krigsförräderi angivna gärningarna äro sådana att de böra föranleda utgivningsförbud. Det bör dock betonas att det i denna brottsbeskrivning är fråga om uppsåtliga brott. Dessutom må framhållas att utgivningsförbud icke är en obligatorisk åtgärd vid de angivna brotten; det ankommer på domstolen att pröva, huruvida sådan påföljd skall tillgripas, och därvid har domstolen att taga hänsyn till brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt. På anförda skäl finner utskottet ej heller i denna del anledning föreslå ändring av Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet övergår härnäst till att behandla *de särskilda bestämmelserna i förslaget*. Därvid begränsar utskottet sin framställning i huvudsak till de stadganden, vari utskottet funnit anledning till ändring. I de frågor som sålunda icke behandlas i det följande ansluter sig utskottet till Kungl. Maj:ts förslag.

*1 kap. 2 § andra stycket.* Stadgandet har ur principiella synpunkter behandlats i det föregående (s. 31). Såsom där anförts förordar utskottet att stadgandet erhåller det innehåll de sakkunniga föreslagit; utskottet har dock vidtagit en jämkning av stadgandets formulering i de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga ha i sitt betänkande (s. 210—211) anført vissa exempel för att åskådliggöra stadgandets innebörd och i några remissyttranden ha därnäst dessa exempel berörts. I den mån yttrandena avse åtgärder av myndighet ha de behandlats av departementschefen (s. 111). Däremot har denne, med den ståndpunkt som intagits i Kungl. Maj:ts förslag, saknat anledning ingå på de yttranden som avse åtgärder av enskilda.

Mot ett av de sakkunniga anført exempel, att det enligt stadgandet icke skulle vara tillåtet för en fackförening, som är bunden av gällande kollektivavtal, att förmå sina medlemmar att nedlägga arbetet vid ett tryckeri på grund av innehållet i de skrifter som där tryckas, anför Svea hovrätt att organisationens bundenhet vid kollektivavtal icke kan ha någon självständig betydelse. Hovrätten yttrar att åtgärden måste vara rättsstridig enligt stadgandet, även om den företages av en organisation, som aldrig stått i kollektivavtalsförhållande till tryckeriet, eller av en organisation, som vanligen har sådant avtal med tryckeriet men som befinner sig i en tillfällig period av avtalslöshet. En annan sak är att, om kollektivavtal existerar, åtgärden kan bli rättsstridig jämväl på annan grund, nämligen såsom åsidosättande av en obligatorisk förpliktelse.

Utskottet har icke något att invända mot vad Svea hovrätt sålunda anført. Det må i detta sammanhang understrykas att stadgandet omfattar åtgärder till undertryckande av skrift på grund av dess innehåll; det berör icke arbetsnedläggelser av andra skäl, t. ex. i samband med lönekonflikt.

I ett annat exempel ha de sakkunniga anført att lagrummet icke medger

att någon vägras inträde i en yrkessammanslutning, exempelvis förening av tidningsdistributörer eller förläggare, i anledning därav att han distribuerar eller förlägger viss skrift, som av flertalet föreningsmedlemmar anses ha ett misshagligt innehåll, eller att han av nu nämnd anledning uteslutes ur sammanslutningen. Beträffande detta uttalande framhåller Publicistklubben att därigenom personal och företag, vilka publicera och distribuera för allmän anständighet anstötliga skrifter, skulle få möjlighet att tilltvinga sig förmånen av medlemskap i enskilda organisationer, vilkas flesta medlemmar skulle betrakta en dylik tvångsrekrytering som en grov kränkning av personlig frihet och enskild rätt. Riskerna på denna punkt skulle kunna tänkas undanröjda genom en bostämmelse att sökanden har rätt att kräva medlemskap i fackorganisation endast om en vägran eller uteslutning skulle hindra honom att utgiva eller sprida sin skrift. Liknande uttalanden göras även av Svenska journalistföreningen, Svenska bokförläggareföreningen och Svenska tidningsutgivareföreningen. Sistnämnda förening upplyser därvid att organisation av sådan beskaffenhet, att medlemskap däri är en nödvändig förutsättning för utgivning eller spridning av skrift, icke förekommer i Sverige.

Beträffande dessa uttalanden må framhållas att det av de sakkunniga anförda exemplet endast kan avse sådana fall, då medlemskap i en yrkessammanslutning utgör förutsättning för tryckta skrifers framställande, utgivning eller spridning. Stadgandet innebär med andra ord att fackorganisation, som i sådant hänseende intager en monopolställning, icke får förekomma annat än om den står öppen för envar. Utskottet finner det således uteslutet att stadgandet kan givas en sådan tolkning som befarats i de nyss återgivna yttrandena.

*1 kap. 3 §.* Enligt det nytillkomna stadgandet i 2 kap. 17 § strafflagen kan i vissa fall egendom, vilken använts såsom hjälpmedel vid brott, förklarar förverkad. Departementschefen anför att den i förevarande paragraf angivna grundsatsen har den innebörden att dylikt förverkande icke kan förekomma i anledning av tryckfrihetsbrott. Utskottet vill understryka denna tolkning, vilken bör framgå vid en jämförelse med 7 kap. 7 § andra stycket. I sistnämnda stadgande angives i vilken utsträckning egendom, som använts såsom hjälpmedel vid tryckfrihetsbrott, är underkastad konfiskation.

*1 kap. 4 § andra stycket.* Vid behandlingen av detta stycke har departementschefen redogjort för frågan om införande av en genmälesrätt efter förebild av de bestämmelser härom som förekomma i övriga nordiska länders lagstiftningar (s. 113—115); något förslag därom har dock icke framställts. Utskottet finner skälen för införandet av en dylik genmälesrätt värda beaktande men anser sig icke, mot vad departementschefen anför, böra framställa något förslag härom. I samband därmed har utskottet emellertid även upptagit frågan om skyldighet att införa dom i periodisk skrift, då den för skriften ansvarige dömes till ansvar för tryckfrihetsbrott som utgör ärekränkning; denna fråga behandlas vid 7 kap. 6 §.

1 kap. 5 §. Enligt detta stadgande skall tryckfrihetsförordningen äga tillämpning allenast å skrift, som framställts i tryckpress. I några remissyttrandet har förordats en mera vidsträckt begreppsbestämning (propositionen s. 116—117). Därvid har även den tanken framförts att den som så önskade efter ansökan kunde komma i åtnjutande av tryckfrihetsförordningens skydd för skrifter, som mångfaldigats på annat sätt än medelst tryckpress. Departementschefen har emellertid funnit att utgångspunkten för begreppsbestämningen, tryckning i tryckpress, icke för närvarande bör övergivas. Utskottet delar denna uppfattning men vill samtidigt betona vikten av att den tekniska utvecklingen på detta område följes med uppmärksamhet.

1 kap. 6 §. I denna paragraf har en redaktionell jämkning vidtagits.

2 kap. 1 §. De inledande ordalagen i paragrafen föreslås ändrade i avslutning till formuleringen av 1 kap. 1 §.

2 kap. 10 §. Enligt gällande bestämmelser i 2 § 5 mom. tryckfrihetsförordningen må klagan icke föras mot departementschefs vägran att utlämna allmän handling.

De sakkunniga förorda däremot att sådan klagan skall kunna ske och anföra härom:

Mot klagorätt i fråga om departementschefs beslut att vägra utlämna allmän handling kunna uppenbarligen vissa betänkligheter anföras, särskilt med hänsyn till att klagorätt i allmänhet icke föreligger i departementsärenden. Å andra sidan innebär frånvaron av klagorätt i nu avsedda fall ett avsteg från de principer som ansetts böra gälla beträffande fullföljden i ärenden om utlämnande av allmän handling. Därav följer exempelvis att i fråga om skriftväxlingar mellan departement och annan myndighet sökandens rätt att fullfölja talan till regeringsrätten blir beroende på om hans begäran avser det hos departementet eller hos den andra myndigheten förvarade exemplaret av handlingen. Även eljest kan tydligen på grund av denna frånvaro av klagorätt olika praxis i likartade frågor uppkomma mellan departement och övriga myndigheter. Behovet av ett gemensamt bedömande i högsta instans synes böra vara avgörande även i fråga om rätten till fullföljd mot departementschefs beslut; enligt de sakkunnigas uppfattning tala alltså övervägande skäl för att fullföljdsrätt medgives även i nu ifrågakommande fall.

Justitiekanslersämbetet anför i sitt remissyttrande att det för att undvika det kanske mindre lämpliga i att beslut av statsråd bli föremål för överprövning möjligen kunde övervägas att frågor om utlämnande av allmän handling skulle prövas av vederbörande avdelningschefer, eventuellt av expeditionscheferna, i stället för av departementscheferna. Ämbetet yttrar dock vidare att den invändningen kan riktas mot en dylik åtgärd att, där tvekan i visst fall föreligger, den verkligt beslutande understundom kanske blir departementschefen, vars åsikt den underordnade befattningshavaren anser sig böra följa.

Departementschefen har icke funnit lämpligt frångå den gällande regeln att departementschefs beslut icke får överklagas.

I motionerna I: 387 av herr *Holmbäck* och II: 549 av herr *Ohlin* hemställles i denna del, att lagförslaget måtte erhålla samma innehåll som de sakkunnigas förslag.

Utskottet finner på grund av vad de sakkunniga anfört övertvägande skäl tala för att i nu avsedda fall klagan skall få ske; sådan klagan skall upptagas och avgöras av regeringsrätten. Det må framhållas att klagan i dessa, liksom i andra fall endast kan avse lagligheten i det överklagade beslutet.

Utskottet vill sålunda förordas, att lagrummet, med bifall till motionerna, erhåller den av de sakkunniga föreslagna lydelsen.

2 kap. 14 § första stycket. De sakkunniga ha föreslagit, att anteckning å handling att den skall vara hemlig skall innehålla bland annat dagen för anteckningen. I sitt remissyttrande uttalade överbefälhavaren, att en dylik anordning skulle medföra en icke oväsentlig, onödig arbetsbelastning. I anledning härav förordar departementschefen, att ifrågavarande bestämmelse i de sakkunnigas förslag skall utgå ur stadgandet.

Utskottet finner att upplysning om dagen för anteckningen kan vara av betydelse vid prövning av fråga om handlingens utlämnande. Vad överbefälhavaren invänt bör icke anses avgörande. Utskottet förordar de sakkunnigas förslag.

4 kap. 2 §. En redaktionell jämkning av denna paragraf föreslås.

4 kap. 7 och 9 §§. De i propositionen föreslagna bestämmelserna i 7 § innehålla regler om avlämnande av gransknings- och arkivexemplar.

I motion I: 388 av herr *Holmbäck* har framhållits att vissa av de undantag från skyldigheten att lämna arkivexemplar, vilka följa av den i 10 § upptagna definitionen av begreppet bild- eller tillfällighetstryck, kunna medföra olägenheter för biblioteken samt hemställts »att riksdagen ville antaga såsom vilande sådan lydelse av förslaget till tryckfrihetsförordning, att från boktryckeriernas leveransplikt undantages endast tillfällighetstryck och alltså icke även bildtryck (4 kap. 7 § sista stycket) samt att därvid begreppet tillfällighetstryck bestämmes så, att därunder icke faller sådant tryck, som i Kungl. Maj:ts förslag kallas 'annat affärstryck' (4 kap. 10 §)».

Vidare har i motionen I: 386 av herr *Holmbäck* hemställts, »att, under förutsättning att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230 förslag till ny tryckfrihetsförordning blir förklarat vilande och att enligt detta förslag Göteborgs stadsbibliotek erhåller ett arkivexemplar av allt tryck, som boktryckarna skola avlämna, riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda om och i vilken omfattning granskningsexemplaret av detta tryck skulle kunna överlämnas till ett norrländskt bibliotek samt för riksdagen framlägga de förslag, som kunna föranledas av denna utredning».

Bestämmelser om leverans av arkivexemplar ha sedan gammalt varit upptagna i tryckfrihetsförordningen. Uppenbart är emellertid att dessa bestämmelser helt sakna tryckfrihetsrättslig betydelse. Regleringen av denna fråga torde därför lämpligen kunna överföras till annan lagstiftning, därvid de



önskemål som upptagits i motionen I: 388 böra beaktas. Utskottet föreslår därför att beträffande arkivleveranserna i paragrafen endast anges att bestämmelser därom meddelas i lag. I samband därmed bör 9 § i Kungl. Maj:ts förslag utgå och den där föreslagna 10 § erhålla nytt paragrafnummer.

I samband härmed vill utskottet förordna att frågan om sådant disponerande av granskningsexemplaren som avses i motionen I: 386 blir föremål för utredning.

5 kap. 1 § *andra stycket*. I denna paragraf har en redaktionell jämkning vidtagits.

5 kap. 5 §. Enligt gällande bestämmelser skall utgivningsbevis avse att hinder enligt tryckfrihetsförordningen icke möter för utgivaren att utgiva skriften. Denna formulering har utskottet ansett böra bevaras; därigenom anges tydligt att departementschefen icke kan vägra utgivningsbevis på annan grund än som framgår av tryckfrihetsförordningen.

5 kap. 12—14 §§. Utskottet föreslår att bestämmelserna i 12 och 13 §§ i Kungl. Maj:ts förslag, vilka icke innehålla några egentliga regler om utgivning utan endast definitioner av vissa begrepp, överflyttas till 8 kap. 6 och 7 §§. I samband därmed har 5 kapitlet erhållit en rubrik, som anger att det endast avser utgivning av periodisk skrift, samt underrubrikerna borttagits och en omnumrering av de tre sista paragraferna i kapitlet skett.

6 kap. 3 §. En formell jämkning av ordalagen i denna paragraf föreslås.

7 kap. 3 § *andra stycket*. Utskottet har ovan (s. 33) redogjort för de skäl som föranlett utskottet föreslå, att bestämmelsen i förevarande stycke göres tillämplig endast i fråga om brott mot tystnadsplikt som är föreskriven i lag. Till följd härav böra orden »eller författning» i Kungl. Maj:ts förslag utgå.

7 kap. 4 §. De i paragrafen angivna tryckfrihetsbrotten ha i Kungl. Maj:ts förslag utformats i anslutning till brottsbeskrivningarna i den allmänna strafflagen eller i det förslag till ändring i strafflagen som förelagts innevarande riksdag (prop. nr 80).

I motionen I: 389 av herr *Holmbäck* hemställes, att i Kungl. Maj:ts förslag till tryckfrihetsförordning måtte vidtagas den ändring som betingades av eventuellt bifall till motionen I: 280 avseende kriminalisering av hot, förtal eller smädelse av folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse.

Sedan riksdagen den 17 juni 1948 beslutat vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till 8, 11 och 18 kap. strafflagen, bland annat i sistnämnda motions syfte, föreslår utskottet att tryckfrihetsförordningens bestämmelser bringas i överensstämmelse härmed. Härav föranledas ändringar under p. 7 samt 10—13.

7 kap. 6 §. Enligt 6 kap. 3 § strafflagen, i dess vid årets riksdag antagna lydelse, kan den som dömes till ansvar för ärekränkingsbrott dömas att erlägga kostnad till tryckning i allmän eller ortens tidning av domen. Om brottet utgör tryckfrihetsbrott och blivit begånget genom periodisk skrift, föreligger emellertid icke någon skyldighet att intaga domen i samma skrift. Det kan uppenbarligen vara av betydelse för den kränkta parten att den

lagakraftvunna domen kan bringas till allmän kännedom i samma skrift där ärekränkningen skett. Utskottet anser att bestämmelse bör meddelas härom och har därför upprättat förslag till sådan bestämmelse, vilken upptagits som andra stycke i paragrafen. I samband därmed har i förtydligande syfte en jämkning skett även i första stycket.

7 kap. 7—9 §§. De ändringar som föreslås av utskottet ha berörts i det föregående (s. 36). Såsom där anförts förordar utskottet att bestämmelserna om utgivningsförbud skola gälla allenast om särskilt förordnande meddelats därom på grund av krig eller krigsfara, vari riket befinner sig. I regel meddelas förordnandet av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke; för det fall, då förordnande påkallas av krig, vari riket befinner sig, samt riksdags-session icke pågår, ha dock särskilda bestämmelser upptagits i 8 § andra stycket, enligt vilka Kungl. Maj:t kan meddela förordnandet provisoriskt i avbidan på riksdagens samtycke. Såväl i det ena som i det andra fallet krävs för riksdagens samtycke tre fjärdedelars majoritet i vardera kammaren.

I 8 § tredje stycket i utskottets förslag har föreskrivits att utgivningsförbud skall förfalla, då förordnande som möjliggjort detta upphör att gälla. Denna bestämmelse avser såväl det fall då tiden för förordnandet utgår som det fall då riksdagen icke samtycker till ett av Kungl. Maj:t provisoriskt meddelat förordnande. Även om utgivningsförbud i dessa fall förfaller, måste dock överträdelse som skett då detta var gällande kunna beivras; bestämmelse därom har upptagits i 8 § tredje stycket.

Av allmänna regler om strafflags tillämplighet framgår att utgivningsförbud kan meddelas endast på grund av brott som blivit begånget under tid då förordnande enligt 8 § andra stycket gällde.

8 kap. 6 och 7 §§. Såsom förut anmärkts föreslår utskottet att innehållet i 5 kap. 12 och 13 §§ i Kungl. Maj:ts förslag överflyttas till 6 och 7 §§ i detta kapitel.

10 kap., rubriken. Utskottet föreslår en omformulering av rubriken för att nå bättre överensstämmelse med kapitlets innehåll.

10 kap. 11 §. I anslutning till de uttryckssätt som begagnas i den av riksdagen antagna militära rättegångslagen föreslår utskottet en jämkning av ordalagen i paragrafen.

12 kap. 2 § första stycket. På de skäl som anförts i det föregående (s. 34) har i detta stycke vidtagits sådan ändring att för ett fällande utlåtande av juryn krävs endast enkel majoritet inom juryn.

12 kap. 3 och 5 §§. De i dessa paragrafer föreslagna ändringarna ha berörts vid behandlingen av förslagets grundprinciper (s. 34—35).

12 kap. 9—13 §§. Den ändrade sammansättning av juryn som kommit till uttryck i 3 § föranleder ändringar även i nu angivna paragrafer. I 11 § andra stycket i utskottets förslag ha upptagits regler för det fall, då ledamot i jury av jäv eller laga förfall är hindrad att tjänstgöra samt sådant hinder föreligger även för hans suppleanter. Utskottet förordar att det i sådant fall skall ankomma på rätten att kalla suppleant, därvid i första hand

annan suppleant inom gruppen bör ifrågakomma och, om sådan ej finnes, någon annan därtill valbar person skall kallas. De i propositionen upptagna 10 § andra stycket, 11 och 13 §§ bli obehövlige och böra således utgå, varav föränledas en omnumrering samt vissa jämkningar av ordalagen i 12 § i utskottets förslag.

13 kap. 2 och 4 §§. Jämkningar i dessa paragrafer föränledas av de ändringar som utskottet föreslagit i 4 och 5 kap.

13 kap. 5 §. Utskottet föreslår ändring i första stycket på samma skäl som föränlett ändring i 7 kap. 3 § andra stycket, vilken fråga behandlats i samband med förslagets grundprinciper (s. 33).

I andra stycket företagna jämkningar sammanhänga med föreslagna ändringar i 4 och 5 kap.

14 kap. 2 §. I denna paragraf ha jämkningar vidtagits till följd av de föreslagna ändringarna i 12 kap.

14 kap. 6 §. I denna paragraf har tillfogats en definition av begreppet lag för de fall då detta uttryck användes i förordningen. Därmed avses stadgande som tillkommit genom samfällt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Huruvida lagen skall tillkomma i den ordning som anges i 87 § regeringsformen eller ej, har icke utsagts i paragrafen utan blir beroende på vad därom är föreskrivet. I förordningen begagnas i 2 kap. 1 § och 12 kap. 13 § uttryck som angiva att där avsedda lagar skola tillkomma, i förra fallet utan att lagrådets hörande erfordras och i senare fallet efter lagrådets hörande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 385 och II: 548, I: 387 och II: 549, I: 389 samt I: 390 och II: 550 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande såsom *utskottets förslag* betecknade

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1) **F ö r s l a g**  
till  
**Tryckfrihetsförordning.**

1 KAP.

Om tryckfrihet.

1 §.

I överensstämmelse med de i regeringsformen fastställda grunderna för en allmän tryckfrihet och till säkerställande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall det stå varje svensk medborgare fritt att, med iakttagande av de bestämmelser som äro i denna förordning meddelade till skydd för enskild rätt och allmän säkerhet, i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.

Det skall ock stå envar fritt att, i alla de fall då ej annat är i denna förordning föreskrivet, för offentliggörande i tryckt skrift till dess författare eller utgivare eller, om för skriften finnes särskild redaktion, till denna meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.

2 §.

Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma.

Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av tryckt skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

Ej heller vare någon, myndighet eller enskild, tillåtet att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

3 §.

För missbruk av tryckfriheten eller medverkan däri må ej någon i annan ordning eller i annat fall än denna förordning bestämmer kunna tilltalas eller dömas till ansvar eller ersättningsskyldighet eller skriften konfiskeras eller läggas under beslag.

4 §.

Envar, vilken blivit förtrott att döma över missbruk av tryckfriheten eller eljest vaka över denna förordnings efterlevnad, bör därvid städse hava i åtanke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick, alltid fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet, på syftet än på framställningssättet, samt i tvivelsmål hellre fria än fälla.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Vid bestämmande av påföljd, som enligt denna förordning är förenad med missbruk av tryckfriheten, skall, då meddelad uppgift påkallat rättelse, särskilt beaktas, huruvida sådan på lämpligt sätt bringats till allmänhetens kännedom.

## 5 §.

Denna förordning äger tillämpning allenast å skrift, som framställts i tryckpress. Till skrift hänföres karta, ritning eller bild, även om den ej åtföljes av text.

## 6 §.

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. Skrift anses utgiven, då den blivit utlämnad till salu eller för spridning på annat sätt; vad nu sagts gälla dock icke myndighets tryckta handlingar, som skola hållas hemliga.

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. Skrift anses utgiven, då den blivit utlämnad till salu eller för spridning på annat sätt; vad nu sagts gälla dock icke myndighets tryckta handlingar, om de skola hållas hemliga.

## 7 §.

Med periodisk skrift förstås tidning, tidskrift eller annan sådan tryckt skrift, som enligt utgivningsplanen är avsedd att under bestämd titel utgivas med minst fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt därtill hörande löpsedlar och bilagor. Sedan utgivningsbevis för skriften meddelats, skall denna, till dess beviset återkallas, anses som periodisk.

## 8 §.

Privilegier å skrifers utgivande må icke meddelas; Konungen dock obetaget att förnya sådana till allmänna inrättnings understöd redan förlänta privilegier, varje gång på högst tjugu år.

Om den uteslutande rätt att genom tryck mångfaldiga litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst, som tillkommer upphovsmannen till sådant verk, gälla vad i lag är stadgat.

## 2 KAP.

## Om allmänna handlingars offentlighet.

## 1 §.

Till främjande av *det i föregående kapitel nämnda syftet med en allmän tryckfrihet* skall, i den ordning nedan sägs, varje svensk medborgare äga fri tillgång till allmänna handlingar. I denna rätt må gälla allenast sådana inskränkningar som påkallas antingen av hänsyn till rikets säkerhet och dess förhållande till främmande makt eller i anledning av myndighets verksamhet för inspektion, kontroll och annan tillsyn eller för brotts före-

Till främjande av *ett fritt meddelningsutbyte och en allsidig upplysning* skall, i den ordning nedan sägs, varje svensk medborgare äga fri tillgång till allmänna handlingar. I denna rätt må gälla allenast sådana inskränkningar som påkallas antingen av hänsyn till rikets säkerhet och dess förhållande till främmande makt eller i anledning av myndighets verksamhet för inspektion, kontroll och annan tillsyn eller för brotts före-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

kommande och beivrande eller till skydd för statens, menigheters och enskildas behöriga ekonomiska intresse eller av hänsyn till privatlivets helgd, personlig säkerhet, anständighet och sedlighet.

kommande och beivrande eller till skydd för statens, menigheters och enskildas behöriga ekonomiska intresse eller av hänsyn till privatlivets helgd, personlig säkerhet, anständighet och sedlighet.

I särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag skola noga angivas de fall, då enligt nyssnämnda grunder allmänna handlingar skola hållas hemliga.

## 2 §.

Allmänna handlingar äro alla hos stats- eller kommunalmyndighet förvarade handlingar, vare sig de till myndigheten inkommit eller blivit där upprättade.

Vad i detta kapitel sägs om handling skall även avse karta, ritning eller bild.

## 3 §.

Med statsmyndighet förstås i detta kapitel statsdepartementen, försvarets kommandoexpedition, riksdagen och allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, fullmäktige, deputerade och revisorer, domstolar och ämbetsverk samt övriga till statens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer.

Med kommunalmyndighet förstås i detta kapitel alla till kommunal styrelse eller förvaltning hörande stämmor och representationer, myndigheter, styrelser, kollegier, nämnder, råd, kommissioner, revisorer, utskott och kommittéer jämte underlydande verk och inrättningar.

## 4 §.

Minnesanteckning eller annan uppteckning, som hos myndighet verkställts allenast för måls eller ärendes föredragning eller beredande till avgörande, skall ej hos myndigheten anses som allmän handling, om ej uppteckningen, sedan målet eller ärendet hos myndigheten slutbehandlats, omhändertagits för förvaring.

## 5 §.

Handling skall anses inkommen till myndighet, då den avlämnats till myndigheten eller till befattningshavare, som har att mottaga handlingen eller eljest taga befattning med mål eller ärende, till vilket handlingen hänförs sig.

Diariér, journaler, register eller andra sådana förteckningar skola anses upprättade, då de färdigställts för anteckning eller införing. Protokoll och därmed jämförliga anteckningar skola anses upprättade, då de av myndigheten justerats eller eljest blivit färdigställda. Andra handlingar, som hänföra sig till visst mål eller ärende, skola anses upprättade, då de expedierats eller, om expedition ej äger rum, då målet eller ärendet blivit av myndigheten slutbehandlat.

## 6 §.

Tävlingsskrift, anbud eller annan sådan handling, som enligt tillkännagivande skall avlämnas i förseglat omslag, skall ej anses inkommen före den tidpunkt, som bestämts för öppnandet.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Dom eller annat myndighets beslut, som enligt vad därom är stadgat skall avkunnas eller expedieras, samt protokoll och därmed jämförliga anteckningar, som hänföra sig till sådant beslut, skola anses upprättade, först då beslutet avkunnats eller expedierats.

Protokoll hållna hos riksdagens eller allmänt kyrkomötes utskott, riksdagens revisorer eller statliga kommittéer eller hos kommunalmyndighet i ärende, som myndigheten handhar allenast för beredning, skola anses upprättade, först då det ärende protokollen avse hos myndigheten slutförts och, såvitt angår protokoll hos riksdagens revisorer, berättelse däröver offentliggjorts.

## 7 §.

Vad i detta kapitel stadgas om allmänna handlingar äge ej tillämpning å exemplar av tryckt skrift, som avses i 4 kap. 7 §, eller å enskilda brev eller skrifter, vilka överlämnats till allmänt arkiv eller bibliotek eller eljest till myndighet uteslutande för förvaring och vård eller forsknings- och studieändamål. Angående tillhandahållande av handlingar som nu nämnts gälla vad särskilt är föreskrivet.

## 8 §.

Allmän handling, som ej skall hållas hemlig, skall på begäran genast eller så snart ske kan utan avgift tillhandahållas den som för läsning eller avskrivning på stället önskar taga del därav; han äge ock mot fastställd avgift erhålla avskrift av handlingen. Skyldighet att tillhandahålla handling på stället skall dock ej föreligga, om betydande hinder därför möter. Kan hos kommunalmyndighet förvarad handling tillhandahållas på stället, gällle rätten att erhålla handlingen i avskrift endast i den utsträckning därom är i kommunallag eller eljest särskilt stadgat. Myndighet vare ej skyldig att för utlämnande framställa kopia av karta, ritning eller bild, om svårighet därför möter och handlingen kan tillhandahållas på stället.

Handling, som endast till viss del skall hållas hemlig, skall utan hinder därav tillhandahållas på stället, om det kan ske på sådant sätt att vad i den delen beröres icke uppenbaras. Kan det ej ske, äge den som vill taga del av handlingen erhålla avskrift av densamma med uteslutande av den del som är hemlig.

## 9 §.

Framställning om allmän handlingens utbekommande göres hos den myndighet, där handlingen finnes, och skall av den myndigheten prövas.

Är vården om handlingen enligt arbetsordning eller givet uppdrag anförtrodd viss befattningshavare, har han att själv besluta i fråga om handlingens utlämnande; dock åligge honom att därvid ställa sig till efterrättelse av myndigheten meddelade föreskrifter samt att, då det kan ske utan omgång, i tveksamma fall hänskjuta frågan till myndighetens avgörande. Vägrar befattningshavaren att utlämna handlingen, skall, om sökanden det begär, frågan hänskjutas till myndigheten.

Om behörighet för viss myndighet att i stället för myndighet, som avses i första stycket, pröva fråga om allmän handlingens utlämnande stadgas i 14 § andra stycket.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 10 §.

Har myndighet avslagit framställning om utbekommande av allmän handling och anser sökanden att beslutet icke är lagligen grundat, äge han, i den ordning nedan sägs, söka ändring i beslutet; *beslut, som meddelats av departementschef, må dock ej överklagas.*

Har myndighet avslagit framställning om utbekommande av allmän handling och anser sökanden att beslutet icke är lagligen grundat, äge han, i den ordning nedan sägs, söka ändring i beslutet.

## 11 §.

Ändring, som avses i 10 §, skall sökas hos den myndighet, som har att upptaga klagan över beslut eller åtgärd i det mål eller ärende, till vilket handlingen hör, eller om klagan ej är tillåten i sådant mål eller ärende eller handlingen ej tillhör mål eller ärende, som myndigheten har att handlägga, hos den myndighet, som i allmänhet har att upptaga klagan över myndighetens beslut eller åtgärder. Vad nu sagts gälle ock angående den ordning, i vilken ändring skall sökas.

Finnes enligt vad ovan sagts ej behörig myndighet, skall ändring sökas i fråga om beslut av kommunalmyndighet hos länsstyrelse, beträffande beslut av myndighet, som lyder under länsstyrelse, domkapitel, styrelse, ämbetsverk eller annan överordnad myndighet, hos den överordnade myndigheten samt i andra fall hos Konungen i vederbörande statsdepartement. Angående beslut av myndighet, som tillhör eller lyder under riksdagen, gälle dock vad riksdagen bestämmer.

Talan, som hos Konungen fullföljes i statsdepartementen, skall i regeringsrätten föredragas och avgöras.

## 12 §.

Angående fullföljd av talan mot myndighets beslut, varigenom klagan avslagits, äge vad i 11 § är stadgat motsvarande tillämpning; har klagan bifallits, vare talan mot beslutet ej tillåten.

## 13 §.

Vill någon klaga över myndighets beslut, äge han erhålla underrättelse om vad han därvid har att iakttaga.

Mål eller ärende angående utlämnande av allmän handling skall alltid behandlas skyndsamt. Expedition skall tillhandahållas klaganden utan avgift. Ej må för fullföljd av talan eller dess prövning gälla särskilda villkor, såsom erläggande av fullföljdsavgift eller myndighets tillstånd.

## 14 §.

Finnes hos myndighet allmän handling, som skall hållas hemlig, och anser myndigheten särskild åtgärd böra vidtagas till beredande av trygghet mot obehörigt utlämnande, äge myndigheten förse handlingen med anteckning därom att den är hemlig. Sådan anteckning skall innehålla

Finnes hos myndighet allmän handling, som skall hållas hemlig, och anser myndigheten särskild åtgärd böra vidtagas till beredande av trygghet mot obehörigt utlämnande, äge myndigheten förse handlingen med anteckning därom att den är hemlig. Sådan anteckning skall innehålla



(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

uppgift å det lagrum, som åberopas för handlingens hemlighållande, samt den myndighet, som låtit verkställa anteckningen.

uppgift å det lagrum, som åberopas för handlingens hemlighållande, *dagen för anteckningen* samt den myndighet, som låtit verkställa anteckningen.

Beträffande särskilda slag av handlingar, vilkas hemlighållande för rikets säkerhet är av synnerlig betydelse, äger Konungen förordna att viss myndighet skall pröva fråga om utlämnande. Har sådant förordnande meddelats, skall å handling som däri avses, jämte de uppgifter som angivas i första stycket, antecknas den myndighet, som sålunda är behörig att pröva fråga om utlämnande. Framställning hos annan myndighet att utbekomma handling, varå dylik anteckning skett, skall ofördröjligen på sökandens begäran hänskjutas till den behöriga myndigheten.

Ej må i annan ordning än i detta lagrum sägs handling förses med anteckning därom att den är hemlig.

### 3 KAP.

#### Om rätt till anonymitet.

##### 1 §.

Författare till tryckt skrift vare ej skyldig att låta sitt namn utsättas å skriften.

Boktryckare, förläggare eller annan, som har att taga befattning med skrifs tryckning eller med tryckt skrifs utgivning, må mot författarens vilja ej heller annorledes uppenbara vem författaren är, med mindre sådan skyldighet är i lag föreskriven.

##### 2 §.

Ej må i tryckfrihetsmål fråga väckas om någons författarskap till periodisk skrift.

##### 3 §.

Angående någons författarskap till tryckt skrift, som ej är periodisk, må i tryckfrihetsmål fråga väckas, allenast om författaren å skriften angivits med sitt namn eller med pseudonym, som enligt vad allmänt är känt åsyftar honom, eller han i skriftlig förklaring erkänt sig vara författaren eller inför domstol i målet självmant avgivit sådant erkännande.

##### 4 §.

Bestämmelserna i 1 och 2 §§ om författares anonymitet skola äga motsvarande tillämpning i fråga om den som, utan att vara författare, på sätt i 1 kap. 1 § andra stycket sägs lämnat meddelande för offentliggörande i tryckt skrift, stadgandet i 2 § även beträffande meddelande, avsett för tryckt skrift, som ej är periodisk.

Vad i 1 och 3 §§ är stadgat om författares anonymitet skall även avse utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 5 §.

Utsätter någon mot författarens eller, i fall som avses i 4 §, mot utgivarens eller meddelarens vilja å tryckt skrift dennes namn eller pseudonym, straffes med dagsböter eller, om omständigheterna äro synnerligen försvårade, med fängelse i högst ett år. Lag samma vare, om å skriften såsom författare, utgivare eller meddelare utsättes namnet å eller pseudonym för annan person än den verkliga författaren, utgivaren eller meddelaren. För obehörigt röjande i annat fall av författare, utgivare eller meddelare vare straffet böter, lägst femtio och högst femhundra kronor.

Brott, som avses i denna paragraf, må ej åtalas av allmän åklagare, om ej målsäganden anmält brottet till åtal.

## 4 KAP.

## Om boktryckare och boktryckeri.

## 1 §.

Rätt att själv eller med biträde av andra genom tryckpress framställa tryckalster skall tillkomma varje svensk medborgare eller svensk juridisk person. Inrättning för sådan framställning benämnes i denna förordning boktryckeri.

## 2 §.

*Drives boktryckeri för omyndigs eller annans räkning av förmyndare eller god man, skall, i fråga om det ansvar som enligt denna förordning åligger boktryckaren, förmyndaren eller gode mannen anses som boktryckare.*

I fråga om det ansvar som enligt denna förordning åligger boktryckaren skall, då boktryckeri för omyndigs eller annans räkning drives av förmyndare eller god man, denne anses som boktryckare.

## 3 §.

Vill någon inrätta boktryckeri, skall han, sist två veckor innan någon skrift därifrån utgives, hos länsstyrelsen skriftligen anmäla boktryckeriet med angivande av namn eller firma, varunder han ämnar driva boktryckeriet, den ort, varest tryckeriet skall inrättas, och vad slag av tryck han där ämnar framställa. Vad nu sagts om anmälan av nytt tryckeri gälle ock då boktryckeri flyttas till annan ort än som tidigare anmälts.

Ändras boktryckeriets namn eller firma eller ämnar innehavaren vid tryckeriet framställa tryck av annat slag än som förut anmälts, skall så snart ske kan förhållandet anmälas till länsstyrelsen.

Sedan anmälan som i första eller andra stycket sägs blivit gjord, åligger länsstyrelsen att genast insända underrättelse därom till chefen för justitiedepartementet samt till polismyndigheten i orten.

Vad i denna paragraf stadgats om boktryckares anmälningsskyldighet skall ej avse tryckeri, varest allenast framställes bild- eller tillfällighetstryck för innehavarens eget bruk.

## 4 §.

Å varje tryckalster, som framställes här i riket och är avsett att här utgivas, skall boktryckaren låta utsätta boktryckeriets namn eller firma, tryckningsorten och tryckningsåret.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Vad nu sagts skall dock ej avse tryckalster, som är att hänföra till bild- eller tillfällighetstryck.

## 5 §.

Framställes tryckalster för viss boktryckares räkning helt eller delvis å annat tryckeri och utlämnas hela upplagan till honom, må på hans begäran uppgift om hans boktryckeri utsättas å tryckalstret. Sker det, skall han i avseende å skriften anses som boktryckare.

## 6 §.

Boktryckare är skyldig att under ett år förvara och på polismyndighets begäran för granskning tillhandahålla ett exemplar av alla tryckalster, som utgått från tryckeriet.

## 7 §.

Av varje tryckt skrift, som framstälts vid boktryckeri här i riket, skall boktryckaren, samtidigt med skriftens utgivande, för granskning avlämna ett exemplar (granskningsexemplar), i Stockholm till chefen för justitiedepartementet och å annan ort till hans där förordnade ombud. Efter medgivande av chefen för nämnda departement må dock med skriftens avlämnande anstå till viss tid efter utgivandet.

*Boktryckaren åligger även att från upplagan avtaga och utan betalning till ettvarvt av kungl. biblioteket, universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt stadsbiblioteket i Göteborg avlämna ett exemplar (arkivexemplar). Avlämnandet skall för varje halvt kalenderår ske inom tre månader från halvårets utgång.*

*Gransknings- och arkivexemplar skola vara fullständiga och felfria samt i övrigt i samma skick som de för spridning avsedda exemplaren.*

Vad i första eller andra stycket föreskrivits skall ej avse bild- eller tillfällighetstryck; *stadgandet i första stycket* ej heller meddelande från offentlig myndighet. Konungen äger ock i andra fall medgiva undantag från vad i första eller andra stycket föreskrivits.

*Granskningsexemplar skall vara fullständigt och felfritt samt i övrigt i samma skick som de för spridning avsedda exemplaren.*

Vad i första stycket föreskrivits skall ej avse bild- eller tillfällighetstryck och ej heller meddelanden från offentlig myndighet. Konungen äger ock i andra fall medgiva undantag från vad i första stycket föreskrivits.

*Angående skyldighet för boktryckaren att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift meddelas bestämmelser i lag.*

## 8 §.

Fullgöres ej anmälningsskyldighet enligt 3 §, vare straffet böter, lägst femtio och högst femhundra kronor.

Överträder boktryckare vad i 4 eller 6 § är föreskrivet eller åsidosätter han sin skyldighet att avlämna granskningsexemplar enligt 7 §, straffes med dagsböter; har skriften förklarats brottslig eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvårande, må dömas till fängelse i högst ett år.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 9 §.

Avlämnar boktryckare ej arkiv-exemplar enligt vad i 7 § är stadgat, äge domstol på talan av allmän åklagare genom vite tillhålla honom att fullgöra sin skyldighet.

## 10 §.

## 9 §.

Med bild- eller tillfällighetstryck förstås i denna förordning vykort och bildalbum, visitkort och notifikationer, adresskort, etiketter, blanketter, reklam- och emballagetryck samt annat affärstryck ävensom andra sådana tryckalster, allt under förutsättning att på grund av texten eller vad eljest framställes tryckfrihetsmissbruk kan anses uteslutet.

## 5 KAP.

Om tryckta skrifers utgivning.

Om utgivning av periodisk skrift.

Om utgivning av periodisk skrift.

## 1 §.

Ägare till periodisk skrift skall vara svensk medborgare eller svensk juridisk person.

*Står egendomen under förvaltning av förmyndare eller god man, skall, i fråga om det ansvar som enligt denna förordning åligger ägaren, förmyndaren eller gode mannen anses som ägare.* I fråga om det ansvar som enligt denna förordning åligger ägaren *skall, då hans egendom står under förvaltning av förmyndare eller god man, denne anses som ägare.*

## 2 §.

För periodisk skrift skall finnas en utgivare.

Utgivare skall vara svensk medborgare och äga hemvist inom riket. Ej må den vara utgivare som är omyndig eller i konkurstillstånd.

## 3 §.

Utgivare för periodisk skrift utses av dess ägare.

Uppdrag att vara utgivare skall innefatta befogenhet att öva inseende över skriftens utgivning och bestämma över dess innehåll så att intet däri får införas mot utgivarens vilja. Inskränkning i den befogenhet, som sålunda tillkommer utgivaren, vare utan verkan.

## 4 §.

Då utgivare utsetts, åligger ägaren att göra anmälan därom hos chefen för justitiedepartementet. Anmälan skall innehålla uppgift å utgivarens namn och hemvist. Vid anmälan skall fogas bevis att utgivaren fyller de i 2 § föreskrivna behörighetsvillkoren samt förklaring av utgivaren att han åtagit sig uppdraget att vara utgivare.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 5 §.

Periodisk skrift må icke utgivas, innan *utgivningsbevis för skriften* utfärdats. Utgivningsbevis meddelas, på ansökan av ägaren, av chefen för justitiedepartementet. I ansökan skola uppgivas skriftens titel och tryckningsort samt utgivningsplanen för skriften.

Periodisk skrift må icke utgivas, innan *bevis* utfärdats att *hinder enligt denna förordning icke möter för skriftens utgivning*. Utgivningsbevis meddelas, på ansökan av ägaren, av chefen för justitiedepartementet. I ansökan skola uppgivas skriftens titel och tryckningsort samt utgivningsplanen för skriften.

Utgivningsbevis må ej utfärdas, innan anmälan om utgivare enligt 4 § gjorts.

Företer skriftens titel sådan likhet med titeln på skrift, för vilken utgivningsbevis tidigare utfärdats, att förväxling lätt kan ske, må ansökan avslås.

## 6 §.

Chefen för justitiedepartementet äger återkalla utfärdat utgivningsbevis:

1. om ägaren anmält att skriftens utgivning upphört;
  2. om äganderätten till skriften övergått till annan än svensk medborgare eller svensk juridisk person;
  3. om utgivare ej finnes eller utgivaren ej fyller de i 2 § föreskrivna behörighetsvillkoren och behörig utgivare ej omedelbart utses;
  4. om sex månader förflutit från den dag, då utgivningsbeviset utfärdades, utan att skriften utkommit;
  5. om den skrift, som beviset avser, icke under något av de två senast förflutna kalenderåren å särskilda tider utkommit med minst fyra nummer eller häften;
  6. om inom sex månader, sedan skriften första gången utkom, visas att beviset med hänsyn till stadgandet i 5 § sista stycket icke bort utfärdas; eller
  7. om titeln å en skrift typografiskt sett givits sådan likhet med titeln å annan skrift, för vilken utgivningsbevis utfärdats, att förväxling lätt kan ske samt rättelse ej omedelbart vidtages.
- I ärenden, som avses i första stycket 2—7, skola, om det kan ske, ägaren och utgivaren erhålla tillfälle att yttra sig.

## 7 §.

Har på grund av förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 utgivningsbevis återkallats, må likväl ej, innan två år förflutit sedan beslutet därom meddelades, utan medgivande av skriftens ägare utgivningsbevis utfärdas för annan skrift, vars titel företer sådan likhet med skriftens titel att förväxling lätt kan ske.

## 8 §.

Är utgivaren enligt 2 § ej längre behörig eller kommer hans uppdrag eljest att upphöra, åligge ägaren att genast draga försorg om att ny utgivare utses samt att därom göra anmälan hos chefen för justitiedepartementet. Angående sådan anmälan äge vad i 4 § är föreskrivet motsvarande tillämpning; vid anmälan skall, om det kan ske, fogas bevis att den förre utgivaren erhållit del av anmälan.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 9 §.

För utgivare av periodisk skrift må finnas en eller flera ställföreträdare. Ställföreträdare utses av utgivaren. Då ställföreträdare utsetts, skall anmälan därom göras hos chefen för justitiedepartementet. Vid anmälan skall fogas bevis att ställföreträdaren fyller de för utgivare i 2 § föreskrivna behörighetsvillkoren samt förklaring dels av ställföreträdaren att han åtagit sig uppdraget och dels av ägaren att han godkänt ställföreträdaren.

Angående ställföreträdare gälle i övrigt vad i 2 § andra stycket är stadgat. Kommer utgivarens uppdrag att upphöra, vare även uppdraget som ställföreträdare förfallet.

## 10 §.

Utgivaren må, sedan anmälan om ställföreträdare blivit gjord, överlämna åt denne eller, om flera ställföreträdare finnas, åt någon av dem att i utgivarens ställe utöva den befogenhet, som enligt 3 § tillkommer utgivaren.

Kan det antagas att utgivaren på grund av sjukdom eller av annan tillfällig orsak oavbrutet under minst en månad ej kommer att utöva befogenheten som utgivare, skall han snarast överlämna denna till ställföreträdare. Finnes ej ställföreträdare eller kommer uppdraget för den eller dem som utsetts till ställföreträdare att upphöra, åligge utgivaren att genast draga försorg om att ställföreträdare utses och att anmälan därom sker på sätt i 9 § är föreskrivet.

## 11 §.

Å varje nummer eller häfte av periodisk skrift skall utgivarens namn utsättas.

Är befogenheten som utgivare överlämnad till ställföreträdare, skall å varje nummer eller häfte av skriften, varom är fråga, angivas att ställföreträdaren inträtt som utgivare; sker det, erfordras ej att även utgivarens namn utsättes.

**Om utgivning av tryckt skrift, som ej är periodisk.**

## 12 §.

*Med utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk, förstås i denna förordning den som, utan att vara skriftens författare, åt boktryckare eller förläggare tillhandahållit den för tryckning eller utgivning.*

## 13 §.

*Med förläggare till tryckt skrift, som ej är periodisk, förstås i denna förordning den som omhänderhaft tryckning och utgivning av annans skrift.*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

**Ansvarsbestämmelser.****14 §.****12 §.**

Utgiver ägare till periodisk skrift sådan skrift utan att utgivningsbevis finnes eller ägaren är behörig

eller underlåter ägaren att på sätt i 8 § sägs draga försorg om att ny utgivare utses och göra anmälan därom

eller underlåter utgivare att, i fall som avses i 10 § andra stycket, överlämna sitt uppdrag till ställföreträdare

eller utgiver någon periodisk skrift, för vars utgivning förbud enligt denna förordning meddelats eller som uppenbart utgör fortsättning av sådan skrift,

eller låter någon å periodisk skrift angiva sitt namn som utgivare eller ställföreträdare utan att vara behörig,

straffes med dagsböter; har skriften förklarats brottslig eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvärande, må dömas till fängelse i högst ett år.

**15 §.****13 §.**

Såsom i 14 § sägs straffes den som i ansökan eller anmälan, som avses i detta kapitel, eller i förklaring, som bifogats sådan ansökan eller anmälan, mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift.

Såsom i 12 § sägs straffes den som i ansökan eller anmälan, som avses i detta kapitel, eller i förklaring, som bifogats sådan ansökan eller anmälan, mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift.

**16 §.****14 §.**

Överträder utgivare vad i 11 § är föreskrivet, vare straffet böter, lägst femtio och högst femhundra kronor. Vad nu sagts gälle ock ställföreträdare, vilken inträtt som utgivare.

**6 KAP.****Om tryckta skrifters spridning.****1 §.**

Rätt att själv eller med biträde av andra till salu hålla, försända eller anorledes sprida tryckta skrifter skall tillkomma varje svensk medborgare eller svensk juridisk person.

**2 §.**

Utan hinder av denna förordning gälle om spridning bland barn och ungdom av tryckt skrift, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, vad i lag är stadgat.

Beträffande spridande av sådan karta över Sverige eller del därav, som innehåller upplysning av betydelse för rikets försvar, eller av därmed jämförlig ritning eller bild meddelas närmare bestämmelser i lag.

**3 §.**

*Sprider någon tryckt skrift, oaktat skriften saknar föreskriven uppgift om boktryckeri, tryckningsort eller*

*Saknar tryckt skrift föreskriven uppgift om boktryckeri, tryckningsort eller tryckningsår eller är uppgif-*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

tryckningsår eller uppgiften, utspri- ten, utspridaren vederligt, oriktig, daren vederligt, är oriktig, straffes straffes *utspridaren* med böter, lägst med böter, lägst femtio och högst femtio och högst femhundra kronor. femhundra kronor.

För spridande av tryckt skrift, som, utspridaren vederligt, lagts under be- slag eller förklarats konfiskerad eller utgivits i strid mot förbud som en- ligt denna förordning meddelats för skriftens utgivning eller uppenbart ut- gör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, vare straffet dags- böter eller, om omständigheterna äro synnerligen försvårande, fängelse i högst ett år.

## 4 §.

För tryckt skrifts försändande genom postverket eller annan allmän tra- fikanstalt skola ej på grund av skriftens innehåll gälla särskilda inskränk- ningar eller villkor. Vad nu sagts skall dock ej avse försändande, som inne- bär överträdelse av vad i 3 § är stadgat.

Allmän trafikantalt, som mottagit tryckt skrift för befordran, skall ej anses som skriftens utspidare.

## 7 KAP.

## Om tryckfrihetsbrott.

## 1 §.

Med tryckfrihetsbrott förstås i denna förordning brott, som innefattar otillåtet yttrande i tryckt skrift eller otillåtet offentliggörande genom sådan skrift.

## 2 §.

Såsom tryckfrihetsbrott skall icke anses tillkännagivande i annons eller annat sådant meddelande, om ej av meddelandets innehåll omedelbart fram- går att ansvar för sådant brott kan ifrågakomma. Är i förening med omstän- dighet, som icke omedelbart framgår av meddelandets innehåll, meddelandet straffbart, gälla vad därom är stadgat. Vad nu sagts äge motsvarande till- lämpning i fråga om meddelande genom chiffer eller på annat sätt, som är hemligt för allmänheten.

## 3 §.

Har meddelande, som enligt 1 kap. 1 § andra stycket avlämnats för offent- liggörande i tryckt skrift, icke blivit infört i skriften och innefattar det äre- kränkning mot enskild person, gälla om ansvar för sådan ärekränkning vad i lag är stadgat.

Uppenbarar den som på grund av allmän befattning eller i och för ut- övande av allmän tjänsteplikt erhål- lit kännedom om förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom han eljest enligt lag eller *författning* haft att iakttaga tystnad, vad han sålunda er- farit, må, ehuru sådant meddelande skett för offentliggörande i tryckt skrift, gärningen åtalas och straffas enligt vad därom är stadgat.

Uppenbarar den som på grund av allmän befattning eller i och för ut- övande av allmän tjänsteplikt erhål- lit kännedom om förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot ri- kets säkerhet eller varom han eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad, vad han sålunda erfarit, må, ehuru sådant meddelande skett för offent- liggörande i tryckt skrift, gärningen åtalas och straffas enligt vad därom är stadgat.



(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Om ansvar för utlämnande av allmän handling, som skall hållas hemlig, stadgas i den särskilda lag, som avses i 2 kap. 1 §.

## 4 §.

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom otillåtet yttrande i tryckt skrift anses sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök eller förberedelse till sådant högförräderi;

2. uppror, förövat med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök eller förberedelse till sådant uppror;

3. krigsförräderi, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om krigsförräderi äga tillämpning, någon förleder krigsfolk hörande till rikets eller med riket förbunden stats krigsmakt till modlöshet eller myteri eller genom osann framställning sprider sådan misströstan bland allmänheten att försvaret kan avsevärt försvåras eller begår annan dylik förrädisk gärning som är till avsevärt men för försvaret eller för motståndsverksamhet inom ockuperad del av riket;

försök eller förberedelse till sådant krigsförräderi;

4. gärning av sådan beskaffenhet som avses under 3, om den förövat av oaktsamhet;

5. smädelse eller annan missfirmelig gärning mot Konungen eller annan medlem av konungahuset, skymfande av riksstyrelse, som är satt i Konungens ställe, eller riksdagen, dess avdelning eller utskott, eller av Sveriges flagga eller vapen eller annat rikets höghetstecken;

6. smädelse eller annan missfirmelig gärning mot någon som innehar eller innehaft ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förnat, eller någon som enligt Konungens förordnande åtnjuter skydd såsom ämbetsman, om missfirmelsen sker i eller för hans befattning;

7. skymfande av främmande makts flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken eller missfirmelig gärning mot främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket;

8. uppvigling, varigenom någon söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet;

9. spridande av falskt rykte eller annat osant påstående, som är ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet, folkförsörjningen eller allmän ordning och säkerhet eller att undergräva aktningen för myndighet eller annat organ, vilket äger besluta i allmänna angelägenheter;

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

10. skymfande av sådant som av kyrkan eller erkänt trossamfund hålles heligt;

11. förfarande, som sårar tukt och sedlighet eller genom grov kränkning av andras människovärde är ägnat att väcka allmän anstöt; eller

12. ärekränkning mot enskild person genom beskyllning för brott eller för annan gärning, som är menlig för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, eller genom smädligt yttrande eller annan missfärlig gärning.

10. hot, förtal eller smädelse mot folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse;

11. skymfande av sådant som av kyrkan eller erkänt trossamfund hålles heligt;

12. förfarande, som sårar tukt och sedlighet; eller

13. ärekränkning mot enskild person genom beskyllning för brott eller för annan gärning, som är menlig för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, eller genom smädligt yttrande eller annan missfärlig gärning.

## 5 §.

Allmän handling, som skall hållas hemlig, må ej genom tryckt skrift offentliggöras.

Ej heller må genom tryckt skrift offentliggöras uppgifter rörande förhållanden, vilkas röjande skulle enligt lag innefatta brott mot rikets säkerhet, vare sig de härröra från allmänna handlingar eller erhållits på annat sätt.

Vad enligt förordnande av domstol eller av undersökningsledare i brottmål eller på grund av myndighets förbehåll vid utlämnande av handling, som avses i första stycket, icke må uppenbaras må ej genom tryckt skrift offentliggöras.

## 6 §.

Vad i lag är stadgat angående påföljd för brott, som avses i 4 och 5 §§, gälle ock då brottet är att anse som tryckfrihetsbrott.

Vad i lag är stadgat angående straff för brott, som avses i 4 och 5 §§, gälle ock då brottet är att anse som tryckfrihetsbrott.

Angående enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott stadgas i 11 kap. Fälles den tilltalade för brott, som avses i 4 § 6 eller 13, må ock, då fråga är om periodisk skrift, på yrkande förordnas att domen skall införas i skriften.

## 7 §.

Tryckt skrift, som innefattar tryckfrihetsbrott, må konfiskeras.

Konfiskering av tryckt skrift innebär att alla för spridning avsedda exemplar av skriften skola förstöras samt att med formar, stenar, stereotyper, plåtar och andra dylika, uteslutande för tryckningen av skriften användbara materialier skall så förfaras att missbruk därmed ej kan ske.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 8 §.

I samband med konfiskering av periodisk skrift må, då fråga är om otillåtet yttrande, som avses i 4 § 1—3, eller sådant enligt 5 § andra stycket otillåtet offentliggörande som innefattar spioneri, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft. *Förbud som nu sagts må dock meddelas allenast då riket befinner sig i krig.*

I samband med konfiskering av periodisk skrift må, då fråga är om otillåtet yttrande, som avses 4 § 1—3, eller sådant enligt 5 § andra stycket otillåtet offentliggörande som innefattar spioneri, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft.

*Bestämmelserna i första stycket äge icke tillämpning med mindre Konungen på grund av krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, med riksdagens samtycke förordnat därom. Sådant förordnande skall varje gång avse viss i förordnandet angiven tid, högst ett år, men må redan dessförinnan av Konungen återkallas. Påkallas förordnande som nu sagts av krig, vari riket befinner sig, och pågår icke riksdagssession, äger Konungen meddela förordnandet, dock allenast om Konungen kallat riksdagen till session eller riksdagen eljest skall sammanträda inom trettio dagar; förordnandet skall, så snart ske kan, underställas riksdagen samt, om riksdagen ej samtycker därtill, genast upphöra att lända till efterrättelse. För riksdagens samtycke erfordras att minst tre fjärdedelar av de röstande i vardera kammaren vid votering instämt i beslutet.*

*Då förordnande, som avses i andra stycket, upphör att gälla, skall utgivningsförbud, som meddelats med stöd därav, förfalla; utan hinder därav skall dock i fråga om överträdelse av förbudet under tid, då förbudet var gällande, tillämpas vad i denna förordning är stadgat.*

## 9 §.

Angående konfiskering av periodisk skrift, som sprides i strid mot utgivningsförbud eller uppenbart utgör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, gälle vad i allmänhet är stadgat om förverkande av föremål på grund av brott.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 8 KAP.

## Ansvarighetsregler.

## Om ansvaret för periodisk skrift.

## 1 §.

För tryckfrihetsbrott genom periodisk skrift svare den som hos chefen för justitiedepartementet var anmäld som utgivare, då skriften utgavs.

Var ställföreträdare anmäld och har han inträtt som utgivare, svare ställföreträdaren.

## 2 §.

Fanns ej utgivningsbevis, då skriften utgavs, eller var utgivare, som enligt 1 § första stycket har att svara, enligt 5 kap. 2 § ej längre behörig eller hade hans uppdrag eljest upphört, svare skriftens ägare.

Ägaren vare ock ansvarig, om utgivaren var utsedd för skens skull eller denne eljest, då skriften utgavs, uppenbart icke innehade den befogenhet, som enligt 5 kap. 3 § skall tillkomma honom.

Var ställföreträdare, vilken inträtt som utgivare, ej längre behörig, då skriften utgavs, eller hade hans uppdrag eljest upphört eller förelåg beträffande ställföreträdaren förhållande, som i andra stycket sägs, svare utgivaren.

## 3 §.

Kan det ej visas vem som var ägare, då skriften utgavs, svare i ägarens ställe boktryckaren.

## 4 §.

Sprider någon periodisk skrift, varå uppgift om boktryckeri saknas eller, honom veterligt, är oriktig och kan det ej utrönas, från vilket boktryckeri skriften utgått, svare i boktryckarens ställe utspridaren.

## Om ansvaret för tryckt skrift, som ej är periodisk.

## 5 §.

För tryckfrihetsbrott genom tryckt skrift, som ej är periodisk, svare skriftens författare, om han på sätt i 3 kap. 3 § sägs uppgivits vara författare till skriften. Författaren vare dock ej ansvarig, om skriften utgivits utan hans samtycke eller hans namn eller pseudonym utsatts därå mot hans vilja.

## 6 §.

Är författare ej enligt 5 § ansvarig för skrift, vilken innehåller eller är avsedd att innehålla bidrag av flera författare, och har på sätt i 3 kap. 3 § sägs särskild utgivare för skriften uppgivits, svare utgivaren.

För annan skrift än i första stycket avses utgivaren, allenast om författaren var avliden, då skriften utgavs.

Utgivaren vare ej ansvarig, om hans namn eller pseudonym utsatts å skriften mot hans vilja.

*Med utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk, förstås den som, utan att vara skriftens författare, åt boktryckare eller förläggare tillhandahållit den för tryckning eller utgivning.*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 7 §.

Är varken författare eller utgivare enligt 5 eller 6 § ansvarig eller var han vid skriftens utgivning avliden, svare förläggaren.

*Med förläggare till tryckt skrift, som ej är periodisk, förstås den som omhänderhaft tryckning och utgivning av annans skrift.*

## 8 §.

Fanns ej förläggare eller kan det ej visas vem han är, svare i förläggarens ställe boktryckaren.

## 9 §.

I fråga om ansvar för utspridare av tryckt skrift, som ej är periodisk, äge vad i 4 § stadgats motsvarande tillämpning.

## Gemensamma bestämmelser.

## 10 §.

Hade den som enligt 2, 5, 6 eller 7 § skulle ha att svara vid skriftens utgivning ej känt hemvist inom riket och kan ej heller i målet utrönas, var han här i riket uppehåller sig, skall ansvaret övergå å den som efter honom har att svara, dock ej å utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk, i annat fall än som avses i 6 § första stycket eller å utspridare.

Lag samma vare, om beträffande den som enligt 1, 2, 5, 6 eller 7 § skulle ha att svara förelåg omständighet, vilken enligt lag utesluter straffbarhet, samt den efter honom ansvarige ägt eller bort äga kännedom om omständigheten.

## 11 §.

Till omständighet, som enligt detta kapitel skulle medföra att annan än den tilltalade hade att svara, må hänsyn tagas allenast om den åberopas före huvudförhandlingen.

## 12 §.

Vid bedömande av fråga om ansvar för den som enligt detta kapitel har att svara för tryckt skrift skall så anses som om vad skriften innehåller införts däri med hans vetskap och vilja.

## 9 KAP.

## Om tillsyn och åtal.

## 1 §.

Chefen för justitiedepartementet skall själv eller genom ombud, som av honom förordnas, vaka över denna förordnings efterlevnad.

Instruktion för tryckfrihetsombuden fastställas av chefen för justitiedepartementet.

## 2 §.

Finner chefen för justitiedepartementet allmänt åtal böra anställas för tryckfrihetsbrott, skall han med överlämnande av skriften göra anmälan där-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

om hos justitiekanslern. Även utan sådan anmälan äge justitiekanslern väcka åtal för tryckfrihetsbrott, som hör under allmänt åtal.

I fråga om annat brott mot bestämmelserna i denna förordning vare justitiekanslern åklagare.

## 3 §.

Allmänt åtal för tryckfrihetsbrott skall väckas inom sex månader, sedan skriften utgivits och granskningsexemplar av skriften enligt 4 kap. 7 § avlämnats, vid påföljd att skriften eljest är från sådant åtal fri. Utan hinder av vad nu sagts må dock, sedan allmänt åtal inom nämnda tid blivit väckt, nytt åtal väckas mot annan, som är för brottet ansvarig.

Vad i lag är stadgat om tid, inom vilken brott skall beivras för att straff ej skall anses förfallet, gälla även i fråga om tryckfrihetsbrott.

## 4 §.

Angående målsägandes rätt att angiva tryckfrihetsbrott eller tala därå gälla vad i lag är stadgat.

## 5 §.

Finnes ej någon, som enligt 8 kap. är för brottet ansvarig, eller kan ej stämning här i riket delgivas honom, må åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal göra ansökan om skriftens konfiskering.

## 10 KAP.

Om beslag och utgivningsförbud.

Om särskilda tvångsmedel.

## 1 §.

Förekommer anledning att tryckt skrift på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras, må i avbidan på beslut därom skriften läggas under beslag.

I avbidan på rättens beslut må ock, i fall som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket, meddelas utgivningsförbud för periodisk skrift. I avbidan på rättens beslut må ock, i fall som avses i 7 kap. 8 §, meddelas utgivningsförbud för periodisk skrift.

## 2 §.

Innan åtal för tryckfrihetsbrott väckts eller ansökan hos rätten gjorts om skriftens konfiskering, må, om brottet hör under allmänt åtal, förordnande enligt 1 § om beslag och utgivningsförbud meddelas av chefen för justitiedepartementet. Han äger ock uppdraga åt tryckfrihetsombud att meddela förordnande om beslag.

## 3 §.

Förordnande, som avses i 2 §, må ej meddelas senare än en vecka efter det skriften utgivits och granskningsexemplar av skriften enligt 4 kap. 7 § avlämnats.

Då tryckfrihetsombud förordnat om beslag, skall anmälan därom jämte ett exemplar av skriften skyndsamt insändas till chefen för justitiedepartementet; denne har att genast pröva, huruvida beslaget skall äga bestånd.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Har enligt vad nedan stadgas tryckt skrift tagits i förvar, skall, så snart ske kan, chefen för justitiedepartementet pröva, huruvida skriften skall läggas under beslag; beslut därom må meddelas utan hinder av vad i första stycket är stadgat.

## 4 §.

Då chefen för justitiedepartementet förordnat om beslag eller fastställt beslag varom tryckfrihetsombud förordnat, skall skriften med underrättelse om beslaget genast överlämnas till justitiekanslern. Är ej åtal väckt eller ansökan om konfiskering av skriften gjord inom två veckor, sedan justitiekanslern mottog underrättelsen, vare beslaget samt, om utgivningsförbud är därmed förenat, även förbudet förfallet.

## 5 §.

Sedan åtal för tryckfrihetsbrott väckts eller ansökan hos rätten gjorts om skriftens konfiskering, äge rätten förordna om beslag och utgivningsförbud samt häva beslag eller förbud, som tidigare meddelats.

Då målet avgöres, pröve rätten, om meddelat förordnande fortfarande skall bestå. Avvisas målet på den grund att rätten icke är behörig eller skiljer rätten eljest målet från sig utan att prövning av skriftens brottslighet ägt rum och finnes anledning antaga att talan om skriftens konfiskering kommer att föras i annat mål, äge rätten bestämma att förordnandet skall bestå under viss, av rätten utsatt tid. Väcket ej talan inom denna tid, vare förordnandet förfallet.

## 6 §.

Förordnande om beslag skall innehålla uppgift å det eller de stycken i skriften, som föranlett beslaget, och gälle endast band, del, nummer eller häfte, vari samma stycken förekomma.

## 7 §.

Förordnande om beslag skall av polismyndighet genast verkställas. Beslag, varom tryckfrihetsombud i orten förordnat, verkställas dock, innan det blivit av chefen för justitiedepartementet fastställt, allenast i den orten.

Angående förbud mot spridande av tryckt skrift, som lagts under beslag, är stadgat i 6 kap. 3 §.

## 8 §.

Verkställande av beslag å tryckt skrift skall uteslutande omfatta de för spridning avsedda exemplaren av skriften.

Bevis om tryckt skrifs tagande i beslag skall utan avgift tillställas såväl den, hos vilken beslaget verkställles, som det boktryckeri, där skriften tryckts. Beviset skall innehålla uppgift å det eller de stycken i skriften, vilka föranlett beslaget.

## 9 §.

Då förordnande om beslag blivit hävt eller förfallit, skall verkställighet av beslaget genast gå åter.

## 10 §.

Tryckt skrift, som uppenbart innefattar enligt 7 kap. 4 § straffbart brott mot tukt och sedlighet, må efter beslut av polismyndighet i avbidan på för-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ordnande om beslag tagas i förvar. Är fara i dröjsmål, må även utan sådant beslut åtgärd, som nu sagts, vidtagas av polisman; anmälan därom skall dock skyndsamt göras hos polismyndigheten, vilken har att genast pröva, om skriften skall kvarbliva i förvar.

## 11 §.

Anträffas vid avdelning av krigsmakten tryckt skrift, som uppenbart innefattar sådan enligt 7 kap. kap. 4 § straffbar uppvigling att krigsman därigenom kan förledas åsidosätta sin tjänsteplikt, må skriften efter beslut av *befälhavare*, som enligt lag har bestraffningsrätt över personal vid avdelningen, i avbidan på förordnande om beslag tagas i förvar. Är fara i dröjsmål, må även utan sådant beslut åtgärd som nu sagts vidtagas av annan *befälhavare* av officers eller underofficers grad. Anmälan därom skall dock skyndsamt göras hos *befälhavare* som först sagts; denne har att genast pröva, om skriften skall kvarbliva i förvar.

Anträffas vid avdelning av krigsmakten tryckt skrift, som uppenbart innefattar sådan enligt 7 kap. kap. 4 § straffbar uppvigling att krigsman därigenom kan förledas åsidosätta sin tjänsteplikt, må skriften efter beslut av *befattningshavare*, som enligt lag har bestraffningsrätt över personal vid avdelningen, i avbidan på förordnande om beslag tagas i förvar. Är fara i dröjsmål, må även utan sådant beslut åtgärd som nu sagts vidtagas av annan *befattningshavare* av officers eller underofficers grad. Anmälan därom skall dock skyndsamt göras hos *befattningshavare* som först sagts; denne har att genast pröva, om skriften skall kvarbliva i förvar.

## 12 §.

Då enligt 10 eller 11 § beslut meddelats angående tryckt skrifts tagande i förvar, skall anmälan därom jämte ett exemplar av skriften, så snart ske kan, överlämnas till chefen för justitiedepartementet.

## 13 §.

Angående beslag å periodisk skrift, som sprides i strid mot utgivningsförbud eller uppenbart utgör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, gälle vad i allmänhet är stadgat om beslag å föremål, som må förklaras förverkat.

## 11 KAP.

## Om enskilt anspråk.

## 1 §.

Enskilt anspråk i anledning av missbruk av tryckfriheten må grundas allenast därå att den skrift, som anspråket avser, innefattar tryckfrihetsbrott. Sådant anspråk må, om ej annat nedan stadgas, icke göras gällande mot annan än den som enligt 8 kap. svarar för brottet. Har på grund av omständighet, som avses i 8 kap. 10 §, ansvaret övergått å honom, må anspråket göras gällande även mot den som före honom haft att svara, om och i den omfattning sådant anspråk eljest enligt lag må göras gällande.

Vad i 8 kap. 12 § är stadgat i fråga om ansvar gälle ock beträffande enskilt anspråk.



(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 2 §.

För enskilt anspråk, som må göras gällande mot utgivare av periodisk skrift eller ställföreträdare för denne, svare ock skriftens ägare. I fråga om annan tryckt skrift svare för anspråk, som må göras gällande mot författaren eller utgivaren, även skriftens förläggare.

## 3 §.

Har någon som laga ställföreträdare för juridisk person eller som förmyndare eller god man att svara för enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott, må anspråket göras gällande även mot den juridiska personen eller mot den, för vilken förmyndaren eller gode mannen förordnats, om och i den omfattning sådant anspråk eljest enligt lag må göras gällande.

## 4 §.

Skall någon enligt detta kapitel jämte annan svara för enskilt anspråk, svare de en för båda och båda för en. Om bestämmande av ansvarigheten mellan dessa inbördes gälle vad eljest är stadgat.

## 5 §.

Enskilt anspråk i anledning av tryckfrihetsbrott må göras gällande utan hinder av att fråga om ansvar för brottet förfallit eller talan därom eljest ej kan föras.

## 12 KAP.

## Om rättegången i tryckfrihetsmål.

## 1 §.

Tryckfrihetsmål upptagas av rådhusrätt i stad som är säte för länsstyrelse eller, om rådhusrätt ej finnes i staden, av den rådhusrätt inom länet, som enligt Konungens förordnande är behörig att upptaga sådana mål. Förekommer anledning att även annan rådhusrätt inom länet skall äga upptaga tryckfrihetsmål, äger Konungen förordna därom.

Till tryckfrihetsmål hänföras mål angående ansvar eller enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott så ock ansökningsmål, som avses i 9 kap. 5 §.

## 2 §.

I tryckfrihetsmål, vari talan föres om ansvar, skall frågan, huruvida skriften är brottslig, prövas av en jury om nio medlemmar, såframt ej parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande. Då jury prövar skriftens brottslighet, skall skriften anses brottslig, om minst sex jurymän äro ense därom.

Finner juryn att skriften icke är brottslig, skall den tilltalade frikännas. Har juryn ansett skriften brottslig, skall även rätten pröva skriftens brottslighet. Är rätten av annan mening än juryn, äge rätten frikänna den tilltalade eller hänföra brottet under mildare straffbestämmelse än den som juryn tillämpat.

I tryckfrihetsmål, vari talan föres om ansvar, skall frågan, huruvida skriften är brottslig, prövas av en jury om nio medlemmar, såframt ej parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande. Då jury prövar skriftens brottslighet, skall skriften anses brottslig, om minst fem jurymän äro ense därom.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 3 §.

För varje län skola utses jurymän, fördelade i två grupper med *sexton jurymän* i första gruppen och *åtta jurymän* i andra gruppen. *Jurymännen* i andra gruppen skola vara eller hava varit nämndemän vid allmän underrätt. För Stockholms stad och län utses jurymän gemensamt.

För varje län skola utses jurymän, fördelade i två grupper med *sex ledamöter* i första gruppen och *tre ledamöter* i andra gruppen *samt för varje ledamot två suppleanter*. *Ledamöter och suppleanter* i andra gruppen skola vara eller hava varit nämndemän vid allmän underrätt. För Stockholms stad och län utses jurymän gemensamt.

## 4 §.

Jurymännen utses genom val för en tid av fyra kalenderår.

Valet skall förrättas för Stockholms stad och län av stadsfullmäktige i Stockholm och landstinget i Stockholms län samt för annat län av landstinget i länet eller, då inom länet äro flera landsting eller finnes stad, som ej deltagar i landsting, av landstingen eller av landsting och stadsfullmäktige i sådan stad. Skola enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelas antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden, i fråga om jurymän, som skola utses för Stockholms stad och län, av Konungen och i andra fall av länsstyrelsen i länet.

Valet skall företagas under året närmast före valperioden av landsting vid lagtima möte samt av stadsfullmäktige, sedan landstinget förrättat sitt val.

Då juryman skall väljas, ankomme på rådhusrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

## 5 §.

Till jurymän skola utses inom länet boende svenska medborgare, som uppnått tjugufem års ålder. De böra vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen böra skilda samhällsgrupper och olika delar av länet vara företrädda.

Ej må den vara juryman, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

Till jurymän skola utses inom länet boende svenska medborgare, som uppnått tjugufem års ålder. De böra vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen böra skilda samhällsgrupper och *meningsriktningar* samt olika delar av länet vara företrädda.

## 6 §.

Juryman, som fyllt sextio år, äge avsäga sig uppdraget. Vill juryman eljest avgå, pröve rådhusrätten, om giltigt hinder föreligger för honom att utöva uppdraget. Upphör juryman att vara valbar, vare uppdraget förfallet.

## 7 §.

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet må i landstingets ställe företagas av dess förvaltningsutskott; dock gälle sådant val allenast för tiden intill landstingets näst infallande lagtima möte.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 8 §.

Klagan över val av juryman skall föras hos rådhusrätten. Ehuru klagan ej föres, pröve rätten den valdes behörighet.

Beträffande fullföljd av talan mot rådhusrätts beslut i fråga, som avses i första stycket, gälle vad i lag är stadgat om fullföljd av talan mot underrätts beslut i rättegång. Mot hovrätts beslut må talan ej föras.

Föres klagan, lände valet dock till efterrättelse, om ej rätten förordnar annat.

## 9 §.

De som äro utsedda till jurymän skola uppföras å en jurymannalista. I denna skall varje grupp upptagas särskilt.

De som äro utsedda till jurymän skola uppföras å en jurymannalista. I denna skola grupperna upptagas särskilt samt för varje ledamot angivas de jurymän som äro suppleanter för denne.

## 10 §.

Då mål vari jury skall deltaga förekommer, skall rätten föredraga jurymannalistan samt till behandling upptaga frågan, huruvida jäv föreligger mot någon som finnes upptagen på listan. Angående jäv mot juryman gälle vad i lag är stadgat om domare.

Därefter skall juryn bildas av de ojäviga jurymännen sålunda att vardera parten äger utesluta tre jurymän inom den första gruppen och en inom den andra samt rätten genom lottning bland de övriga uttager så många till suppleanter att sex kvarstå i den första gruppen och tre i den andra.

## 11 §.

Äro å ena sidan flera parter och vill endast någon av dem begagna sin uteslutningsrätt, gälle den uteslutning han företager även för de övriga. Vilja medparter utesluta olika jurymän och kunna de ej enas, företage rätten uteslutningen genom lottning.

## 12 §.

Ej må någon utan laga förfall undandraga sig att tjänstgöra i jury.

Kan på grund av jäv eller laga förfall för juryman nödigt antal ledamöter i någon grupp ej erhållas, nämne rätten för varje juryman som erfordras tre till jurymän inom gruppen behöriga personer. Av de sålunda nämnda äge vardera parten utesluta en. Ej må till juryman nämnas någon som förut i samma mål uteslutits.

## 11 §.

Är juryman, som utsetts till ledamot i jury, av jäv eller laga förfall hindrad att tjänstgöra och företigger sådant hinder även för hans suppleanter, äge rätten kalla annan till suppleant inom gruppen utsedd juryman eller, om sådan ej finnes, någon som är därtill valbar.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 13 §.

Förekomma samtidigt flera mål, vari jury skall deltaga, må med parternas samtycke rätten förordna att samma jury skall tjänstgöra i alla måten. Skall jury utses gemensamt för flera mål, äge vad i 11 § är stadgat om utslutning av juryman i mål, vari å ena sidan äro flera parter, motsvarande tillämpning.

## 14 §.

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svarandepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 § andra stycket, ankomma på den tilltalade.

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälle om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10—13 §§ är föreskrivet; har skriftens brottslighet tidigare prövats i mål om ansvar för tryckfrihetsbrott, skall dock prövning av skriftens brottslighet ej ånyo äga rum. I ansökningsmål skall den utslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna företagas av rätten genom lottning.

## 15 §.

Närmare bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål meddelas i särskild lag, stiftad i den ordning 87 § regeringsformen föreskriver.

Äro inom samma län flera rådhusrätter, vilka äga upptaga tryckfrihetsmål, skola de uppgifter, som avses i 4, 6, 8 och 9 §§, fullgöras av den rådhusrätt Konungen bestämmer.

## 12 §.

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade och vill endast någon av dem utan juryprövning hänskjuta målet till rättens avgörande, gälle å svarandesidan vad den tilltalade bestämmer.

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk, gälle om rättegången i sådant mål vad i 2, 10 och 11 §§ är föreskrivet; har skriftens brottslighet tidigare prövats i mål om ansvar för tryckfrihetsbrott, skall dock prövning av skriftens brottslighet ej ånyo äga rum.

## 13 §.

## 13 KAP.

## Om utrikes tryckta skrifter.

## 1 §.

Skrift, som tryckts utom riket, skall anses här utgiven, då den på sätt i 1 kap. 6 § sägs blivit utlämnad för spridning inom riket.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 2 §.

Är periodisk skrift, som tryckes utom riket, huvudsakligen avsedd för spridning inom riket, gälle i tillämpliga delar vad i 5 kap. är stadgat om *periodisk skrift*; vad där sägs om ägares behörighet skall icke äga tillämpning.

För utgivning här i riket av annan utom riket tryckt periodisk skrift erfordras ej utgivningsbevis. Finnes sådant bevis, skall i fråga om skriften tillämpas vad i första stycket sägs.

## 3 §.

Vad i denna förordning är stadgat om boktryckares ansvarighet skall i fråga om skrift, som tryckts utom riket, avse den som låtit utlämna skriften för spridning inom riket eller, om det ej kan visas vem han är eller han ej, då skriften här utgavs, ägde hemvist inom riket, den som enligt 6 kap. är att anse som utspidare.

## 4 §.

Av periodisk skrift, för vilken utgivningsbevis skall finnas eller ändock utfärdats, skall *gransknings- och arkivexemplar* avlämnas enligt vad därom är i 4 kap. 7 § föreskrivet. Vad nu sagts gälle ock skrift, som ej är periodisk, om skriften helt eller till någon del är avfattad på svenska språket och ej införes allenast i enstaka exemplar.

Den i första stycket föreskrivna skyldigheten skall i fråga om periodisk skrift åvila utgivaren och beträffande annan skrift förläggaren eller, om förläggare ej finnes, den som låtit utlämna skriften för spridning inom riket. Fullgöres ej sådan skyldighet, äge vad i 4 kap. 8 och 9 §§ är stadgat motsvarande tillämpning.

Av periodisk skrift, för vilken utgivningsbevis skall finnas eller ändock utfärdats, skall *gransknings-exemplar* avlämnas enligt vad därom är i 4 kap. 7 § föreskrivet. Vad nu sagts gälle ock skrift, som ej är periodisk, om skriften helt eller till någon del är avfattad på svenska språket samt ej införes allenast i enstaka exemplar.

Den i första stycket föreskrivna skyldigheten skall i fråga om periodisk skrift åvila utgivaren och beträffande annan skrift förläggaren eller, om förläggare ej finnes, den som låtit utlämna skriften för spridning inom riket. Fullgöres ej sådan skyldighet, äge vad i 4 kap. 8 § är stadgat motsvarande tillämpning.

*Angående skyldighet att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av skrift, som tryckts utom riket, meddelas bestämmelser i lag.*

## 5 §.

Bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket angående meddelande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande i tryckt skrift skall gälla även meddelande för offentliggöran-

Bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket angående meddelande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande i tryckt skrift skall gälla även meddelande för offentliggöran-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

de i skrift, som tryckes utom riket, om ej meddelandet avser förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom meddelaren eljest enligt lag eller författning haft att iakttaga tystnad. Är meddelandet i sådant hänseende straffbart, gälle vad därom är stadgat. Har meddelandet icke blivit infört i skriften och innefattar det ärekränkning mot enskild person, gälle om ansvar för sådan ärekränkning vad i lag är stadgat.

I övrigt skall i fråga om skrift, som tryckts utom riket och här utgives, i tillämpliga delar gälla vad i 1 kap., 3 kap., 4 kap. 10 §, 5 kap. 12 och 13 §§, 6 kap., 7 kap., 8 kap. 1, 2, 5—7 och 10—12 §§ samt 9—12 kap. är föreskrivet.

de i skrift, som tryckes utom riket, om ej meddelandet avser förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom meddelaren eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad. Är meddelandet i sådant hänseende straffbart, gälle vad därom är stadgat. Har meddelandet icke blivit infört i skriften och innefattar det ärekränkning mot enskild person, gälle om ansvar för sådan ärekränkning vad i lag är stadgat.

I övrigt skall i fråga om skrift, som tryckts utom riket och här utgives, i tillämpliga delar gälla vad i 1 kap., 3 kap., 4 kap., 9 §, 6 kap., 7 kap., 8 kap. 1, 2, 5—7 och 10—12 §§ samt 9—12 kap. är föreskrivet.

## 14 KAP.

### Allmänna bestämmelser.

#### 1 §.

Vad i lag är stadgat om resning i mål i allmänhet gälle, utan hinder av att jury prövat skriftens brottslighet, även dom i tryckfrihetsmål.

Beviljas resning i mål, vari jury prövat skriftens brottslighet, och grundas resningen på omständighet som kan antagas hava inverkat på juryprövningen, förordne högsta domstolen att målet skall ånyo upptagas inför jury av den rätt som först dömt i målet; dock äge högsta domstolen, då resning beviljas till den tilltalades förmån och saken finnes uppenbar, omedelbart ändra domen.

#### 2 §.

Då på grund av högre rätts beslut tryckfrihetsmål, vari jury deltagit, skall ånyo upptagas inför jury av den rätt som först dömt i målet, gälle om juryns tillsättande vad i 12 kap. 10—14 §§ är stadgat.

Då på grund av högre rätts beslut tryckfrihetsmål, vari jury deltagit, skall ånyo upptagas inför jury av den rätt som först dömt i målet, gälle om juryns tillsättande vad i 12 kap. 10—12 §§ är stadgat.

#### 3 §.

Tryckfrihetsmål och annat mål om brott mot bestämmelserna i denna förordning skola alltid skyndsamt behandlas.

#### 4 §.

Böter och viten som ådömas enligt denna förordning tillfalla kronan.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

## 5 §.

I allt varom bestämmelse ej meddelats i denna förordning eller i särskild lag, som utfärdas med stöd därav, gälla vad i lag eller författning eljest är stadgat.

Utlänning vare, såvitt ej annat följer av denna förordning eller annan lag eller författning, likställd med svensk medborgare.

## 6 §.

*Med lag förstås i denna förordning stadgande, som, i den ordning för varje särskilt fall är föreskriven, tillkommit genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen.*

## Övergångsbestämmelser.

Utan hinder av den nu antagna förordningen skall den äldre tryckfrihetsförordningen fortfarande gälla till årets utgång.

Vid tillämpningen av den nya förordningen skall i övrigt följande iakttagas.

Har boktryckeri blivit behörigen anmält enligt den äldre förordningen, erfordras ej, så länge boktryckeriet bibehålles i överensstämmelse med vad sålunda anmälts, anmälan enligt den nya förordningen.

Utgivningsbevis, som enligt den äldre förordningen meddelats utgivare av periodisk skrift, skall anses som utgivningsbevis enligt den nya förordningen. Vad i denna föreskrives om skyldighet för skriftens ägare att göra anmälan om utgivare skall äga tillämpning först då ny utgivare utses.

I fråga om ansvarigheten för tryckt skrift, som utgives medan den äldre förordningen ännu är gällande, skall denna äga tillämpning.

Angående beståndet av kvarstad, som meddelas medan den äldre förordningen ännu är gällande, skall denna tillämpas. Lag samma vare i fråga om indragning vid trupp eller ombord å flottans fartyg av tryckt skrift, varom förordnande meddelas medan den äldre förordningen ännu är gällande.

Tryckfrihetsmål, vari talan väckes medan den äldre förordningen ännu är gällande, skall behandlas enligt den äldre förordningen. Skall enligt denna jury medverka men har jury ännu ej utsetts, då den äldre förordningen upphör att gälla, skall den nya förordningen äga tillämpning; är den underrätt, som upptagit målet, icke tillika behörig enligt den nya förordningen, skall målet för fortsatt handläggning hänvisas till underrätt, som enligt den nya förordningen är behörig.

De åtgärder, som erfordras för val av jurymän enligt den nya förordningen skola vara slutförda före årets utgång. Konungen meddelar därom närmare bestämmelser.

I övrigt skall i fråga om övergången till den nya förordningen lända till efterrättelse vad i motsvarande fall eljest är stadgat eller anses gällande.

Bestämmelserna i 5 och 35 §§ lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar upphöra vid årets utgång att gälla.

## 2) Förslag

till

ändrad lydelse av 108 och 109 §§ regeringsformen samt 70, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse.<sup>1</sup>)

(Föreslagen lydelse.)

## Regeringsformen.

## § 108.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år, på sätt i riksdagsordningen sägs, förordna sex för kunskaper och lärdom kända personer att jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Av dessa kommitterade skola två, utom justitieombudsmannen, vara lagfarna. Tryckfrihetskommittén må icke fatta beslut utan att, jämte justitieombudsmannen, minst tre kommitterade deltaga i beslutet.

## § 109.

Lagtima riksdag kan ej utan egen begäran upplösas förrän den varit fyra månader tillsammans, därest icke Konungen, såsom i riksdagsordningen sägs, förordnar om nya val till båda kamrarna, eller den ena av dem, i vilka fall riksdagen skall, med bibehållande av sin egenskap utav lagtima, sammanträda å den tid inom tre månader från det riksdagen blev upplöst, som Konungen bestämmer, samt må ej vidare av Konungen upplösas förr än efter fyra månader från det senare sammanträdet början.

Urtima riksdag äger Konungen, när Han för gott finner, åtskilja, och vare urtima riksdag alltid upplöst, innan tid för lagtima riksdags sammanträde infaller.

## § 108.

Lagtima riksdag kan ej utan egen begäran upplösas förr än den varit fyra månader tillsammans, därest icke Konungen, såsom i riksdagsordningen sägs, förordnar om nya val till båda kamrarna, eller den ena av dem, i vilka fall riksdagen skall, med bibehållande av sin egenskap utav lagtima, sammanträda å den tid inom tre månader från det riksdagen blev upplöst, som Konungen bestämmer, samt må ej vidare av Konungen upplösas förr än efter fyra månader från det senare sammanträdet början.

Urtima riksdag äger Konungen, när Han för gott finner, åtskilja, och vare urtima riksdag alltid upplöst, innan tid för lagtima riksdags sammanträde infaller.

<sup>1</sup> Se SFS 1945: 825, 826.



*(Nuvarande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

## § 109.

Där så oförmodat skulle hända, att riksdag före det nya statsregleringsårets inträdande icke hade staten reglerat eller ny bevillning sig åtagit, fortfarande den förra statsregleringen och bevillningen, till dess ny statsreglering och bevillning beslutats.

Där så oförmodat skulle hända, att riksdag före det nya statsregleringsårets inträdande icke hade staten reglerat eller ny bevillning sig åtagit, fortfarande den förra statsregleringen och bevillningen, till dess ny statsreglering och bevillning beslutats.

**Riksdagsordningen.**

## § 70.

*Lagtima riksdag skall vart fjärde år förordna sex för kunskaper och lärdom kända personer att, jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarna, väljas medelst omröstning genom tjugufyra valmän, därav vardera kammaren inom sig utser tolv. Avgår mellan riksdagarna någon bland kommitterade, välja de övriga till det lediga rummet en behörig person.*

## § 70.

## § 71.

1. De sex fullmäktige i riksbanken, vilka enligt 72 § regeringsformen skola utses av riksdagen, väljas å lagtima riksdag för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Två av de utav riksdagen utsedde fullmäktige skola årligen avgå. Har av riksdagen utsedd fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstår.

2. Riksdagen skall jämväl välja fullmäktige att, jämlikt särskilt reglemente, förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. Dessa fullmäktige skola vara sju och väljas å lagtima riksdag för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Ordförande bland fullmäktige väljes särskilt. Av de öv-

1. De sex fullmäktige i riksbanken, vilka enligt 72 § regeringsformen skola utses av riksdagen, väljas å lagtima riksdag för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Två av de utav riksdagen utsedde fullmäktige skola årligen avgå. Har av riksdagen utsedd fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstår.

2. Riksdagen skall jämväl välja fullmäktige att, jämlikt särskilt reglemente, förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. Dessa fullmäktige skola vara sju och väljas å lagtima riksdag för tiden från valet, till dess sådant val under tredje året därefter försiggått. Ordförande bland fullmäktige väljes särskilt. Av de öv-

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

riga sex skola två årligen avgå. Har fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstår. Då val av ordförande äger rum, utses denne före övriga fullmäktige.

3. Val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret verkställas genom fyrtioåtta valmän, av vilka vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Valen ske med slutna sedlar. Val för längre tjänstgöringstid verkställs före val för kortare. Avgående fullmäktig kan återväljas.

4. Fullmäktige välje själva bland sig vice ordförande; ägande den, som bland fullmäktige förer ordet, avgörande röst, därest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

riga sex skola två årligen avgå. Har fullmäktig före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden avgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstår. Då val av ordförande äger rum, utses denne före övriga fullmäktige.

3. Val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret verkställas genom fyrtioåtta valmän, av vilka vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Valen ske med slutna sedlar. Val för längre tjänstgöringstid verkställs före val för kortare. Avgående fullmäktig kan återväljas.

4. Fullmäktige välje själva bland sig vice ordförande; ägande den, som bland fullmäktige förer ordet, avgörande röst, därest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

## § 73.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige enligt § 71 av riksdagen utses, tillsätts jämväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställe nämligen för de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken tre och för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes tre. För fullmäktig i riksbanken, som utsetts till förste deputerad, utses suppleant på sätt i § 72 regeringsformen föreskrives och för tid, som fullmäktige i riksbanken äga bestämma.

För varje enligt § 72 utsedd revisor väljes en suppleant att vid förfall för honom inträda. Vid förfall för både revisor och hans suppleant bestämmas övriga suppleanters tjänstgöring av den ordning, i vilken de blivit valda.

## § 71.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige enligt 70 § av riksdagen utses, tillsätts jämväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställe, nämligen för de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken tre och för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes tre. För fullmäktig i riksbanken, som utsetts till förste deputerad, utses suppleant på sätt i 72 § regeringsformen föreskrives och för tid, som fullmäktige i riksbanken äga bestämma.

## § 73.

För varje enligt 72 § utsedd revisor väljes en suppleant att vid förfall för honom inträda. Vid förfall för både revisor och hans suppleant bestämmas övriga suppleanters tjänstgöring av den ordning, i vilken de blivit valda.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Övergångsbestämme lse.

Vad 108 § regeringsformen och 70 § riksdagsordningen, i deras äldre lydelse, innehålla om tryckfrihetskommittén skall alltjämt tillämpas, så länge den äldre tryckfrihetsförordningen fortfarande gäller eller eljest enligt övergångsbestämmelserna till den nya tryckfrihetsförordningen åtgärd ankommer på tryckfrihetskommittén.

---

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag måtte framlägga förslag till lag angående skyldighet för boktryckare att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift och att vad i motionen I: 388 hemställts härvid måtte beaktas;

C) att riksdagen i anledning av motionen I: 386 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning av frågan om överlämnande av granskningsexemplar av tryckt skrift till norrländskt bibliotek; samt

D) att motionerna

1) I: 383,

2) I: 384,

3) I: 385 och II: 548,

4) I: 387 och II: 549,

5) I: 390 och II: 550 samt

6) II: 547,

i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 juni 1948.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

---

*Närvarande:*

från första kammaren: herrar Karl August Johanson, Herlitz, Mattsson, Lindén, Sandberg, Bror Nilsson, Sjö, Damström, Wahlund\* och Holmbäck; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, von Friesen, Nilsson i Göteborg, Norén, Spångberg, Håstad, Dickson, Hansson i Skediga, fröken Nygren och herr Hægglom.

\* Ej närvarande vid justeringen.

**Reservationer:**

Vid avd. A 1):

*Beträffande författningens rubrik m. m.*

av herrar *Herlitz, Sjö* och *Håstad*, som anfört följande:

Namnet »tryckfrihetsförordning» var naturligt på den tid, då praktiskt taget all lagstiftning ägde rum genom »förordningar». Numera betecknar detta ord författningar av lägre valör än lagar. Det är vid sådant förhållande oegentligt att bibehålla den traditionella rubriken. Tryckfrihetslagstiftningens särskilda helgd bör i stället, på sätt föreslogs redan i 1912 års betänkande, markeras genom användande av rubriken *tryckfrihetsordningen*, som naturligt anknyter till orden riksdagsordning och successionsordning.

Vi hemställa därför,

att riksdagen antager följande förslag till ändrad lydelse av §§ 85 och 86 regeringsformen:

## § 85.

Såsom grundlagar — — — den tryckfrihetsordning, som — — — fastställa.

## § 86.

Med tryckfrihet — — — i tryckfrihetsordningen annorlunda stadgas.

att i förslaget till tryckfrihetsförordning rubriken tryckfrihetsförordning utbytes mot tryckfrihetsordning och

att där i lagtexten orden »denna förordning» förekomma, de utbytas mot »denna tryckfrihetsordning».

*Beträffande 1 kap.:*

*1 § 2 stycket*

av herr *Herlitz* och fröken *Nygren*, som anfört:

Andra stycket i denna § går långt utom ramen för gällande tryckfrihetsrätt, då den stadgar en allmän frihet att »meddela uppgifter och under rättelser i vad ämne som helst» till »författare», »utgivare» och »redaktioner»,

så snart det sker »för offentliggörande i tryckt skrift». Vad eljest i lag eller författning må vara stadgat om hinder för meddelelser människorna emellan och om straff därför göres sålunda (med de undantag som stadgas i 7 kap. 3 §) kraftlöst, när meddelandet sker »för offentliggörande i tryckt skrift». Denna regel har en utomordentlig, svåröverskådlig räckvidd. För de fall där offentliggörande i tryckt skrift sedermera äger rum innebär den visserligen ingen egentlig förändring; i dessa fall går även enligt gällande rätt meddelaren fri. Det nya är, att han går fri även om något offentliggörande i tryckt skrift *ej* äger rum. Därmed avstår lagstiftningen från att beivra allsköns gärningar, som i verkligheten i intet avseende skilja sig från dem som drabbas av straffbud i strafflagen (ofta ganska stränga sådana). Den torde även förtaga verkan av civila förpliktelser som t. ex. gå ut på att någonting skall hemlighållas. Det behöves blott, försåvitt det är fråga om ett eljest straffbart förfarande, att till det enligt lag obehöriga meddelandet knytes den förklaringen att det bör återgivas i tryck: »det här borde du skriva om!» Hur osannolikt det än kan te sig att sådan publicering kommer att ske, är meddelaren, om en sådan förklaring gjorts, oåtkomlig. Och även om det icke är klart att meddelandet skett i och för offentliggörande, ter det sig mycket ovisst om meddelaren mot sitt bestridande kan fällas, när han påstår sig ha haft sådant syfte (se prop. s. 53—55).

Trots de farhågor för ett otillbörligt utnyttjande som det föreslagna stadgandet ingiver, hava vi dock funnit det kunna godtagas till den del det tjäna säkerställandet av pressens tillgång till nyhetsmaterial. Men betänkligheterna bliva avgörande i fråga om friheten att lämna meddelanden till vilken »författare» som helst. Här är det *ej* fråga om en något så när klart avgränsad krets av mottagare. Vem som helst är »författare» i lagens mening; var och en måste nämligen antagas kunna bliva författare av en tryckt skrift. Departementschefen förklarar visserligen att det är »nödvändigt att angiva den krets av personer, till vilken meddelandet får lämnas» (s. 109); men genom att privilegiera meddelanden till vilken »författare» som helst har han i själva verket avstått från varje begränsning.

Det är *ej* nog med att den som begagnar sig av den i 1 § 2 st. stadgade friheten själv blir straffri. Den som obehörigen röjer honom straffas med böter upp till 500 kronor (3 kap. 5 §).

Med stöd av vad nu anförts hemställas,

att 1 § 2 st. får följande lydelse:

»Det skall — — — offentliggörande i periodisk tryckt skrift till dess utgivare eller — — — som helst.»

## 2 § 2 stycket

av herrar *Hallén, Karl August Johanson, Mattsson, Sandberg, Sjö, Damström, Norén* och fröken *Nygren*, som under hänvisning till de av departementschefen anförda skäl yrkat, att stycket skall erhålla följande lydelse:

Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifs innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna för-

ordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

*Beträffande 2 kap.:*

av herr *Herlitz*, som anfört följande:

Det må med tillfredsställelse konstateras, att förslaget, i vad angår allmänna handlingars offentlighet, icke innehåller större förändringar i gällande rätt. De förändringar som föreslås äro i väsentliga delar väl motiveerade. På vissa punkter finnes emellertid anledning till kritik, bl. a. så tillvida, att förslaget företager opåkallade ändringar i gällande rätt; sådana synas böra undvikas i en lagstiftning som till skillnad från en stor del av den egentliga tryckfrihetslagstiftningen kommer till utomordentligt vidsträckt tillämpning hos alla slags myndigheter.

Beklagligtvis har den korta tid som av Kungl. Maj:t lämnats för behandling av tryckfrihetsförordningen (den största lagstiftningsuppgift konstitutionsutskottet stått inför sedan i vart fall 75 år tillbaka) icke lämnat tid för en så omsorgsfull granskning som erfordrats; för mig, med den speciella erfarenhet jag har om lagstiftningen angående allmänna handlingars offentlighet, har denna olägenhet särskilt framträtt vid behandlingen av kap. 2. När utskottet gick att fatta definitiva beslut rörande detta kapitel, fann det icke längre tid att pröva de invändningar jag hade att göra utan såg sig i huvudsak föranlåtet att utan ändring godtaga propositionen.

I detta läge måste jag avstå från framläggande av avvikande förslag (desto hellre som mina önskemål avse ämnen som äro av jämförelsevis mindre betydelse och i varje fall vid denna sena tidpunkt icke lära kunna tilldraga sig riksdagens uppmärksamhet). Men jag kan icke underlåta att anmäla, vad jag funnit vara i behov av ändring.

Sedan numera reglerna om allmänna handlingars offentlighet helt lösjorts från sitt konstlade sammanhang med reglerna om tryckfriheten (rätten att av tryck utgiva sådana handlingar, som förut reglerades i 2 § 1:o, har överflyttats till 1 kap. 1 §), borde tiden ha varit inne att markera deras särart exempelvis genom att upptaga dem i ett sista kapitel. Därmed skulle man förebygga den ständigt framträdande missuppfattningen att reglerna om allmänna handlingars offentlighet sammanhånga med rätten att utgiva tryckta skrifter.

*1 § 1 st.* Det av ålder erkända syftet med allmänna handlingars offentlighet skulle bäst hava uttryckts med orden: »till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning om allmänna angelägenheter». Jfr NJA 1945 s. 2 ff.

*5 § 1 st.* Det leder till svåröverskådliga konsekvenser att en handling alltid anses »inkommen» då den mottagits av den som har att »taga befattning med mål eller ärende, till vilket handlingen hänför sig».

*5 § 2 st.* Att en handling anses »upprättad» först då den »expedierats» är en olycklig och vilseledande legaldefinition, föranledd av att i 2 § tidpunkten för offentlighållandet bestämts till »upprättandet». Man åsyftar

ingen ändring i gällande rätt, men når resultatet genom uppställande av icke alldeles lättfattliga regler.

»Om expedition ej äger rum». Uttrycket betyder ordagrant: då i ärendet ingen expedition utfärdats. Men meningen är att *den ifrågavarande handlingen* ej expedieras. Detta kunde uttryckas med orden: »om den ej expedieras».

6 § 2 st. innebär att vissa regler om domstolars beslut och handlingar (sekretesslagen § 35) utsträcker till att gälla även andra handlingar. I vad angår förvaltningsmyndigheternas *beslut* innebär regeln endast en vilseledande upprepning av vad som står i 5 §. I vad angår *protokoll m. m.*, innebär den däremot en fullkomligt opåkallad utvidgning av sekretessen för sådana utöver vad som stadgas i 5 § 2 st.; den där befintliga huvudregeln om protokoll torde genom regeln i 6 § 2 st. i de allra flesta fall bli verkningslös.

9 § 1 st. Att framställning om handlings utbekommande skall »göras hos» myndighet (nu heter det »prövas av») bortskymmer lagens påtagliga syfte att framställning får göras helt formlöst, t. ex. hos registrator.

9 § 2 st. Kretsen av dem som ha att omedelbart utlämna handlingar har beskrivits på ett sätt, som vid jämförelse med gällande rätt ger intrycket av att kretsen blivit trängre. Detta lär dock ej hava avsetts; men vartill tjänar då ändringen? — Befattningshavaren har att »besluta»; i gällande rätt har man däremot varit angelägen att ej beteckna hans åtgärd, utan endast myndighetens som »beslut».

11 § 2 st. uppställer för besvär över statsmyndigheters beslut en svårtolkad regel om instansordning (vad menas t. ex. med »styrelse?»), som endast i ytterst sällsynta undantagsfall kan bli tillämplig men i sådana fall leder till onödig omgång. Det hade varit bäst att för sådana fall bibehålla den enkla regeln att besvären få anföras direkt hos regeringsrätten.

#### 10 §

av herrar *Sandberg, Sjö, Damström, Nilsson* i Göteborg och *Norén*, som under hänvisning till de av departementschefen anförda skäl yrkat, att paragrafen skall erhålla den i propositionen föreslagna lydelsen.

#### 14 §

av herrar *Karl August Johanson, Herlitz*, fröken *Nygren* och herr *Hæggblom*, som anfört följande:

Kvalificerad hemligstämpling — d. v. s. sådan hemligstämpling som ej endast har karaktären av en oförbindande anvisning åt den som får den hemligstämplade handlingen i sin hand utan verkligen skall lända till efterrättelse — kan nu av Kungl. Maj:t anordnas »där det finnes av särskilda förhållanden påkallat till beredande av trygghet mot obehörigt utlämnande». Enligt förslaget skall den endast få förekomma beträffande handlingar »vilkas hemlighållande för rikets säkerhet är av synnerlig betydelse». Denna begränsning synes äventyrlig. Det är på åtskilliga områden, där ej rikets

säkerhet står på spel, av vital betydelse, att den myndighet, från vilken en handling utgår, kan säkerställa sig mot att andra myndigheter och befattningshavare, i vilkas hand handlingen kommer, utlämna den därför att de icke äro i stånd att bedöma dess innebörd och de skäl som tala för hemlighållande. Vål kan man antaga, att de skola behandla hemligstämplade handlingar varsamt även då hemligstämplingen ej är bindande. Men någon säkerhet härför gives icke; man måste alltid räkna med möjligheten att den befattningshavare, som har att besluta om utlämnande, kommer till ett annat resultat och — då han har att träffa sitt avgörande under tjänstemannaansvar — handlar därefter. Vi hemställa därför,

att 14 § 2 st. — i överensstämmelse med gällande rätt — erhåller följande lydelse:

»Beträffande särskilda slag av handlingar äge Konungen, där det finnes av särskilda förhållanden påkallat, förordna att viss myndighet skall pröva frågan om utlämnande. Har — — — myndigheten.»

*Beträffande 5 kap.:*

*10 § 2 stycket*

av herr *von Friesen*, som *dels* ansett, att i utskottets utlåtande bort anföras följande angående detta stycke:

Svenska tidningsutgivareföreningen har i remissyttrande framhållit, att den obligatoriska skyldigheten för utgivare att utse ställföreträdare bör inträda först om det kan antagas att den ordinarie utgivaren under minst *två* månader ej kommer att utöva befogenheten som utgivare. Föreningen framhåller, att en föreskrift av endast en månad synes olämplig icke minst av den anledningen att den avtalsenliga semestern för en stor del av ifrågasättande befattningshavare kan väntas komma att uppgå till fem veckor och redan nu i intet fall understiger en månad.

Utskottet har icke något att erinra mot den ifrågasatta ändringen.

och *dels* yrkat, att stycket måtte erhålla följande lydelse:

Utgivaren må — — — tillkommer utgivaren.

Kan det antagas att utgivaren på grund av sjukdom eller av annan tillfällig orsak oavbrutet under minst *två månader* ej kommer — — — är föreskrivet.

*Beträffande 7 kap.:*

*3 § 1 stycket*

av herrar *Holmbäck* och *von Friesen*.

*3 § 2 stycket*

av herrar *Herlitz*, *Bror Nilsson*, *Wahlund*, *Håstad*, *Dickson* och *Hæggbloom*, som anfört följande:

Såsom undantag från huvudregeln i 1 kap. 2 § föreslår utskottet i överensstämmelse med propositionen att ansvar skall kunna utkrävas av den



som på grund av allmän befattning eller i och för utövande av allmän tjänsteplikt erhållit kännedom om vissa förhållanden och som uppenbarar vad han sålunda erfarit. En sådan regel är uppenbarligen nödvändig. Men den bör gälla även för andra personer än de i propositionen avsedda. Det synes icke rimligt, att exempelvis en banktjänsteman som utlämnar meddelanden om enskilda bankaffärer eller den som bryter mot förbehåll om tystnadsplikt som gjorts vid utlämnande av en hemlig handling eller den som mot lagen med vissa bestämmelser om illojal konkurrens yppar yrkeshemligheter eller läkare som röjer vad han erfarit om av honom behandlade personer skall gå straffri, så snart meddelandet göres »för offentliggörande i tryckt skrift». Det finnes ingen anledning att se sådana obehöriga meddelanden ur annan synpunkt än dem som göras av tjänstemän m. fl.

Regeln i 3 § 2 st. bör därför göras tillämplig på envar. De betänkligheter som möjligen kunde resas förfalla, om, i överensstämmelse med den ståndpunkt utskottet intagit, regeln vinner tillämpning endast på tystnadsplikt som stadgats i lag. I överensstämmelse härmed föreslås,

att 7 kap. 3 § 2 st. erhåller följande lydelse:

»Uppenbarar någon förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom han eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad, må, ehuru sådant — — — stadgat.»

4 § 3 mom.

av herr *Spångberg*, som yrkat, att orden »modlöshet eller» skola utgå.

7—9 §§

av herr *Herlitz*, som anfört följande:

Det är tillfredsställande att departementschefen, till skillnad från de sakkunnige, behjärtat behovet av särskilda åtgärder under krig och att utskottet sträckt sin uppmärksamhet jämväl till de lägen då riket befinner sig i krigsfara. Jag har också biträtt vad utskottet här föreslagit. Men det har skett uteslutande med hänsyn till det tvångsläge, vari utskottet på grund av tidens knapphet befunnit sig. Förslaget — som utarbetats i justiedepartementet, som ej varit föremål för remiss och som ej kunnat av utskottet göras till föremål för tillräckligt grundlig undersökning — synes mig i själva verket ur flera synpunkter icke tilltalande. Det är irrationellt att principiellt göra de ingripanden som erfordras beroende av juryutslag, som alltefter den politiska inställningen helt visst kunna utfalla mycket olika i olika landsändar. Och om man i sådana lägen tvingas att hjälpa sig fram med av regeringen beslutade tillfälliga utgivningsförbud (10 kap. 1 §), som kanske meddelas i visshet om att fällande utslag ej kan förväntas och som törhända undan för undan förnyas, innebär det att beträda en föga tilltalande omväg. Men det har icke varit möjligt att på den korta tiden utforma någon annan linje, och inom utskottet har ingen anslutning vunnits

för tanken att nu lämna spörsmålet öppet men samtidigt bereda möjlighet att utan grundlagsändring vidtaga de åtgärder som framdeles kunna befinnas behövliga och lämpliga.

av herrar *Holmbäck* och *von Friesen*, som anförde:

I fråga om gestaltningen av de tryckfrihetsrättsliga förhållandena för den händelse att krigsfara råder eller riket befinner sig i krig stå beträffande periodiska skrifter de sakkunnigas förslag, propositionen och utskottsförslaget på olika linjer. Ett bedömande av det inbördes värdet av de tre förslagen torde icke kunna ske utan en undersökning av frågan vilka ingripanden bliva möjliga enligt vart och ett av förslagen samt av frågan vilka personer komma att företaga dessa ingripanden. En dylik undersökning ger följande resultat.

Enligt samtliga de tre förslagen gäller beträffande varje periodisk skrift att varje särskilt nummer, som innefattar ett tryckfrihetsbrott, kan konfiskeras. Förekommer anledning att ett nummer på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras, kan det i avbidan på rättens beslut läggas under beslag. Om beslaget, som omfattar de för spridning avsedda exemplaren av numret, ges förordnande av chefen för justitiedepartementet eller (provisoriskt) av hans ombud. Den som är ansvarig för skriften kan givetvis anhållas och häktas, om de i allmän lag förefintliga reglerna om anhållande och häktning ge anledning därtill. Om jury fällt, prövas målet av domstolen och domstolen dömer — om den icke anser sig böra frikänna — den person, som bär ansvaret, till det straff, brottet förskyller (varvid den för den ansvarige ofördelaktiga bestämmelsen gäller, att vad numret innehåller skall anses hava införts med hans vetskap och vilja). I samband med domen mot den ansvarige dömes eventuellt till konfiskation av numret. Nummer, som tagits i beslag eller konfiskerats, omfattas icke av regeln, att förbud för försändande genom postverket eller annan trafikanstalt icke får meddelas.

Enligt propositionen och utskottets förslag skall ytterligare följande gälla. Förekommer anledning att ett nummer av en periodisk skrift på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras, kan chefen för justitiedepartementet meddela utgivningsförbud för skriften. Dylikt beslut kan meddelas även av domstolen, sedan åtal väckts därstädes, och domstolen har även att pröva, om utgivningsförbud, som meddelats av chefen för justitiedepartementet, skall bestå. Har utgivningsförbud meddelats, kan beslag läggas på varje följande nummer av skriften, som sprides, detta vare sig detta nummer innefattar tryckfrihetsbrott eller ej. Beträffande beslaget gälla de allmänna reglerna om föremål, som må förklaras förverkade genom brott. Detta innebär i sin tur att beslagsreglerna i 27 kap. nya rättegångsbalken bli tillämpliga. Enligt dessa blir det åklagaren (åklagare är justitiekanslern) som förordnar om beslag; dock kan förordnande om beslag ges även av polismyndighet eller i brådskande fall, där ej fråga är om försändelse, som befinner sig i post- eller telegrafverkets vård, av polisman. För spridande av num-

mer, som omfattas av utgivningsförbudet, skall ådömas straff, och ej heller för dylikt nummer finnes rätt till försändande genom postverket eller annan trafikanstalt.

Nu nämnda regler gälla enligt propositionen och utskottsförslaget även beträffande varje periodisk skrift, som anses uppenbart utgöra fortsättning av den periodiska skrift, som avses med utgivningsförbudet. Vissa förhållanden måste emellertid här påpekas. Det viktiga diskretionära avgörandet, huruvida en skrift uppenbarligen utgör fortsättning av en skrift, beträffande vilken chefen för justitiedepartementet eller domstol förordnat om utgivningsförbud, ligger hos beslagsmyndigheten, alltså hos justitiekanslern eller eventuellt hos polismyndighet eller polisman. Chefen för justitiedepartementet äger däremot i detta fall icke någon befogenhet. Därefter kommer samma fråga upp inför domstol, som fattar sitt beslut efter vanlig rättegång, alltså utan att hava hört jury. Straffpåföljd för spridande av skrift, som anses uppenbarligen utgöra fortsättning av skrift, för vilken meddelats utgivningsförbud, kan ådömas oavsett att vid spridandet kanske ännu ingen myndighet ingripit mot skriften genom beslag eller åtal, och regeln, att några särskilda inskränkningar eller villkor ej få gälla för skriffs försändande genom postverket eller annan allmän trafikanstalt, förklaras sakna tillämplighet i fråga om skrift, som anses vara fortsättning av under utgivningsförbud lagd skrift, utan att därvid någon föreskrift gives att myndighet verkligen först skall ha prövat, om skriften kan anses utgöra fortsättning av den skrift för vilken meddelats utgivningsförbud. Avgörandet om en skrift är fortsättning av en annan skrift synes i detta fall ligga hos postverket. Till slut kan anmärkas att en skrift kan anses uppenbarligen utgöra fortsättning av en skrift för vilken meddelats utgivningsförbud, även om för den förstnämnda skriften föreligger fullgiltigt utgivningsbevis och även om icke något av dess nummer innefattat tryckfrihetsbrott.

Granskas nu de regler, för vilka ovan redogjorts, torde det vara klart att de stadganden, som äro gemensamma för alla de tre förslagen, ge möjlighet till ingripanden i varje särskilt fall, då ett tryckfrihetsbrott sker. Genom att uppräknningen i propositionen och utskottsförslaget av de gärningar, vilka skola anses för tryckfrihetsbrott, är mycket omfattande, ge enligt propositionen och utskottsförslaget dessa gemensamma regler möjlighet till synnerligen vittgående ingripanden, om så skulle vara behöfligt i krig eller under krigsfara. Genom häktningsrätten mot den som är ansvarig för den periodiska skriften, i regel utgivaren, bli dessa ingripanden mycket effektiva.

De tillägsregler om utgivningsförbud, vilka propositionen och utskottsförslaget innehålla, innebära för chefen för justitiedepartementet och hans ombud sätillvida en lättnad, att de icke behöva granska följande nummer av en skrift, för vilken meddelats utgivningsförbud. Själva den periodiska skriften undertryckes; skulle trots utgivningsförbudet nummer av skriften spridas, kommer justitiekanslern, polismyndighet eller polisman att ingripa. Någon svårighet för chefen för justitiedepartementet eller hans ombud att granska varje särskilt nummer torde emellertid icke finnas.

Den kritik, som kan riktas mot bestämmelserna om utgivningsförbud, är å andra sidan synnerligen stark.

De viktigaste utgivningsförbuden torde komma att bli de, som beslutas av chefen för justitiedepartementet, alltså de administrativa förbuden. De utgivningsförbud, som beslutas av domstol, komma nämligen icke att träda i tillämpning förrän den dom vunnit laga kraft, genom vilken den för skriften ansvariga dömts, det vill säga först efter lång tidsrymd. Det ter sig stötande att ett administrativt ingripande skall kunna få den rättsverkan att själva det företag, som förbudet träffar, skall tvingas att nedlägga sin verksamhet. Obilligheten härutav blir så mycket mera framträdande, som någon ersättningsrätt icke tillerkännes företaget för den händelse tryckfrihetsåtalet beträffande det nummer, som föranlett förbudet, ogillas.

Den starkaste kritiken kan naturligen riktas mot reglerna om utgivningsförbud beträffande periodiska skrifter, vilka anses uppenbarligen utgöra fortsättning på en skrift, för vilken meddelats utgivningsförbud. Dessa regler — vilka bl. a. innebära möjligheten att återuppliva transportförbudet i en obestämdare form än tidigare tillämpats — måste komma att inom pressen medföra en allmän känsla av osäkerhet, av rättslöshet. Pressen kommer att känna sig helt ligga i myndigheternas hand — och detta vid en tidpunkt, då ett klokt ord, som ginge i annan riktning än den härskande politiken, kunde vara av det största värde för samhället. Beträffande bestämmelserna om skrift, som anses uppenbarligen utgöra fortsättning av skrift, för vilken gäller utgivningsförbud, torde man kunna våga göra det uttalandet att de varken materiellt eller formellt fylla de krav, som böra ställas på grundlagsstadganden. Det torde varit av värde, om dessa stadganden underställts lagrådet, vilket egendomligt nog icke har att granska en i samhällslivet så djupt ingripande lag som tryckfrihetsförordningen. Samtidigt med att reglerna om att utgivningsförbud sträcka sina verkningar även till fortsättningsskrifter äro av natur att sprida känslor av osäkerhet, torde det kunna observeras, att de lätt kunna kringgås. Det finnes icke hinder för ägaren av den periodiska skrift, för vilken meddelats utgivningsförbud, att låta enskilda nummer av skriften ersättas av skrifter, vilka icke hava karaktär av nummer av en periodisk skrift. Beträffande dylika fortsättningsskrifter kan utgivningsförbud icke stadgas.

Då, såsom utvecklats i det föregående, man genom de regler, vilka föreslagits av de sakkunniga, har lika stora möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot tryckfrihetsbrott som enligt propositionen och utskottsförslaget och då mot bestämmelserna i dessa två förslag det på förevarande punkter kan riktas stark kritik, ha vi stannat för att yrka på bifall till de sakkunnigas förslag. Beträffande skillnaden mellan propositionen och utskottsförslaget torde böra framhållas att enligt vår uppfattning utskottsförslaget såtillvida är bättre än propositionen att det i princip binder möjligheten att utfärda utgivningsförbud vid det villkoret att riksdagen med kvalificerad majoritet fattat beslut, att reglerna om utgivningsförbud skola få tillämpas. Å andra sidan måste det betonas att utskottsförslaget genom att

låta sina bestämmelser omfatta även det fall att krigsfara anses föreligga kommer att kunna låta reglerna om utgivningsförbud gälla för även obestämda fall.

Det torde till slut kunna påpekas att den tryckfrihetslagstiftning, vilken gällde åren 1941—1945, visserligen — under de förutsättningar, vilka tryckfrihetsförordningen angav — skapade möjligheten att införa censur vid krig eller krigsfara men icke gav bestämmelser om utgivningsförbud annat än för tid, då riket var i krig.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,  
att 7 § måtte erhålla den lydelse utskottet föreslagit,  
att 8 och 9 §§ i utskottets förslag måtte utgå  
samt att det måtte uppdragas åt konstitutionsutskottet att vidtaga härav föranledda formella jämkningar i 5, 6 och 10 kap.

av herr *Spångberg*, som yrkat, att paragrafen skall erhålla följande lydelse:

I samband — — — (= utskottet) — — — laga kraft.

Bestämmelserna i första stycket äge icke tillämpning med mindre Konungen på grund av krig, vari riket befinner sig, med riksdagens samtycke förordnat därom. Sådant förordnande — — — (= utskottet) — — — Konungen återkallas. Pågår icke riksdagssession, äger Konungen meddela förordnande som nu sagts, dock allenast — — — (= utskottet) — — — i beslutet.

Då förordnande, — — — (= utskottet) — — — är stadgat.

#### *Beträffande 10 kap.:*

##### *10 §*

av herr *Spångberg*, som yrkat, att paragrafen skall utgå och att därav för-  
anledd omnumrering av de följande paragraferna i kapitlet skall vidtagas.

##### *11 §*

av herr *Spångberg*, som yrkat, att paragrafen skall erhålla följande lydelse:  
Anträffas vid avdelning — — — (= utskottet) — — — om beslag tagas i förvar.

#### *Beträffande 12 kap.:*

av herr *Herlitz*, som anförde följande:

Den utan jämförelse angelägnaste uppgiften vid revisionen av tryckfrihetslagstiftningen var att utforma tillfredsställande bestämmelser om rättegången. Detta grundläggande problem har enligt min mening icke blivit löst genom propositionen. Vad man mot det däri framlagda förslaget framförallt kan anmärka är, att intet gjorts för att trygga en enhetlig rättstillämpning, att garantierna för ett gott urval av jurymedlemmar äro mycket svaga, att de politiska synpunkterna kunna antagas få en avgörande bety-

delse vid valen (med påföljd att rättstillämpningen vid olika domstolar kan komma att stadigvarande gå i olika riktningar), att parterna alltjämt hava visst inflytande på juryens sammansättning, och att juryn alltfort, i strid med vad eljest gäller på alla områden av offentligt liv, är undandragen ansvar för sin tjänsteövning. Till det förslag som utskottet framlagt kan jag icke heller ansluta mig. Det vidlådes av de flesta av de olägenheter, som äro förbundna med den i propositionen föreslagna ordningen. Vissa av dessa olägenheter framtråda t. o. m. i accentuerad form; sålunda kommer den politiska åtskillnaden mellan juryerna vid olika domstolar att framtråda ännu pregnantare. Det hastigt tillkomna förslaget synes för övrigt icke tillräckligt genomtänkt. Jag tillåter mig t. ex. anmärka att i den — enligt vad erfarenheten utvisar — ojämförligt viktigaste juryn, den som skall fungera vid Stockholms rådhusrätt, Stockholms läns landsting torde få utse 3 jurymän (varav 1 är eller varit nämndeman). Det blir icke lätt att förrätta valet av ett så ringa antal personer så att skilda samhällsgrupper och meningsriktningar samt olika delar av länet bliva på ett tillfredsställande sätt representerade (§ 5).

Mot bakgrunden av de fruktlösa försöken — sedan lång tid tillbaka — att finna en förnuftig form för juryinstitutionen framstår den tanke som framburits i motionen I:383, på grundval av ett förslag av presidenten i Svea hovrätt, som slående riktig. Genom inrättande av en fast, för hela riket gemensam domstol — i stället för den mängd specialdomstolar som juryerna komma att utgöra — kan man åstadkomma en rättsskipning utmärkt av sakkännedom och konsekvens. Endast genom att sörja för en sådan rättstillämpning gör man tryckfrihetsförordningen till vad den bör vara: en lag, vilken liksom andra lagar icke blott står på papperet och tillämpas slumpvis och godtyckligt, utan på allvar vinner tillämpning och därmed tillika tjänar till rättesnöre för dem som lyda under den.

Inom utskottet har jag yrkat, att utskottet i anledning av nämnda motion skulle utarbета och för riksdagen framlägga förslag innebärande inrättande av en tryckfrihetsdomstol. Då detta yrkande emellertid icke vunnit någon anslutning och då jag icke vågar taga på mitt ansvar att utforma den för ändamålet erforderliga lagtexten, måste jag inskränka mig till att utan yrkande framföra min avvikande mening.

av herrar *Sandberg, Holmbäck* och *von Friesen*, som anfört följande:

Syftet med juryens medverkan i tryckfrihetsmål är att anknytning därigenom kan vinnas till en upplyst, allmänt medborgerlig opinion angående tryckfrihetens innehåll och dess gränser. Denna synpunkt har framhållits särskilt av de sakkunniga och utgör grundvalen för deras utformning av juryinstitutionen. Från denna utgångspunkt har valet av jurymän anförtrots åt landstingen samt stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landsting; härigenom torde ock ha erhållits en ur kvalitativ synpunkt högtstående valkorporation. Till säkerställande av juryens opartiskhet och självständighet i förhållande till parterna har vardera parten tillerkänts viss ute-

slutningsrätt, varjämte till förebyggande av obehörig påverkan å de i prövningen deltagande jurymännen juryns sammansättning i ett särskilt mål gjorts beroende av utlottning; allt tankegångar som återfinnas redan i nu gällande tryckfrihetsförordning. Från nuvarande tryckfrihetsförordning har ock upptagits det alltsedan år 1815 gällande kravet på  $\frac{2}{3}$  majoritet inom juryn för den tilltalades fällande. De sakkunnigas förslag, som är enhälligt, har i denna del biträts såväl av departementschefen som i flertalet av de yttranden, som avgivits över förslaget.

Utskottet har i sitt förslag visserligen bibehållit landstingen och stadsfullmäktige som valkorporationer för utseende av jurymän — häremot är för vår del intet att erinra — men på så gott som samtliga övriga punkter förordad ändringar, som enligt vår mening väsentligt försvaga juryns oberoende och självständighet och därmed i hög grad beröra grundvalen för själva juryinstitutionen. Såväl parternas uteslutningsrätt som jurymännens utlottning samt den kvalificerade majoriteten för fällande juryutlåtande ha i utskottets förslag avskaffats. Enligt vår uppfattning framstår det som uppenbart att ändringarna i fråga om parternas uteslutningsrätt och jurymännens utlottning måste vara till men för juryns objektivitet. Genom den uteslutningsrätt, som tillerkännes parterna, skapas en garanti för att personer, som till det föreliggande målet intaga en förutfattad ståndpunkt, icke komma att delta i prövningen. Även utlottningsförfarandet förminskar parternas möjlighet att i förväg påverka jurymännen i viss riktning; ur denna synpunkt ingår ock allmänt i utländsk lagstiftning utlottningen som ett viktigt led i juryns bildande. Det kan befaras att de sålunda föreslagna ändringarna ingalunda komma att bidra till höjande av rättssäkerheten å detta område. Utskottets förslag att övergiva den kvalificerade majoriteten inom juryn har uppenbart tillkommit till syfte att bereda väg för en ökning av de fällande juryutlåtandenas antal; något som inger desto starkare betänkligheter som garantierna för juryns opartiskhet, såsom redan framhållits, samtidigt försvagats.

Uppenbart möter det stora svårigheter att bilda sig en säker uppfattning om hur dessa ändringar komma att verka, då något förslag av denna innebörd aldrig tidigare framkommit eller varit under diskussion, och även i utländsk lagstiftning saknas varje vägledning i frågan. I det följande skola vi emellertid söka närmare belysa förslaget verkan i några särskilda fall.

Kravet å domarens objektivitet och opartiskhet tillgodoses i den allmänna processen — förutom genom gällande jävsbestämmelser — medelst den övervakning och tillsyn som domstolarnas verksamhet är underkastad och medelst parternas rätt att i högre instans fullfölja talan mot lägre rätts avgöranden. På denna punkt intar juryprocessen en särställning. Jurymännens dömande verksamhet är i stort sett undandragen offentlig kontroll, omröstningen inom juryn är hemlig och juryns utlåtande skall icke åtföljas av någon motivering. Uppenbart torde vara att denna frihet från offentlig kontroll — som ur andra synpunkter är av stort värde — ytterligare understryker kravet på garantier för jurymännens objektivitet och opartiskhet. De för

domare i allmänhet uppställda jävsbestämmelserna utgöra i detta hänseende icke någon fullvärdig garanti. Visserligen har i nya rättegångsbalken som en supplerande jävsgrund upptagits att beträffande domare föreligger sådan särskild omständighet, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet (4 kap. 13 § p. 9); det är emellertid tydligt att denna jävsgrund måste äga en ganska begränsad tillämpning. Svårigheten för en part att styrka förekomsten av en sådan omständighet är i regel betydande. Såsom redan framhållits intar i detta hänseende juryprocessen en särställning, då juryns dömande verksamhet är på ett helt annat sätt än domstolarnas undandragen offentlig kontroll. Helt säkert skulle en part endast i undantagsfall lyckas att få invändningen beaktad, och han torde komma att, på grund av farhågor att från början komma i motsatsställning till juryn, i regel avhålla sig från även en befogad invändning.

Mot de anmärkningar, som sålunda framställts mot utskottets förslag, har inom utskottet framhållits att ett korrektiv mot oriktiga juryutlåtanden låge i den i förslaget införda domstolsprövningen av fällande juryutlåtanden. Detta förhållande torde dock minst av allt kunna åberopas till stöd för åtgärder som försvaga juryns egen ställning. Uppenbart är att, därest domstolarna i större omfattning och i upprepade fall skulle se sig nödsakade att anlita detta korrektiv, juryn så småningom skulle förlora sin auktoritet och ett motsatsförhållanden skapas mellan jury och domstol — något som ingalunda kan anses önskvärt.

Det har ock inom utskottet gjorts gällande att utskottets förslag skulle medföra en kvalitativ förstärkning av juryn; propositionens regler om parternas uteslutningsrätt och om utlottningen skulle kunna leda till att de mest kvalificerade jurymännen komme att uteslutas från deltagande i juryn. Enligt vår mening saknas varje anledning till dessa farhågor. Redan de i propositionen upptagna bestämmelserna torde garantera att jurymannakåren i sin helhet kommer att utgöras av för sitt uppdrag fullt kvalificerade personer. I varje fall äro de skäl, som göra sig gällande mot utskottets lösning av denna fråga, av den styrka att de icke kunna få vika för den ovissa fördel utskottets förslag i detta hänseende kan innebära.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att 12 kap. måtte erhålla den i propositionen föreslagna lydelsen med den ändring utskottet föreslagit beträffande 5 §,

samt att det måtte uppdragas åt konstitutionsutskottet att vidtaga härav föranledd formell jämkning i 14 kap.

## 2 §

av herrar *Lindén, Nilsson* i Göteborg, *Håstad* och fröken *Nygren*, som anförde:

Enligt vår mening vore det principiellt riktigast att uppställa olika regler för majoritetens storlek i ärekränkingsmål och övriga tryckfrihetsmål. För



den förra gruppen av mål, i vilka två parter stå emot varandra utan att något direkt tryckfrihetsintresse är för handen, tala skäl för blott enkel majoritet som betingelse för juryns fällande beslut. Beträffande övriga mål däremot får intresset för att skydda »ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning» betraktas så viktigt att den nuvarande regeln om kvalificerad majoritet ej bör frångås, även om domstolarna enligt det föreliggande förslaget tilldelas en rätt att mildra juryns beslut som domstolarna hittills saknat. Då det emellertid ej visat sig möjligt att under den korta tiden för utskottets prövning kunna utarbета förslag till de ändringar, som en dylik kategoriklyvning av tryckfrihetsmålen skulle fordra, yrka vi,

att reglerna om kvalificerad majoritet måtte bibehållas och att således 12 kap. 2 § erhåller den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

av herr *Hansson* i Skediga, som anfört:

I förevarande lagrum föreslås, att, därest juryn ansett skriften brottslig, även rätten skall pröva skriftens brottslighet. Vid den prövning rätten sålunda företager kan den frikänna den tilltalade eller hänföra brottet under mildare straffbestämmelse än den som juryn tillämpat. Har skriftens brottslighet i dylikt fall prövats av underrätt, kan talan fullföljas i högre instans i vanlig ordning. Därest den tilltalade frikänts av juryn är däremot dennas beslut slutgiltigt, och skriftens brottslighet kan alltså ej bliva föremål för prövning av underrätten eller i högre instans.

De föreslagna reglerna lämna uppenbarligen ett synnerligen starkt skydd åt den tilltalade, vilket motiverats med kravet på garantier för tryckfriheten. Enligt min uppfattning har man emellertid härvid ej väl tillgodosett en annan betydelsefull princip: den processuella likställdheten för båda parter i rättegång. Särskilt gör sig kravet härpå gällande i sådana fall som avses i förslagens 7 kap. 4 § punkt 13, som behandlar ärekränkning mot enskild person. Även i en tryckfrihetsprocess bör den som anser sig ärekränkt äga samma rättsskydd som den tilltalade — hans intresse av upprättelse väger lika tungt som den tilltalades krav på tryckfrihetsskydd. Uppenbarligen tillgodose de föreslagna reglerna i 12 kap. 2 § andra stycket icke det nu hävdade kravet å »likhet inför lagen». Med hänsyn härtill har jag ansett att, vare sig de i målets avgörande deltagande jurymännen finna skriften brottslig eller ej, målets fortsatta prövning bör äga rum i samma ordning samt att förslaget bort omarbetas från denna utgångspunkt.

Vid avd. A 2):

av herrar *Herlitz, Bror Nilsson, Damström, Wahlund och Hæggblom*, som anfört följande:

Till skillnad från vad som sker vid annan lagstiftning är det vid grundlagstiftning icke brukligt att upphäva en paragraf, utan att sätta en annan i stället. Därav föranledas — även vid små ändringar — vidlyftiga omjuste-

ringar, som medföra att gällande grundlagsbud få nya paragrafnummer. Detta vållar stor oreda; hänvisningar i äldre framställningar till grundlagsstadganden svara icke mot deras ändrade numrering. Man har också, vad tryckfrihetsförordningen angår, redan i några fall tillämpat en annan ordning. Det vore önskvärt att denna allmänt komme till tillämpning. Nu föreliggande grundlagsförslag är ett exempel på den oreda som följer av tvånget att icke lämna något paragrafnummer tomt (jfr även utskottets utlåtande nr 25). Vi ha inom utskottet yrkat, att utskottet skulle föreslå riksdagen att antaga ett förslag, som endast innebure att 108 § regeringsformen och 70 § riksdagsordningen upphävdes.

**Vid avd. D 2):**

av herrar *Herlitz* och *Hæggbloom*, som anfört följande:

Frågan om möjligheten att i ett kritiskt läge ändra grundlagarna i annan ordning än den nu stadgade har icke föranlett någon åtgärd från utskottets sida. Man har ansett grundlagarnas helgd påkalla, att det hos oss brukliga grundlagstiftningsförfarandet under alla omständigheter hålles vid makt. Man talar om att det just i kristider är angeläget, att grundlagarna orubbade vidmakthållas. Men på samma gång hänvisar man till att i ett nödläge livet får ta ut sin rätt. Man accepterar sålunda i själva verket hellre utsikten att grundlagarna åsidosättas än man bereder lagliga möjligheter för deras ändring när så behöves. Därvid utgår man, glömsk av andra länders erfarenheter, från den bedrägliga föreställningen att vad som i ett krisläge beslutas i strid med grundlag alltid kommer att respekteras och åtlydas. Detta är att förbise det väsentliga i problemet. Det som det gäller är att — så långt det är möjligt — sörja för att de svenska statsmakterna även i det allvarligaste läge ha en laglig grund att bygga på och den auktoritet som följer därav. Och detta kan svårligen åstadkommas utan anordningar av det slag jag i min motion förordat.

Tryckfrihetslagstiftningens behandling ger en värtalig erinran om vad saken gäller. Utskottet har på många punkter, under stor tvekan och — det må vara tillåtet att utsäga det — i stark känsla av att ej nå till botten med problemen, tagit ståndpunkt till svåra frågor. Men vad som sålunda framgått ur ett forcerat arbete framlägges för riksdagen under försäkran att det förtjänar den helgd som i allmänhet tillkommer grundlagarna, och särskilt att det även i den brydsammaste tid utgör en tillfyllestgörande lösning av tryckfrihetens problem. För vår del kunna vi icke känna oss övertygade därom; jfr även en under 7 kap. 7 § anförd reservation. Vi hava därför icke kunna taga på vårt ansvar att medverka till tillkomsten av en ny tryckfrihetsförordning utan att på samma gång inom utskottet yrka bifall till motionen I: 384. Men då denna icke vunnit en anslutning, som kunde giva utsikter till ett riksdagsbeslut i den avsedda riktningen, hava vi icke trots oss hava anledning utarbета förslag till grundlagsändringar i sådant syfte.

### **Särskilt yttrande**

av herr *Håstad*, som anfört följande:

Under utskottets förhandlingar har jag uttalat önskemålet att tryckfrihetsförordningens 1 kap. 2 § borde kompletteras med ett stadgande enligt vilket sådana statliga ingripanden, som ha till faktisk följd en allmän inskränkning av pressens, förläggares eller boktryckares verksamhet, borde regleras i form av lag eller åtminstone ej av Kungl. Maj:t beslutas utan riksdagens godkännande. De ingripanden, som härvid åsyftas, vidtagas icke på grund av »tryckt skrifts innehåll» utan ha en generell räckvidd och kunna framtvingas t. ex. av pappers- eller valutabrist. Då dessa ingripanden till sina konsekvenser kunna leda till allvarliga intrång i pressfriheten, tagen i dess vidsträcktaste mening, ligger det stor makt uppå att regeringen härvid ej har möjlighet att handla maktfullkomligt.

---